

© DELOVNI ZVEZKI
URADA ZA MAKROEKONOMSKE ANALIZE IN RAZVOJ

št. 1/letnik XI/2002

Turistična politika in
analiza slovenskega turizma
v obdobju 1995-2001

Mojca KOPRIVNIKAR ŠUŠTERŠIČ

Ljubljana, 2002

Izdajatelj:

Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj,
Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana.
Telefon: 01 478 10 12
Fax: 01 478 10 70
Elektronska pošta: gp.umar@gov.si

<http://www.sigov.si/zmar/publicis/dz.html>

Urednica zbirke: Ana TRŠELIČ

Tehnična urednica: Tina KOPITAR

Prevod povzetka: Marko GERMOVŠEK

Lektoriranje: Julijana ČUFER

Naslovnica, oblikovna zasnova: Sandi RADOVAN, Studio DVA

Distribucija: Simona ZRIM

Tisk: SOLOS, Ljubljana

Odgovorna oseba: dr. Janez ŠUŠTERŠIČ, direktor

Naklada: 200 izvodov

Pisna naročila za zbirko ali posamezno publikacijo sprejemamo na naslov izdajatelja.

Ključne besede: turizem, turisti, prenočitve, devizni priliv, turistični satelitski računi, Slovenija, Evropska unija, zakonodaja, pogajalska izhodišča, turistična politika, programi, SWOT analiza.

Kazalo

Povzetek/Summary	5
1. Uvod	9
2. Opredelitev turizma in osnovnih pojmov	11
2.1. Turizem	11
2.2. Turisti – obiskovalci	12
3. Teoretična izhodišča za poseganje države na področje turizma	14
3.1. Čemu sploh turistična politika	16
4. Turistična politika v EU	17
4.1. Organi in zakonodaja EU s področja turizma	17
4.2. Programi pospeševanja turizma v EU	18
5. Turistična politika v Sloveniji	20
5.1. Temeljna zakonodaja in razvojni dokumenti	20
5.1.1. Temeljna zakonodaja: Zakon o pospeševanju turizma	20
5.1.2. Razvojni dokumenti	22
5.2. Ukrepi države pri pospeševanju razvoja turizma	25
5.2.1. Promocija turizma	25
5.2.2. Razvoj turističnih produktov	26
5.2.3. Razvoj turistične infrastrukture	26
6. Slovenija v povezavi z EU	28
6.1. Usklajenost slovenske zakonodaje z uredbami EU na področju turizma	28
6.1.1. Direktiva o statistiki	28
6.1.2. Direktiva o paketnih turističnih potovanjih	30
6.2. Evropski sporazum o pridružitvi med R Slovenijo in EU ter pogajalska izhodišča RS za vstop v EU s področja turizma	30
6.3. Kaj vstop Slovenije v EU prinaša slovenskemu turizmu	31
6.4. Nekateri programi EU s področja turizma, ki se izvajajo v Sloveniji	32
6.4.1. Program LEONARDO DA VINCI	32
6.4.2. Program PHARE CROSSBORDER COOPERATION	33
6.4.3. Projekt ECOS OUVERTURE-EUROPE TRADITIONS	35
7. Gibanja v slovenskem turizmu v zadnjih sedmih letih	36
7.1. Analiza turističnega prometa v obdobju 1995–2001	36
7.1.1. Število turistov in njihove nočitve	36
7.1.2. Prenočitve po vrstah krajev	38
7.1.3. Najpomembnejše emitivne turistične države za slovenski turizem	40
7.1.4. Prenočitve po mesecih	41
7.1.5. Prenočitve po vrstah nastanitvenih objektov	42
7.2. Analiza deviznega priliva od turizma v obdobju 1995–2001	45
7.3. Turistični satelitski računi	47

7.4. Mednarodne primerjave	48
7.4.1. Svet v letu 2000	48
7.4.2. Slovenija v primerjavi z drugimi državami	50
7.5. SWOT analiza slovenskega turizma	53
7.5.1. Prednosti slovenskega turizma	53
7.5.2. Slabosti slovenskega turizma	53
7.5.3. Priložnosti slovenskega turizma	54
7.5.4. Nevarnosti slovenskega turizma	55
8. Sklep	56
Literatura in viri	58

Seznam kratic uporabljenih v prispevku

BDP	Bruto domači proizvod
BS	Banka Slovenije
DG	Generalni direktorat
ES	Evropski sporazum
EU	Evropska unija
GZS	Gospodarska zbornica RS
LTO	Lokalna turistična organizacija
NTO	Nacionalna turistična organizacija
PCP	Prostocarinske prodajalne
SKD	Standardna klasifikacija dejavnosti
STO	Slovenska turistična organizacija
SURS	Statistični urad RS
WTO	Svetovna turistična organizacija

Povzetek

Razmah množičnega turizma se je začel proti koncu 19. stoletja. Na prostoru današnje Slovenije pa se je začel skoraj istočasno kot drugod po Evropi, le da je bil njegov razvoj počasnejši in bolj neenakomeren. Z razmahom množičnega turizma se je vpliv, ki ga ima turizem na razvoj krajev, območij, držav, posameznih dejavnosti, na okolje, (ne)ohranjanje naravne in kulturne dediščine, na življenje domačinov itd., še povečal. Razvoj turizma mora biti prav zato načrtovan in usmerjen, saj se sicer lahko pozitivni učinki kaj kmalu spremenijo v negativne. V delovnem zvezku se sprašujemo kaj je oz. čemu sploh je potrebna turistična politika, kakšna je le-ta v Sloveniji in EU ter kakšne so povezave med njima. Najobsežnejši del prispevka zavzema predstavitev gibanja slovenskega turizma v obdobju od 1995–2001, v katerem analiziramo turistični promet in turistični devizni priliv ter primerjamo rezultate slovenskega turizma z rezultati drugih evropskih držav.

Poseganje države na področje turizma lahko utemeljimo z več argumenti. Intervencija države se lahko opravičuje s samimi posledicami, ki jih ima turizem - prispevek turizma h gospodarski rasti, vpliv na plačilno bilanco, zaposlenost, regionalni razvoj... Sodelovanje države je zaželeno pri primerih javnih dobrin (lepa pokrajina, prijetno podnebje, čist zrak in čista voda...), saj bi bili posamezniki brez poseganja države lahko izključeni pri trošenju te dobrine. Enako velja za meritorne dobrine, npr. turistične počitnice, ki koristijo tako posamezniku kot družbi, zato morajo biti na voljo vsem. Državna intervencija se nadalje opravičuje s strukturnimi značilnostmi turistične industrije. Izgradnja enotnega in jasnega turističnega proizvoda ter promocije, v katerem sodeluje veliko število različnih organizacij nujno potrebuje nek organ, ki prevzame iniciativo in koordinacijo. Prav tako lahko velikanske zneske, ki so potrebni za financiranje večjih investicij v turizem, velikokrat zbere le država.

Turistična politika v EU se izvaja predvsem preko politik drugih področij, saj v evropski pravni ureditvi skoraj ni uredb, ki bi neposredno urejale področje turizma. Najbolj znani sta dve direktivi: Direktiva o statistiki ter Direktiva o paketnih turističnih potovanjih. Slovenska zakonodaja na področju turizma je (skoraj) v celoti usklajena z evropsko. Zadnja zahteva v Direktivi o statistiki je bila izpolnjena v letu 2000, ko so na SURS začeli izvajati četrtletno anketo Turistična potovanja domačega prebivalstva. Prav tako Slovenija s turističnimi projekti že nekaj časa sodeluje v programih EU. To so predvsem Pharovi programi čezmejnega sodelovanja, ki spodbujajo sodelovanje mejnih regij med državami članicami EU in pristopnimi državami srednje in vzhodne Evrope.

Poleg omenjenih direktiv je Slovenija svojo turistično politiko v preteklih letih izvajala preko v letu 1995 sprejete Resolucije o strateških ciljih na področju razvoja turizma v Republiki Sloveniji, v katerih je zapisala tudi svoje turistične cilje in ukrepe. Med najpomembnejšimi pravnimi ukrepi je Resolucija navajala oblikovanje Zakona o pospeševanju turizma. Temeljna značilnost organizacije turizma v Sloveniji na državni ravni v obdobju od 1996–2000 je bila njegova hiperinstitucionalizacija. Vlada je uporabljala Resolucijo o strateških ciljih iz leta 1995, vendar ni imela celovite letne turistične politike. Turistična zakonodaja iz leta 1998 pa je povsem mehanično razdelila vodenje turistične politike med nacionalno in lokalne institucije. Te slabosti naj bi odpravila nova Strategija slovenskega turizma za obdobje od 2002–2006, po kateri državni model razvoja turizma zamenjuje podjetniški model. Nosilci turistične ponudbe naj bi namesto organizacijsko administrativnih enot postali poslovni

subjekti, ki bi posamezne destinacije tržili s pomočjo programov, proizvodov in turističnih območij. Novost pa naj bi bila prav tako vsakoletna državna razvojna politika na področju turizma, ki bo opredeljevala ciljne programe, finančna sredstva in izvedbene ekonomske instrumente za uresničitev ciljev turistične politike. Ključnega pomena pri tem bo spremljanje izvajanja strategije, ki naj bi se odvijalo na vsakoletni Strateški razvojni konferenci, kjer bi predstavniki turističnega gospodarstva, države in civilnih institucij obravnavali temeljna strateška razvojna vprašanja, spremembe in uresničevanje strategije, uresničevanje dosedanjih strateških projektov in predloge novih projektov ter temeljna razvojna vprašanja nove turistične politike za naslednje leto.

Slovenijo je leta 2000 obiskalo 1,089,549 tujih turistov, kar je bilo 0.16% vseh svetovnih mednarodnih prihodov. Prejemki od turizma pa so znašali 960.8 mio USD, tržni delež Slovenije v svetovnih prejemkih od turizma je bil 0.2%. Primerjava števila turističnih prenočitev ter turističnih deviznih prilivov v Sloveniji z nekaterimi evropskimi državami za leto 1999 kažejo, da se Slovenija tako po enem kot po drugem kazalcu uvršča na rep obravnavanih držav. Vendar pa za Slovenijo zaradi majhnosti, in s tem tudi same prostorske omejitve, pravo sliko o turistični razvitosti kažeta kazalca število nočitev na prebivalca ter devizni turistični priliv na prebivalca. Po obeh kazalcih se Slovenija sicer vršča v drugo polovico obravnavanih predvsem zahodnoevropskih držav, vendar pa razlike do višje uvrščenih niso velike. Še višje (na 3. oz. 2. mesto) se Slovenija po istih dveh kazalcih uvršča v primerjavi z nekaterimi državami srednje in vzhodne Evrope.

Še boljše bi se najbrž Slovenija uvrstila ob upoštevanju zadnjih turističnih rezultatov, saj je število turistov v letu 2001 prvič preseгло mejo 2 milijonov. Prav tako je število nočitev, ki se je v zadnjih šestih letih (1995–2000) gibalo okoli 6 milijonov, v letu 2001 prvič v samostojni Sloveniji preseгло mejo 7 milijonov. Na izboljšanje rezultatov je poleg stabilizacije razmer na doslej nemirnem Balkanu vplivalo tudi povečanje investicij v turizmu v zadnjih letih. Za zadnji dve leti je bila značilna predvsem relativno visoka rast prenočitev tujih turistov, število domačih prenočitev v zadnjih letih pa ostaja na približno enaki ravni. Ob povečanju števila prenočitev tujih gostov so se povečali tudi devizni prilivi od turizma, tako da se je v letu 2000, še bolj pa v letu 2001 devizni priliv od turizma povečal tudi v tekočih dolarjih.

Rezultati v slovenskem turizmu bodo v prihodnjih letih še boljše ob skupnem sodelovanju vseh turističnih subjektov ter ob izkoriščanju prednosti slovenskega turizma, ki mora svoje priložnosti iskati predvsem v specializaciji v posamezne veje turizma. Ker ima turizem enega največjih proizvodnih panožnih multiplikatorjev (1.8), pa se bo to odrazilo tudi v številnih drugih gospodarskih dejavnostih.

Summary

Mass tourism started to spread in the late 19th century. In the territory of today's Slovenia, it became popular practically at the same time as elsewhere in Europe, however, it developed more slowly and inconsistently. As mass tourism became widespread, its impact increased on places, regions, countries, activities, the environment, cultural and natural heritage, and the life of local people. This is why the development of tourism has to be planned and guided in order to prevent the positive effects from turning to the opposite. This Working Paper tries to identify the nature of tourism policy and its role, examine tourism policy in Slovenia and the EU, and establish the relationship between the two. The main part of the Paper deals with developments in Slovenia's tourism in 1995-2001. It analyses turnover and receipts from tourism, and compares figures for Slovenia with those for other European countries.

The state's intervention in tourism can be explained by several arguments. First, this is justified by tourism's effects: its contribution to economic growth and impact on the balance of payments, employment, regional development etc. Co-operation of the state is welcome when public goods are involved, such as the landscape, climate, air and water, because an individual might otherwise be excluded from consuming these goods without the state's intervention. The same goes for merit goods, such as a holiday, which benefit both the individual and society and should therefore be available to all. Further, state intervention is justified by the structural characteristics of the tourism industry. The creation of a single and recognisable tourism product and its promotion, which involves a large number of different organisations, necessarily requires a body responsible for initiative and co-ordination. What is more, the large amounts of funds necessary to finance investment in tourism can frequently only be provided by the state.

Tourism policy in the EU is largely conducted through other policies. There are practically no regulations to directly govern tourism. The most relevant directives are the Council Directive on the collection of statistical information in the field of tourism and the Council Directive on package travel, package holidays and package tours. Slovenia's legislation regulating tourism is (almost) fully harmonised with the *acquis*. The last requirement from the Council Directive on the collection of statistical information in the field of tourism was met in 2000, when the Statistical Office of the Republic of Slovenia (SORS) started to conduct a quarterly survey on tourist travels of the domestic population. Slovenia has also participated in the EU's tourism programmes through its projects. They mainly involve the PHARE programmes of cross-border co-operation, which promote co-operation between bordering regions of EU member-states and candidate-countries from Central and Eastern Europe.

In addition to the directives mentioned above, Slovenia founded its tourism policy on the Resolution on Strategic Goals of Tourism Development adopted in 1995. The Resolution identifies Slovenia's goals and measures to be taken in tourism. One of the most important legal measures is to draw up the Promotion of Tourism Act. The main feature of organising tourism in Slovenia in 1996-2000 was its hyper-institutionalisation. The Government drew on the Resolution on Strategic Goals of Tourism Development from 1995, but it did not have any comprehensive annual tourism policy. Tourism legislation from 1998 divided responsibilities up between national and local institutions arbitrarily. This should be corrected by the new Slovenian Tourism Strategy for 2002-2006, according to which the national

model of tourism development should be replaced by the entrepreneurial model. Providers of tourism services should become business entities instead of administrative bodies and they should market individual destinations through programmes, products and tourist areas. One novelty is the national tourism development policy that should be formulated each year and set out target programmes, financial resources and economic implementing measures necessary to conduct tourism policy. The monitoring process is essential for the Strategy and is to be carried out at annual strategic development conferences, where representatives of the tourism industry, the Government and civil institutions will discuss the main strategic issues of development, the effectiveness of implementing recent strategic projects, proposals for new projects, and the underlying development issues of a new tourism policy for the next year.

In 2000, Slovenia welcomed 1,089,549 foreign tourists, representing 0.16% of global international arrivals. Receipts from tourism totalled USD 960.8 million, while Slovenia's share in global receipts from tourism was 0.2%. A comparison with some European countries for 1999 shows that Slovenia was at the bottom of selected countries both in terms of the number of tourists' overnight stays and foreign exchange receipts from tourism. However, since Slovenia is a small country with limited spatial potential, a more accurate picture of the level of its tourism development is shown by the number of overnight stays per capita and foreign exchange receipts from tourism per capita. These two indicators put Slovenia in the second half of the ranking of selected Western European countries, however, the gaps behind higher-ranking countries were not wide. Compared within the group of Central and Eastern European countries, Slovenia was ranked higher (2nd and 3rd place).

Slovenia would very likely have recorded better results if the latest tourism figures had been compared. In 2001, the number of tourists overshot the 2 million mark for the first time, while the number of overnight stays exceeded 7 million after having hovered around 6 million in 1995-2000. These positive results were due to not only the stabilised conditions in the turbulent Balkans, but also the stronger investment made in tourism over the last few years. The last two years saw particularly high numbers of foreign tourists' overnight stays, while the number of nights spent by domestic tourists stagnated. The higher numbers of foreign tourists led to higher foreign exchange receipts from tourism and, expressed in current US dollars, they rose in 2000 and climbed further in 2001.

Slovenia's tourism results will improve further provided that all entities involved in tourism co-operate and use advantages of Slovenia's tourism which primarily lie in specialisation. As tourism's production multiplier is one of the highest (1.8), better results will also be reflected in other economic activities.

1. Uvod

Razmah množičnega turizma se je začel proti koncu 19. stoletja. Poleg večje produkcije so na razvoj turizma vplivali širjenje mreže prometnih poti in izpopolnjevanje prometnih sredstev, boljši zaslužek ter tudi postopno krajšanje delovnega dne in delovnega tedna ter uvedba najprej neplačanega, potem pa plačanega letnega dopusta za vse zaposlene. S tem je ljudem ostalo več prostega časa in v turistična gibanja so se začeli vključevati tudi uradniki in drugi sloji zaposlenih. Ker si le-ti bivanja v dragih in razkošnih hotelih niso mogli privoščiti, se je začela gradnja cenejših in manj luksuznih turističnih zmožljivosti. Tako so nastajali novi turistični kraji, ki so terjali tudi komunalno in infrastrukturno ureditev, organizacijo prireditelj in tudi že prvo promocijo. V tem času so se začele ustanavljati tudi prostovoljne turistične organizacije, ki so delovale pod različnimi imeni (turistično društvo, olupševalno društvo, kopalniško društvo itd.) in so povezovalle interese ponudnikov v kraju, skrbele za čistočo, za turistično propagando... Po drugi svetovni vojni so se predvsem v zahodnoevropskih državah za področje turizma začele ustanavljati posebne organizacije (nacionalne in regionalne turistične organizacije), s katerimi je bilo opredeljeno formalno razmerje med javnimi in privatnimi institucijami, ki se ukvarjajo s turizmom.

Na prostoru današnje Slovenije se je začel turizem razvijati skoraj istočasno kot drugod po Evropi, vendar je bil njegov razvoj (zaradi pogostih političnih, družbenih in ekonomskih sprememb) počasnejši in neenakomeren. V obdobju od začetka 19. stoletja do prve svetovne vojne lahko govorimo o razvoju turizma in o turistih le v posameznih krajih. Turisti so obiskovali izvire mineralnih in termalnih voda, kraje s prijetno gorsko klimo, nekatere kraje ob morski obali in naravne znamenitosti na krasu. V obdobju med obema vojnama se je turizem kljub izgubi celotne slovenske obale, dobrönega dela Primorske, Krasa in Koroške razširil v večje število krajev, vendar je bil razvoj še vedno mnogo počasnejši kot v Evropi. Po drugi svetovni vojni je bilo v Sloveniji potrebno najprej obnoviti porušene turistične objekte in hkrati prilagajati organizacijo turizma spremenjenim družbeno-ekonomskim razmeram v novi Jugoslaviji. Za nadaljni razvoj turizma je bila nadvse pomembna priključitev Slovenskega primorja, s čimer je Slovenija znova postala znana obmorska dežela. Število prenočitvenih zmožljivosti in turistični promet je naraščal vse do leta 1990, pri čemer so posamezni kazalci razvoja turizma dosegli vrh v različnih letih (največ vseh gostov in njihovih prenočitev smo zabeležili leta 1986, največ tujih gostov in njihovih prenočitev v letu 1989, z največjim številom prenočitvenih zmožljivosti je Slovenija razpolagala leta 1990). Za čas po letu 1990, ob osamosvojitvenemu procesu, vojni leta 1991 v Sloveniji in kasneje na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini ter na Kosovem, so značilne velike spremembe v številu in strukturi turistov (Zorko, 1999).

Z razmahom množičnega turizma se je vpliv, ki ga ima turizem na razvoj krajev, območij, držav, posameznih dejavnosti, na okolje, (ne)ohranjanje naravne in kulturne dediščine, na življenje domačinov itd., še povečal. Razvoj turizma mora biti prav zato načrtovan in usmerjen, saj se sicer lahko pozitivni učinki kaj kmalu spremenijo v negativne.

V delovnem zvezku bomo govorili o turizmu v Sloveniji v zadnjih letih. Na začetku bomo opredelili pojem turizem ter druge osnovne pojme, povezane z njim. V nadaljevanju se sprašujemo, kaj je oz. čemu sploh je potrebna turistična politika, kakšna je le-ta v Evropski uniji in v Sloveniji ter kakšne so povezave med njima. Najobsežnejši del pa zavzema predstavitev gibanja slovenskega turizma v obdobju

od 1995–2001, v katerem analiziramo turistični promet in turistični devizni priliv ter primerjamo rezultate slovenskega turizma z rezultati drugih evropskih držav. Poglavje zaključujemo z opredeljevanjem prednosti in slabosti, ki jih ima slovenski turizem, ter naštevanjem priložnosti, ki jih mora slovenski turizem izkoristiti v prihodnosti, če želi pospešiti svoj razvoj.

2. Opredelitev turizma in osnovnih pojmov

Namen poglavja je seznaniti bralca z osnovnimi pojmi v turizmu, pa tudi s samim pojmom turizem, ki se skozi zgodovino nenehno dopolnjuje in spreminja.

2.1. Turizem

Čeprav srečamo prvo opredelitev turizma že ob koncu 19. stoletja, veljata za prva teoretika turizma Walter Hunziker in Kurt Krapf. V delu »Grundniss der Allgemeinen Fremdenverkehrslehre« sta se ukvarjala s preučevanjem turizma in ga opredelila takole:

»Turizem je celota odnosov in pojavov, ki nastanejo zaradi potovanja in bivanja tujcev v nekem kraju, če to bivanje ne povzroči stalne naselitve in ni povezano s pridobitno dejavnostjo« (Hunziker, Krapf, 1942, str. 21).

Zaradi nezadostnosti¹ definicije v današnjem času so strokovnjaki statistiki leta 1991 v Ottawi oblikovali definicijo, ki pravi (Weber, Mikačič, 1995, str. 14):

»Turizem je splet odnosov in pojavov, povezanih z aktivnostjo oseb, ki potujejo in bivajo v krajih izven stalnega bivališča neprekinjeno do največ enega leta zaradi preživljanja prostega časa, poslovnih in drugih razlogov«.

Veliko definicij opredeljuje turizem tudi kot turistično gospodarstvo (oz. industrijo). Pojem turistično gospodarstvo v tem primeru zaobjema vse tiste dejavnosti, ki proizvajajo proizvode in storitve, za katere se zanimajo, jih kupujejo ali koristijo obiskovalci. Po mednarodni statistični klasifikaciji dejavnosti turizem nima svojega samostojnega področja. Težava turizma je prav v tem, da ga po merilih strokovnosti tudi za statistično spremljanje ni mogoče dovolj dobro opredeliti. Eurostat po NACE Rev. 1 za potrebe raziskav na področju turizma opredeljuje dva sektorja:

- sektor HORECA/TA (**H**OTels and similar establishments, **R**Estaurants, **C**Afes and bars and **T**ravel Agencies),
- sektor turizem, kamor so vključene druge s turizmom povezane dejavnosti, ki niso zajete v HORECA/TA.

Za potrebe turizma je v Sloveniji po SKD mogoče spremljati, preučevati, meriti in primerjati naslednje dejavnosti (Zorko, 1999, str. 21, 22):

- gostinstvo (samostojno področje H),
- dejavnost potovalnih agencij in organizatorjev potovanj, s turizmom povezane dejavnosti (področje I, razred 63.30),
- dejavnost žičnic, vlečnic (področje I, podrazred 60.213),
- specialistična ambulantna dejavnost (področje N, podrazred 85.122),
- obratovanje športnih objektov (področje O, podrazred 92.610),
- dejavnost marin (področje O, podrazred 92.621),
- dejavnost smučarskih centrov in smučišč (področje O, podrazred 92.622),
- druge športne dejavnosti (področje O, podrazred 92.623),
- prirejanje klasičnih iger na srečo (področje O, podrazred 92.711),
- dejavnost igralnic (področje O, podrazred 92.712),

Prva definicija turizma

Dopolnjena definicija

Opredelitev turističnega gospodarstva

Identifikacija turizma po SKD

¹ Definicija je danes nezadostna predvsem zato, ker poudarja, da je turist tujec v kraju, in ker za turiste ne priznava poslovnih potnikov.

- druge dejavnosti za sprostitev (področje O, podrazred 92.720).

Vplivi turizma so močnejše izraženi tudi v številnih drugih dejavnostih. Ugotavljanje turističnega deleža v okviru teh dejavnosti po veljavnem sistemu samodejno ni možno, razen s posebnimi statističnimi metodami in anketami (npr. ocenjen delež outputa (po vrstah), ki je prodan izletnikom, gl. tudi poglavje 7.3).

2.2. Turisti – obiskovalci

Obiskovalci

Zadnja statistična opredelitev obiskovalcev (mednarodna konferenca statistikov v Ottawi, 1991) se glasi takole (Weber, Mikačič, str. 13):

“Obiskovalec je oseba, ki potuje v kraj izven stalnega bivališča za čas, ki traja največ do dvanajst mesecev, a glavni razlog za potovanje v kraj, ki ga obišče, ne sme biti opravljanje plačane dejavnosti».

Turisti in enodnevni obiskovalci

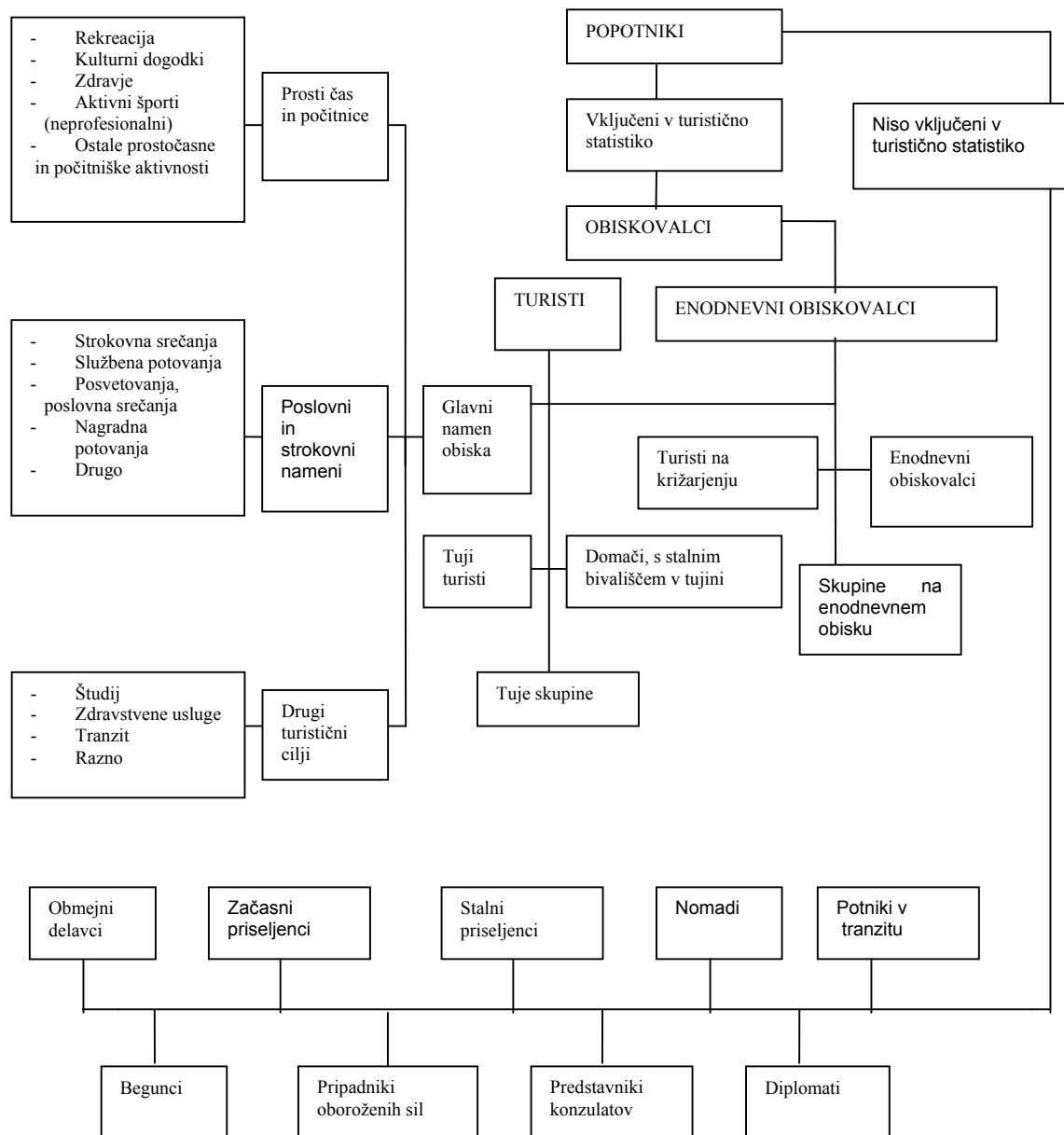
Obiskovalci se delijo v dve podskupini. Prva podskupina kategorije obiskovalci so **turisti**. Turisti so obiskovalci, ki v obiskani državi ostanejo vsaj eno noč, toda manj kot eno leto. Druga podskupina so enodnevni ali **istodnevni obiskovalci**. Poleg potnikov na križarjenju in nerezidenčnih letalskih in ladijskih posadk so najpomembnejša skupina druge podskupine enodnevni obiskovalci. To so osebe, ki ostanejo v obiskani državi manj kot 24 ur (Mihalič, 1998). Pogosto se uporablja tudi izraz enodnevni turisti ali izletniki in skladno s tem govorimo o enodnevnem² (izletniökem) turizmu.

Ločimo tudi (gl. sliko 1):

- mednarodne obiskovalce (osebe, ki potujejo v tujino),
- domače obiskovalce (državljeni, ki potujejo znotraj meja svoje države).

² V Sloveniji so kot enodnevni turisti čedalje pomembnejši tudi tranzitni potniki, ki preko ozemlja Slovenije potujejo predvsem na Hrvaško.

Slika 1: Klasifikacija mednarodnih obiskovalcev

Vir: Statistika za turizem, 1994, str. 21.

3. Teoretična izhodišča za poseganje države na področje turizma

Naloga države v tržnih gospodarstvih je, da omogoča oziroma zagotavlja nemoteno delovanje tržnega mehanizma, ki z »nevidno roko« pripelje do optimalnih »ekonomskih« rezultatov. Kolikor ta mehanizem ne deluje, naj bi država v skladu s teoretičnimi spoznanji posegla na trg in tako preprečila vzpostavitev tržnega stanja, ki bi bilo neoptimalno z družbenega vidika. Država torej v skladu z družbeno definiranimi cilji posega (z državno politiko) na področja, kjer trg ne deluje.

Vendar pa posegi države niso izključno posledica nedelovanja trga. Po Freyerju (Freyer, 1990, str. 273-274) se poseg države opravičuje z ekonomskimi, socialnimi, ekološkimi in političnimi razlogi in turizem je ekonomski, socialni, ekološki in politični pojav. Turizem je politično determiniran, ker za svoj nemoteni razvoj predpostavlja svobodo gibanja ter mobilnost prebivalstva in obiskovalcev, ki pa je v različnih državah iz političnih (in tudi iz ekonomskih) razlogov različna. Turizem je ekonomsko pomemben, saj sproža pomembne narodnogospodarske učinke. Prav tako je turizem danes del kakovosti in življenjskega stila večine (evropskih) prebivalcev. Z vidika socialne države mora država zagotoviti, da v turizmu sodeluje čim večje število prebivalcev, tudi ekonomsko šibkejši. Turizem ima tudi ekološko vsebino, saj se turistično povpraševanje poraja zaradi različnih, tudi naravnih atraktivnosti. Z rastjo ekološke zavesti oziroma z zavedanjem ekoloških problemov raste pomen in vloga države na področju ekološke zaščite turizma zaradi njegovega nadaljnjega razvoja in pred njegovim (pretiranim oziroma neekološkim) razvojem (Mihalič, 1995, str. 108). Turistična politika je zato mešanica različnih gospodarsko-političnih ciljev in ustreznih ukrepov.

Turistična politika je torej specialna ekonomska politika³, ki se ukvarja z vprašanjem, kako oziroma s katerimi ukrepi doseči čimbolj optimalno uresničitev postavljenih ciljev na področju turizma (Mihalič, 1998, str. 124).

3.1. Čemu sploh turistična politika

Glede na dejstvo, da sta za turizem značilna individualizem in tržna usmerjenost, se pojavlja vprašanje, zakaj sploh turistična politika.

Država tudi brez eksplicitne turistične politike posredno posega na področje turizma: transportna in kulturna politika vplivata tudi na turizem in teh posledic se mora država zavedati. Skrb države za okolje in varstvo potrošnikov nenehno vplivata na področje turizma, saj je precej okoljevarstvenih problemov povzročil prav turizem. Potrebe in interesi turistov morajo biti omejene z nekim 'kolektivnim' glasom, javnim dobrom.

Intervencija države je lahko utemeljena tudi s **posledicami turizma** samega – prispevek turizma h gospodarski rasti, vpliv na plačilno bilanco, zaposlenost, regionalni razvoj... Zaradi tega potenciala ima država na področju turizma svoje interese – s pomočjo turistične politike lahko dosega višjo gospodarsko rast, zaposlenost in druge »strateške« cilje. Utemeljitev državne intervencije le na podlagi tega potenciala pa je sporna, saj obstaja precej drugih dejavnosti s podobnimi

Turizem je ekonomski, socialni, ekološki in politični pojav

Poseganje države na področje turizma se lahko utemeljuje...

...s samimi posledicami, ki jih ima turizem...

³ Specialne ekonomske politike izhajajo iz specifičnosti posameznih gospodarskih področij in se nanašajo na posamezne sektorje.

»odlikami«. Turizem mora prikazati izredno uspešnost pri doseganju ciljev oziroma je treba utemeljitev turistične politike (posegov države) iskati drugje (Hughes, 1995, str. 473).

Choy (1991) pravi, naj država turizem prepusti trgu, aktivno pa naj sodeluje le pri pojavu **tržnih zmot** (market failure). Tržne zmote so lahko posledica zunanjih (eksternih) učinkov. Zunanji učinki so koristi in stroški (pozitivne in negativne eksternalije), ki se pojavijo pri trošenju tistim, ki niso neposredni potrošniki. Pri opredelitvi zunanjih učinkov moramo ločiti dve vrsti tako pozitivnih kot negativnih zunanjih učinkov:

- zunanje učinke, ki jih povzročajo druge dejavnosti, a prizadenejo turistično gospodarstvo (npr. industrijski obrati spuščajo v okolje hrup, izpušne pline, prah in druge odpadke, s čimer vplivajo na poslovanje turističnih podjetij ...) in
- zunanje učinke, ki jih povzroča turistično gospodarstvo:
 - v škodo/korist drugih proizvajalcev in/ali porabnikov (npr. izpuščanje odplak iz hotelov v morje lahko zmanjša ulov rib, uporaba zemljišč za smučarske proge in žičnice zmanjšuje poljedelski donos kmetijskega sektorja, emisije hrupa iz turističnih objektov prizadenejo lokalno prebivalstvo ...) ali
 - v lastno škodo/korist (npr. onesnaženo morje, vizualno uničena pokrajina zaradi izgradnje žičnic, erozija zaradi smučarskih prog itd. zmanjšujejo kakovost turistične ponudbe...).

Javne dobrine so posebna oblika zunanjih učinkov. Javne so – v nasprotju z zasebnimi – tiste dobrine, ki jih lahko vsi prosto porabljajo (lepa pokrajina, prijetno podnebje, čist zrak in čista voda ...). Če bi zagotavljanje javnih dobrin prepustili trgu, bi trg lahko izključil posameznike pri trošenju te dobrine, zato je zaželjena intervencija države.

Storitev nacionalnih turističnih organizacij (tourist boards)⁴, s katerimi se je po drugi svetovni vojni uredilo preciznejše in formalnejše razmerje med vlado in sektorjem turizma, je široko sprejeta kot javna dobrina; te vrste storitev brez intervencije države ne bi bila zagotovljene. Nacionalne turistične organizacije imajo ponavadi funkcijo trženja in turistične destinacije pridobijo neko korist ne glede na prispevek posameznega podjetja za izvajanje te funkcije.

Negativni zunanji učinki lahko povzročijo probleme v zvezi z lastninskimi pravicami; ti problemi so včasih rešljivi le s pomočjo državne intervencije. Uspešnost turistične dejavnosti v nekem kraju je lahko povezana s plažami, gorsko pokrajino, a turisti ponavadi nimajo možnosti, da bi lahko ohranili te vire turistične potrošnje. Po drugi strani se lahko zgodi, da lastniki teh naravnih resursov ne upoštevajo njihove »turistične« vrednosti (komponente), ker imajo zanje resursi druge funkcije (recimo kmetijsko funkcijo). V takih primerih je državna intervencija primerna oblika »kolektivne akcije« v prid turistom, ki niso zmožni niti kot posamezniki niti kot skupnost izvrševati lastninskih pravic (primer nacionalnih parkov).

Nadalje je intervencija države zaželena v primeru **meritornih dobrin** (merit goods), tj. dobrin, ki so tako pomembne za blaginjo posameznika, da nihče ne sme biti

*...pri pojavu
tržnih zmot...*

*...v primeru
javnih dobrin...*

*...v primeru
meritornih
dobrin...*

⁴ V Veliki Britaniji so bile z Zakonom o razvoju turizma (Development of Tourism Act) ustanovljene leta 1969.

*...s
strukturnimi
značilnostmi
turizma*

izključen iz njihove potrošnje (niti zaradi nizkega dohodka oz. nevednosti). Socialne turistične politike v evropskih državah potrjujejo ta vidik – turistična potrošnja (počitnice) koristi tako posamezniku kot družbi, zato mora biti na voljo vsem (Hughes, 1991).

Državna intervencija v turizmu se nadalje opravičuje s **strukturnimi značilnostmi turistične industrije**. Pri zagotavljanju turistične ponudbe sodeluje veliko različnih organizacij iz različnih področij/dejavnosti – velikokrat tem organizacijam primarni cilj ni turizem. Če je cilj neke turistične destinacije⁵ izgradnja enotnega in jasnega turističnega proizvoda ter promocije (»image promotion«), je potreben poseben »katalizator«, ki prevzame iniciativo in koordinira dejanja številnih organizacij in posameznikov. V praksi ni redko, da zasebni sektor ni pripravljen financirati turističnih investicij. Enormne (velikanske) zneske, ki so potrebni za financiranje teh investicij, lahko pridobi le država; in tveganja, povezana z nekaterimi oblikami investicij, prav tako lahko nosi le država.

Zaradi prepletenosti turizma z vsemi gospodarskimi dejavnostmi lahko rečemo, da država že preko politik v drugih panogah vpliva na turizem. Vendar pa prav pri koordinaciji vseh posredno in neposredno vpletenih v turizem mora imeti država usklajevalno, nadzorovalno ter pospeševalno vlogo. Država naj bi s svojimi instrumenti in ukrepi poskušala vzpodbujati turizem, pri čemer je nujno uveljavljanje etičnih pravil in pravil poslovne, naravovarstvene in kulturne narave.

⁵ Turistične destinacije so posebna področja, ki jih turisti obiskujejo in se v njih določen čas zadržujejo (Mihalič, 1998, str. 100).

4. Turistična politika v EU

Čeprav je turizem še danes predvsem predmet ekonomske strategije in politike posameznih držav, lahko sledimo postopni evropeizaciji turistične politike. Leta 1982 so nastala pravila o politiki članic Skupnosti na področju turizma, ki vsebujejo pet področij turističnega delovanja: svoboden pretok turistov, delovne razmere v turistični industriji, transportna politika in turizem, varstvo kulturne dediščine ter regionalni razvoj. V naslednjih letih je postal turizem predmet obširnih razprav v okviru evropskih institucij in leto 1990 je bilo razglašeno za mednarodno leto turizma, čeprav s skromnim proračunom ni imelo nikakršnega odmeva. Leta 1991 je bil potrjen poseben akcijski načrt za razvoj turizma v EU, leto kasneje pa si je izbral posebno mesto v Beli knjigi. Podobno velja za Zeleno knjigo iz leta 1995.

V zadnjem času so na razvoj turizma najbolj vplivali trije procesi v EU (Kovač, 2000):

- uveljavljanje temeljnih načel svobodnega pretoka in evra kot skupne valute (cenovna preglednost, nižji transakcijski stroški),
- usklajevanje skupne evropske politike predvsem na področju standardizacije (kakovost), medregionalnega razvoja in spodbujanja malih in srednje velikih podjetij,
- širitev EU na srednjo in vzhodno Evropo in povečevanje ekonomskega, poslovnega in turističnega prostora.

4.1. Organi in zakonodaja EU s področja turizma

Za turizem je bil do nedavnega v okviru Evropske komisije pristojen eden od oddelkov Generalnega direktorata XXIII (DG XXIII). Ena glavnih nalog Turističnega oddelka v DG XXIII je bila sodelovanje z Evropsko Komisijo zaradi zagotavljanja upoštevanja interesov turizma ob pripravi zakonodaje in ob izvajanju programov in politik, ki v osnovi niso namenjene ciljem razvoja turizma. Gre predvsem za turistično dimenzijo programov in politik, ki pomembno vplivajo na razvoj s turizmom povezanih aktivnosti. Spekter aktivnosti, ki posredno vplivajo na turizem, je širok: zaposlovanje, regionalni razvoj, izobraževanje, okolje, varstvo potrošnikov, zdravje, varnost, kultura, transport, finance in davki itd.

Z reformo administrativnih institucij Evropske unije je posebna enota za turizem sedaj v generalnem direktoratu za podjetništvo (DG Enterprise), ki se je oblikoval iz prejšnjih direktoratskih enot za mala in srednje velika podjetja, industrijo in inovacije. Z reformo institucij se prizadevanja in vloga birokracije EU na področju turizma niso bistveno spremenile. Delo enote za turizem poteka predvsem v kontekstu pomembnosti turizma za ekonomsko rast, razvoj in zaposlovanje.

Amsterdamski sporazum iz leta 1997 prvič v zgodovini EU omenja ukrepe s področja turizma, vendar (za zdaj) le v kontekstu podpore splošnih ciljev. Poudarjeni so štirje cilji turistične politike: trajnostni razvoj, harmonizacija, uravnoteženi in okolju prijazen razvoj, ki naj bi jih dosegli skozi povezane gospodarske politike širših dimenzij. Gre za vključevanje turistične problematike v druge veje – transport, politiko okolja, tako imenovanega notranjega trga s posebnim poudarkom odpravljanja mej in carin, zaščito potrošnika, izobraževanje, financiranje v obliki regionalnih strukturnih skladov.

*Razvoj
turistične
politike v EU*

*Turistični
oddelek*

*Amsterdamski
sporazum*

*Področja
zbiranja
statističnih
turističnih
podatkov*

*Navodila
Direktive*

*Vsebina
Direktive*

V evropski pravni ureditvi tako skoraj ni uredb, ki bi neposredno urejale področje turizma. Najbolj znani sta dve direktivi.

1. Direktiva o statistiki

Za statistiko turizma veljata na področju EU dva dokumenta: Direktiva Sveta ES 95/57 z dne 23.11.1995 o zbiranju statističnih podatkov na področju turizma in Odločba komisije ES št. 1999/34 z dne 09.12.1998 o postopkih za izvajanje prej omenjene Direktive. Oba dokumenta sta postala obvezujoča v vseh državah članicah EU. Ravno tako se dokumenta nanašata na nečlanice, ki si prizadevajo za pridobitev polnopravnega članstva, in med temi je tudi Slovenija.

Direktiva določa področja zbiranja statističnih podatkov, ki se nanašajo na zmogljivosti turističnih nastanitvenih obratov in pretok gostov v nastanitvenih obratih, tako imenovani »v državo usmerjeni turizem«, in turistično povpraševanje, ki pokriva domači in »z države usmerjeni turizem«. Turistične nastanitvene zmogljivosti so razdeljene na nastanitvene gostinske obrate (hoteli in podobni obrati, drugi nastanitveni gostinski obrati in specializirani nastanitveni obrati) in na zasebne nastanitvene zmogljivosti (najete nastanitvene zmogljivosti in brezplačne zasebne nastanitvene zmogljivosti). V njih spremljamo število obratov, sob in postelj ter število prihodov in nočitev domačih in tujih turistov.

V delu, ki preučuje turistično povpraševanje, direktiva narekuje spremljanje števila turistov, vpletenih v turizem, števila turističnih potovanj in prenočitev, dobe bivanja, organizacija potovanja, prevoznih sredstev, nastanitev turista, značilnosti turista (spol, starost) ter podatkov o porabi turistov. Direktiva prav tako določa potrebno natančnost zbiranja statističnih podatkov, način zbiranja, obdelavo in prenos, pri čemer dovoljujejo državam, da zbiranje tudi v bodoče temelji na obstoječih podatkih, virih in sistemih.

Značilnost Direktive je v tem, da kljub temu, da gre za temeljni dokument EU, ki bo slej ko prej postal obvezujoč tudi v vseh ostalih državah širšega evropskega prostora, državam dopušča precejšnjo svobodo pri izvajanju statističnih akcij. Strogo je opredeljen le minimum raziskav, vse ostalo je prepuščeno posamezni državi.

2. Direktiva o paketnih turističnih potovanjih

Svet EU je 13.06.1990 sprejel Direktivo 90/314 o paketnih turističnih potovanjih. Direktiva je sestavljena iz desetih členov in aneksa, njen namen pa je približati se zakonom in predpisom držav članic, katerih zakoni in predpisi se nanašajo na paketni aranžma, ki se prodaja ali ponuja na njihovem ozemlju. V direktivi so navedene definicije, povezane s področjem turizma, informacije o tem, kakšen mora biti turistični katalog ter kakšni so pogoji poslovanja.

4.2. Programi pospeševanja turizma v EU

Ker turizem ni samostojno področje (v okviru mednarodne standardne klasifikacije dejavnosti), tudi nima svojega lastnega proračuna. Turistični projekti dobivajo vzpodbude posredno, skozi spodbude razvojnim programom drugih področij, v katerih je turizem zastopan. Možni viri so predvsem trije (Stantič, 1999):

- skladi za promocijo regionalnega, ekonomskega in socialnega razvoja v EU (strukturni skladi),
- sredstva za izvajanje programov in aktivnosti različnih razvojnih politik (okoljskih, izobraževalnih, raziskovalno-razvojnih, prekomerni programi, promocija kulturne dediščine itd.),
- posojila preko Evropske investicijske banke in Evropskega investicijskega sklada.

Najpomembnejši vir financiranja razvoja turizma so strukturni skladi. EU je v letih od 1994–1999 namenila 7,3 mrd ECU iz strukturnih skladov za turistične projekte. Izbor posameznih programov se je opravil pri nacionalnih in regionalnih ustanovah - razvojnih agencijah znotraj posameznih držav. Pomoč se je dodelila na osnovi sofinanciranja: EU je podprla aktivnosti, ki so bile financirane tudi iz nacionalnih, regionalnih in lokalnih virov, tako javnih kot privatnih. Osnova za dodelitev sredstev so bili javni razpisi v Uradnem listu EU.

Za obdobje od 2000–2006 je Evropska komisija predstavila novo zakonodajo na področju strukturnih skladov. Sredstva se še naprej dodeljujejo namensko in v skladu s predpisanimi načeli (načelo koncentracije, programiranja, partnerstva, dodatnih pomoči, subsidiarnosti ter načelo učinkovitosti vrednotenja učinkov). Turistično gospodarstvo EU sestavljajo pretežno mala in srednje velika podjetja, katerim EU namenja veliko strokovne pomoči, prav tako pa tudi ugodnih oblik financiranja. Finančni programi, ki so namenjeni tej kategoriji podjetij, so:

- European Seed Capital Scheme,
- The European Venture Capital Association,
- Eurotech Capital network,
- EASDAQ Bruselj, neodvisna borza za majhna in hitro rastoča podjetja,
- Alternative Investment Market itd.

Navedene možnosti financiranja so na razpolago predvsem polnopravnim članicam EU. Za države kandidatke so na voljo sredstva iz programov predpristopne pomoči, predvsem PHARE. Taka sklada sta tudi ISPA in SAPARD, kolikor gre za projekte, ki so povezani s prometno infrastrukturo oz. s kmetijstvom (npr. kmečki turizem).

*Viri
financiranja
turističnih
projektov*

*Strukturni
skladi*

*Finančni viri
namenjeni
malim in
srednje velikim
podjetjem*

5. Turistična politika v Sloveniji

Vse turistične države po svetu, ki želijo s turizmom doseči čim več pozitivnih in se izogniti negativnim učinkov, z najrazličnejšimi ukrepi zavestno usmerjajo in spodbujajo njegov razvoj, vodijo in izvajajo načrtno turistično politiko in hkrati spremljajo uresničevanje postavljenih ciljev. Voditi turistično politiko pomeni postaviti cilje in določiti ukrepe, s katerimi bo mogoče te cilje doseči.

V nadaljevanju na kratko opisujemo Zakon o pospeševanju turizma in Resolucijo o strateških ciljih na področju razvoja turizma v RS s poudarkom na nastajajoči novi Strategiji slovenskega turizma za obdobje od 2002–2006. Prav tako prikazujemo ukrepe države pri pospeševanju turizma v Sloveniji.

5.1. Temeljna zakonodaja in razvojni dokumenti

Slovenija je opredelila prvo strategijo razvoja slovenskega turizma v obliki posebne Resolucije o strateških ciljih na področju razvoja turizma v Republiki Sloveniji s programom aktivnosti in ukrepov za njeno izvajanje, ki jo je Državni zbor RS sprejel leta 1995 (U.I. RS, št. 7/95). Strategija slovenskega turizma je nastala na podlagi prve Strategije gospodarskega razvoja Slovenije v obdobju od 1995–2000. Med najpomembnejšimi pravnimi ukrepi je Resolucija navajala oblikovanje Zakona o pospeševanju turizma, ki je bil sprejet v Državnem zboru RS leta 1998 (U.I. RS, št. 57/98).

5.1.1. Temeljna zakonodaja: Zakon o pospeševanju turizma

V letu 1998 je slovenski parlament sprejel Zakon o pospeševanju turizma, ki je prinesel novosti tako na področju organizacije slovenskega turizma kakor tudi na področju pospeševanja razvoja. Vsebinsko je zakon glede na področja, ki jih ureja, okvirno sestavljen iz prvega dela, ki ureja aktivnosti, oblike, financiranje in organizacijske oblike pospeševanja turizma v Sloveniji na lokalni in nacionalni ravni, ter drugega dela, ki ureja pogoje za poslovanje nekaterih s turizmom povezanih dejavnosti.

Bistveni principi Zakona v prvem vsebinskem delu so naslednji:

- pospeševanje turizma je dejavnost v javnem interesu,
- pospeševanje turizma se izvaja na osnovi spodbujanja okolij, ki se prostovoljno odločijo za organizirano pospeševanje turizma na svojem območju,
- poudarek pospeševanja turizma je na lokalni ravni, torej tam, kjer turisti prihajajo v stik s turistično ponudbo,
- lokalne skupnosti so osnovni pobudniki pospeševanja turizma na lokalni ravni,
- pospeševanje turizma se izvaja v okviru tržno naravnanih organizacij, ki združujejo subjekte javnega in zasebnega sektorja ter civilnih društvenih organizacij na lokalni in nacionalni ravni,
- vzpostavlja se horizontalna povezanost vseh subjektov na lokalni in nacionalni ravni, ki sooblikujejo turistično ponudbo,
- vzpostavlja se tesna povezanost lokalne in nacionalne turistične organiziranosti,
- določajo se osnovni namenski viri za financiranje razvoja in trženja turizma na lokalni in nacionalni ravni.

*Bistveni
principi prvega
dela zakona*

V drugem vsebinskem delu pa zakon ureja pogoje za poslovanje nekaterih s turizmom povezanih dejavnosti s ciljem varstva potrošnikov, kot so: potovalne agencije, organizatorji potovanj, turistični vodniki in turistični spremljevalci, lokalni turistični vodniki, opravljanje pridobitne dejavnosti na področju športa in tudi nekatere pogoje delovanja turistične društvene organizacije ter drugih organizacij s področja turizma.

Zakon določa pospeševanje turizma z jasnimi opredelitvami konkretnih aktivnosti na področju oblikovanja in trženja turistične ponudbe. Dejavnost pospeševanja turizma je tako oblikovanje celovite turistične ponudbe, spodbujanje razvoja turistične infrastrukture, promocija celovite turistične ponudbe ter informiranje obiskovalcev.

Pospeševanje turizma po Zakonu izvajajo lokalne turistične organizacije (LTO) na turističnih območjih in nacionalna turistična organizacija (NTO) na nacionalni ravni. Ko občine zadostijo vsaj enemu od določenih kvantitativnih pogojev in ustanovijo lokalno turistično organizacijo, se lahko pri ministrstvu, pristojnem za turizem, prijavijo za pridobitev statusa turističnega območja.

Pridobitev statusa turističnega območja prinaša območju občin, ki so ta status pridobile, določene bonitete oz. dodatno pomoč pri pospeševanju turizma nacionalne ravni. Tako lokalna turistična organizacija območja, ki ima status turističnega območja, pridobi pravico do soustanovitve nacionalne turistične organizacije, sodelovanja pri oblikovanju programa aktivnosti nacionalne turistične organizacije, sofinanciranja pospeševanja turizma iz sredstev nacionalne turistične organizacije. Občina na turističnem območju lahko predpiše obveznim članom lokalne turistične organizacije članarino. Subjekti območja, ki ima status turističnega območja, lahko pridobijo sredstva za spodbujanje investicij na področju turistične infrastrukture.

Lokalno turistično organizacijo upravlja občina oz. občine, ki so jo ustanovile. Članstvo v LTO je **obvezno** za pravne osebe, podjetnike posameznike, sobodajalce ter kmete, ki imajo v občini svoj sedež, poslovno enoto ali drugo obliko registrirane dejavnosti in opravljajo s turizmom neposredno povezano dejavnost. Viri financiranja so poleg sredstev od obvezne članarine, turistične takse in proračunskih sredstev občine še prostovoljni finančni prispevki ustanoviteljev LTO ter lastni prihodki LTO, sredstva NTO za pospeševanje turizma na lokalni ravni ter sredstva proračuna RS od koncesijskih dajatev za prirejanje posebnih iger na srečo, ki so namenjena lokalnim skupnostim v zaokroženem turističnem območju in se uporabljajo za ureditev prijaznejšega okolja in za turistično infrastrukturo.

Na nacionalni ravni naj bi za pospeševanje turizma skrbela Slovenska (nacionalna) turistična organizacija (STO), v katero se je konec leta 1999 preimenoval Center za promocijo turizma Slovenije. Tako naj bi STO skrbela za usklajevanje in pospeševanje lokalnih turističnih ponudb, oblikovanje celovite turistične podobe Slovenije, promocijo turistične ponudbe Slovenije, komuniciranje s turističnimi trgi v tujini, vzpostavitev mreže turističnih predstavništva v tujini ter delovanje informacijskega sistema za potrebe pospeševanja turizma. Sredstva za financiranje dejavnosti STO se zagotavljajo predvsem iz proračuna RS.

Zaradi neusklajenosti nekaterih določil Zakona o pospeševanju turizma z novo Strategijo slovenskega turizma (gl. tudi opombi 7 in 8) se letos predvideva dopolnitev in sprememba Zakona o pospeševanju turizma v določilih, ki so se v času veljavnosti zakona izkazala za neprimerna.

*Drugi del
zakona*

*Turistično
območje*

*Lokalne
turistične
organizacije*

*Slovenska
turistična
organizacija*

*Strateški cilji
slovenskega
turizma*

*Kvantitativni
cilji resolucije*

*Prenova
strategije*

5.1.2. Razvojni dokumenti

Resolucija o strateških ciljih na področju razvoja turizma v RS je bil prvi razvojni dokument za področje turizma v Sloveniji. Njen pomemben del je bila Strategija razvoja slovenskega turizma za obdobje 1995–2000, ki ji je v letu 2002 sledila Strategija slovenskega turizma za obdobje 2002–2006.

1. Resolucija o strateških ciljih na področju razvoja turizma v RS in Strategija slovenskega turizma za obdobje od 1995–2000

V prvem delu Resolucije je orisana strategija razvoja slovenskega turizma, drugi del pa predstavlja program aktivnosti za njeno uresničevanje. Strateški cilj slovenskega turizma, ki ga določa Resolucija, je razviti razpoznavne in tržno zanimive ter predvsem kakovostne turistične proizvode, ki bodo temeljili na izrabi ustvarjalnosti, domačega znanja, naravne in kulturne dediščine ter drugih prednosti, s katerimi se bo Slovenija uveljavila kot dežela z jasno in prepoznavno identiteto in s prepoznavnimi turističnimi območji in hkrati ustvariti takšno kakovostno raven storitev, ki bo zadovoljila pričakovanja turistov srednjega in višjega dohodkovnega razreda. Razvoj turističnih proizvodov naj bi potekal po posameznih območjih Slovenije (gore, morje s Krasom, območje naravnih zdravilišč, mesta in podeželje), ki nudijo sorodne naravne pogoje in druge skupne značilnosti.

Uresničevanje načrtanega razvoja na področju turizma naj bi ugodno vplivalo na celotni razvoj. Neposredno pa naj bi vplivalo na pospešitev prestrukturiranja gospodarstva s hitrejšim razvojem storitev, povečanje iztržka s prodajo blaga in storitev na turističnem trgu, skladen in sonaraven razvoj, izrabo znanja, kreativnosti ljudi, naravne in kulturne dediščine, primerjalne prednosti, promocijo nacionalnega gospodarstva in drugih dejavnosti, izboljšanje kakovosti življenja in na utrjevanje nacionalne identitete.

Resolucija je postavila tudi nekatere kvantitativne cilje turističnega razvoja. Glede na naravne vire in prostor, naj bi optimalni letni turistični promet znašal okoli 6 milijonov gostov, ki bi realizirali 12 milijonov prenočitev ter devizni priliv v vrednosti 3,5 milijarde ameriških dolarjev. Prav tako je predvidevala investicije v dvig kakovosti turistične ponudbe, predvsem nastanitvenih objektov in infrastrukture ter 20.000 novih ležišč.

2. Strategija slovenskega turizma za obdobje od 2002–2006

V letu 2001 je ministrstvo, pristojno za področje turizma, začelo s prenovo strategije razvoja slovenskega turizma v tistih točkah, ki ne ustrezajo več realnosti⁶. Za razliko od dosedanje strategije, ki je bila osredotočena predvsem na organizacijsko in zakonodajno raven, bo nova namenjena predvsem vsebinskim točkam in ukrepom.

Nova slovenska turistična strategija sledi novi razvojni paradigmi slovenskega gospodarstva in temeljnimi razvojnim ciljem nove Strategije gospodarskega razvoja za obdobje od 2001–2006. S tega vidika so zanjo pomembna naslednja izhodišča (Strategija slovenskega turizma, 2002):

⁶ Tako na primer primerjava kazalcev za leto 2001 kot najuspešnejšim turističnim letom po osamosvojitvi s cilji Resolucije kaže precejšnje odstopanje. Število turistov v Sloveniji je v letu 2001 prvič presegle mejo dveh milijonov, število nočitev pa mejo sedmih milijonov. Devizni priliv v letu 2001 je bil enak 995 milijonom dolarjev. Odstopanje od ciljev Resolucije se kaže tudi v namestitvenih kapacitetah. Tako se število turističnih ležišč ni povečalo, temveč se je v obdobju 1990–2000 celo zmanjšalo za 13%.

- globalizacija in evropska harmonizacija zahtevata jasno opredelitev lastnih konkurenčnih prednosti kot poslovnih priložnosti,
- doseženi razvoj gospodarstva ponuja sistemski okvir za prestrukturiranje turistične industrije in menedžerski razvoj turističnih podjetij,
- turizem kot način življenja temelji na načelih trajnostnega razvoja kot enakopravnem obravnavanju gospodarskih, socialnih in okoljskih faktorjev,
- turistične organizacije so pripravljene na ofenzivnejše menedžerske modele razvoja, ki temeljijo na kapitalski logiki, podjetniški inovativnosti in novih marketinökih pristopih.

V skladu s temeljnimi izhodišči nova razvojna paradigma slovenskega turizma sledi:

- 1. Konceptu trajnostnega družbeno-gospodarskega razvoja**, kar pomeni, da turistična ponudba temelji na uravnoteženju gospodarskih, socialnih in okoljskih prvin.
- 2. Konceptu globalnega prostorskega razvoja države**, kar pomeni, da je razvoj turizma kot gospodarske dejavnosti opredeljen znotraj prostorskih razvojnih okvirov in tako upošteva prostor kot naravno in kulturno dediščino, razvojno prvino in način uveljavljanja regionalne identitete.
- 3. Konceptu tržnih niš in kakovostne ponudbe**, kar pomeni, da slovenski turizem temelji na kakovosti in selektivnosti turistične ponudbe ter se usmerja k ožjim segmentom turističnega povpraševanja.
- 4. Konceptu storitvenih grozdov in razvojnih jeder**, ki gradi turistično ponudbo na povezovanju različnih turističnih subjektov, turističnih dejavnosti in proizvodov na določenem področju, pri čemer državna turistična politika ne predpisuje načina organiziranja grozdov, razvojnih jeder ali turističnih območij⁷.
- 5. Konceptu podjetništva, projektne pristopa in timskega dela**, ki izhaja iz dejstva, da je turistični proizvod z vidika turista vedno celovit in integralen. Turistična politika bo tako spodbujala turistično dejavnost podjetij, ustanov in civilnih združenj, ki bo temeljila na podjetniški inovativnosti, projektne pristopu in timskega delu.
- 6. Konceptu socialnega kapitala in poslovnega partnerstva**, ki pomeni, da razvojne sposobnosti v turističnih podjetjih, ustanovah in civilnih združenjih temeljijo na zaupanju, kooperaciji in koordinaciji interesov različnih skupin.

Temeljne usmeritve razvoja slovenskega turizma naj bi izhajale iz njegovih absolutnih (kraški svet) in relativnih (hitra dostopnost, morje in gore, raznovrstna ponudba) konkurenčnih prednosti, predvsem iz tistih, ki jih sosednji turistični konkurenti nimajo. Tako naj bi se slovenska turistična ponudba delila na deset temeljnih turističnih območij, ki so geografske celote in ponujajo relativno zaokroženo turistično ponudbo z integralnimi turističnimi proizvodi. Ta temeljna turistična območja so: Obala, Goriško, Kras, Ljubljana, širše območje Julijskih Alp, Pohorje-Maribor, Pomurje-Obsotelje, Dolenjska, slovensko podeželje in mesta z zaledjem. Temeljne turistične usmeritve na teh turističnih območjih se delijo na tri velike skupine :

- **PRODUKTNO PODROČJE**: zdraviliški, igralniško-zabavišni in poslovni turizem,
- **GEOGRAFSKO PODROČJE**: turistično območje Julijske Alpe, Pohorje-Maribor, Krasa in Obale,
- **PROGRAMSKO PODROČJE**: 3 E (ekološki, etnološki in enološki) – podeželski turizem, 3 A (aktivni, akcijski in adrenalinski) – rekreativni turizem in 3 D (doživljajski in domišljajski) – doživljajski turizem.

*Koncepti,
katerim sledi
nova razvojna
paradigma
slovenskega
turizma*

*Temeljna
turistična
območja in
temeljne
turistične
usmeritve*

⁷ Za razliko od Zakona o pospeševanju turizma, ki predpisuje pogoje za pridobitev statusa turističnega območja – gl. točko 5.1.1.

*Temeljni nosilci
turističnih
dejavnosti**Medsebojno
sodelovanje**Temeljni
kvantitativni
strateški cilji*

Državni model razvoja turizma naj bi zamenjal **podjetniški model**, ki temelji na podjetniških nosilcih in njihovih strateških programskih usmeritvah ter na lokalnih in regionalnih turističnih razvojnih načrtih. Temeljni nosilci turistične dejavnosti naj bi bili poslovni subjekti⁸ (gospodarske družbe, ustanove javnega in privatnega sektorja), katerih povezovanje v različne lokalne in regionalne organizacije temelji na svobodni in interesni povezanosti. Turistična dejavnost naj bi se skoncentrirala okoli poudarjenih turističnih atrakcij, ki predstavljajo središče podjetniških trženjskih usmeritev na določenem turističnem območju.

Ker je turizem povezana in integralna dejavnost, je pri vodenju učinkovite razvojne politike na lokalni, regionalni in državni ravni potrebno sodelovanje vseh subjektov zasebnega, javnega in civilnega sektorja. Nova strategija tako 'uvaja' **partnerski pristop**, temelječ na poslovnih interesih vseh subjektov, ki bodo oblikovali integralni turistični proizvod na določenem območju. Partnerski model bodo sestavljale štiri temeljne skupine subjektov (Vlada RS, STO, lokalno regionalna, javna in civilna interesna združenja ter turistična podjetja in njihova poslovna interesna združenja), ki bodo sodelovale pri strateškem načrtovanju slovenskega turizma, na letni turistični konferenci o tekoči turistični politiki in določanju njenih ciljev ter ukrepov, hkrati pa bo vsak od njih imel svoje pristojnosti in odgovornosti.

Nova Strategija razvoja slovenskega turizma v svojem delu opredeljuje nove temeljne kvantitativne in kvalitativne strateške cilje, ki so usmerjeni v povečanje globalne konkurenčnosti slovenskega turizma in obsega turističnih dejavnosti. Temeljni kvantitativni strateški cilji, ki povečujejo obseg slovenskega turizma približno za eno tretjino glede na njegov obseg leta 2001, naj bi tako bili:

- povečati letni turistični promet na 1.6 mrd EUR do leta 2006,
- doseči dvakratnik povprečne letne gospodarske rasti Slovenije,
- izpeljati investicijski cikel v vrednosti 1.5 mrd EUR do leta 2010,
- povečati potrošnjo povprečnega hotelskega gosta na 80 EUR/dan do leta 2006,
- povečati povprečno število nočitev za 7% letno do leta 2006,
- povečati povprečno zasedenost prenočitvenih kapacitet na najmanj 50% do leta 2006,
- povečati hotelsko ponudbo za 2500 postelj (4-5 zvezdic) v razvitih turističnih centrih,
- povečati ponudbo za 1500 kakovostnih ležišč (3 zvezdice) v hotelih družinskega tipa, v manjših hotelih, penzionih, zasebnih sobah in apartmajih,
- izboljšati ponudbo posteljnih kapacitet v planinskih kočah, mladinskih domovih in kampih,
- razvoj turističnih kmetij (izletniške turistične kmetije, vinotoči in turistične kmetije z nastanitvenimi kapacitetami) s 6500 sedeži, od tega 38 novih kmetij s prenočišči do leta 2006.

Temeljni kvalitativni strateški cilji, opredeljeni v novi strategiji, pa so:

- Povečati prepoznavnost Slovenije kot zanimive in atraktivne turistične destinacije s pestrimi doživetji in raznovrstnimi oblikami turistične ponudbe na stičišču Alp in Jadrana.
- Preoblikovati Slovenijo kot pretežno tranzitno državo v deželo s prevladujočim stacionarnim turizmom.
- Povečati vlogo znanja in izboljšati izobrazbeno strukturo zaposlenih na vseh področjih in ravneh razvoja slovenskega turizma.

⁸ Za razliko od Zakona o pospeševanju turizma, ki je za nosilce turistične ponudbe opredelil organizacijsko administrativne enote (turistična področja, LTO, RTO) –gl. točko 5.1.1.

- Izboljšati prostorske pogoje za razvoj turizma na območjih, ki so strateškega pomena za razvoj turizma.
- Ohranjati varovana naravna območja in opredeliti njihovo rabo za rekreativno doživljajsko turistično ponudbo.
- Izboljšati splošno kakovost in konkurenčnost slovenske turistične ponudbe.
- Povečati obseg in kakovost kulturne dediščine, ki postaja pomemben sestavni del slovenske turistične ponudbe.
- Izpeljati investicijski cikel, ki bo temeljil na kakovostni obnovi obstoječih in izgradnji novih turističnih kapacitet.

Za uresničitev temeljnih strateških ciljev na področju razvoja turizma opredeljuje nova strategija pet temeljnih razvojnih politik (politika prostorskega razvoja turizma, politika trženja slovenskega turizma, politika razvoja človeških virov v turizmu, investicijska politika slovenskega turizma in politika spodbujanja razvoja novih proizvodov in dviga kakovosti v turizmu) ter sistem strateških ukrepov.

Poleg sprejetja in uveljavljanja strategije pa bo ena glavnih nalog, ki predstavlja njeno nadgradnjo, izdelava letne državne razvojne politike na področju turizma, ki bo opredeljevala ciljne programe, finančna sredstva in izvedbene ekonomske instrumente za uresničitev ciljev turistične politike.

Spremljanje izvajanja strategije naj bi se odvijalo na vsakoletni Strateški razvojni konferenci, kjer bi predstavniki turističnega gospodarstva, države in civilnih institucij obravnavali temeljna strateška razvojna vprašanja, spremembe in uresničevanje strategije, uresničevanje dosedanjih strateških projektov in predloge novih projektov ter temeljna razvojna vprašanja nove turistične politike za naslednje leto.

5.2. Ukrepi države pri pospeševanju razvoja turizma

V skladu z zastavljenim programom za spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti v okviru sprejetega državnega razvojnega programa RS za obdobje 2001-2006 je Ministrstvo za gospodarstvo v letu 2001 izvedlo nekaj ukrepov za pospeševanje razvoja turizma, ki naj bi se nadaljevalo tudi v letošnjem in naslednjih letih.

Program pospeševanja razvoja turizma je namenjen ustvarjanju razmer za doseganje dolgoročne konkurenčnosti turističnega gospodarstva z razvojem turistične infrastrukture in krepitvijo elementov turistične ponudbe na eni in spodbujanjem rasti turistične potrošnje na drugi strani. Z zagotavljanjem ustreznih sistemskih okoliščin za normalno poslovanje turističnega gospodarstva, s subvencioniranjem projektov za razvoj turističnih proizvodov in projektov usposabljanja bo postopoma ustvarjena podlaga za oblikovanje in rast kakovostne turistične ponudbe z višjo stopnjo dodane vrednosti.

Za pospeševanje razvoja turizma je tako Ministrstvo za gospodarstvo v letu 2001 preko izvedenih javnih razpisov dodelilo finančne spodbude za učinkovito turistično promocijo ter razvoj turistične infrastrukture in integralnih turističnih proizvodov.

5.2.1. Promocija turizma

Glavni cilj področja je zagotavljanje sistematične in kvalitetne promocije slovenskega turizma na domačem in tujih trgih z uporabo sodobnih informacijskih tehnologij, za

*Temeljni
kvalitativni
strateški cilji*

*Temeljne
razvojne
politike*

*Spremljanje
izvajanja
strategije*

*Program
pospeševanja
razvoja
turizma v
okviru
državnega
razvojnega
programa RS*

*Turistični
informacijski
sistem**Cilji
spodbujanja
razvoja
turističnih
produktov**Usmerjenost
spodbujanja
razvoja
turistične
infrastrukture*

kar je pristojna Slovenska turistična organizacija (STO).

Na STO je bil v letu 2001 prenesen razvoj integralnega turističnega informacijskega sistema, ki bo omogočil dostop do splošnih informacij o turistični ponudbi Slovenije ter povezavo z rezervacijskim oz. prodajnim sistemom hotelskih in drugih sorodnih podjetij. Podlaga za vzpostavitev celovitega turističnega informacijskega sistema Slovenije je bil pilotski projekt »Računalniško podprt turistični informacijski sistem«, ki je bil v okviru projektov Phare prekomejnega sodelovanja zaključen v letu 2001.

5.2.2. Razvoj turističnih produktov

Področje spodbujanja razvoja integralnih turističnih proizvodov zajema sistem ukrepov, s katerimi želi ministrstvo spodbuditi razvoj integralnih turističnih produktov za celovito, kakovostno, razpoznavno in tržno zanimivo turistično ponudbo, pospešiti povezovanje turističnih ponudnikov, javnega sektorja in nosilcev civilne družbe na nivoju lokalnih in regionalnih turističnih organizacij in spodbuditi razvoj človeških virov na vseh področjih turizma, da zagotovi konkurenčne sposobnosti turističnega gospodarstva.

V letu 2001 je ministrstvo na podlagi javnega razpisa z neposrednimi finančnimi spodbudami podprlo 85 projektov. Največ spodbud so bili deležni projekti naravne in kulturne dediščine, projekti trženja turističnih proizvodov, strategije razvoja turizma, pomembnejše turistične prireditve, turistična signalizacija in kolesarske poti.

5.2.3. Razvoj turistične infrastrukture

Področje spodbujanja razvoja turistične infrastrukture je namenjeno spodbujanju obnove in izgradnje skupne turistične infrastrukture kot pomembnega elementa turistične ponudbe turističnega območja, ki vpliva na ohranjanje konkurenčne sposobnosti turističnega območja kot celote in posameznih turističnih ponudnikov na njem. Spodbujanje razvoja turistične infrastrukture je namenjeno nosilcem turistične ponudbe, podjetjem in organizacijam, ter bo usmerjeno v izgradnjo in prenovu žičniških naprav in umetno zasneževanje, skupno turistično infrastrukturo, namenjeno za izboljšanje ponudbe na širšem območju (investicije v nakup, izgradnjo ali prenovu objektov, ki so neposredno namenjeni opravljanju gostinskih storitev – gostinskih obratov, niso predmet spodbujanja), izkoriščanje termalnih vod za razvoj turizma ter kongresni turizem.

V letu 2001 je ministrstvo podprlo 19 projektov, od tega 9 projektov zimskih športnih centrov in 10 projektov s področja hotelirstva in kongresnega turizma.

Temeljna značilnost dosedanje organizacije turizma na državni ravni v obdobju od 1996–2000 je bila njegova hiperinstitucionalizacija (ministrstvo, STO, LTO, GZS, Turistična zveza Slovenije). Vlada je uporabljala Resolucijo o strateških ciljih iz leta 1995, vendar ni imela celovite letne turistične politike. Turistična zakonodaja iz leta 1998 pa je povsem mehanično razdelila vodenje turistične politike med nacionalno in lokalne institucije. Te slabosti naj bi odpravila nova Strategija slovenskega turizma za obdobje 2002–2006, po kateri državni model razvoja turizma zamenjuje podjetniški model. Nosilci turistične ponudbe naj bi namesto organizacijsko administrativnih enot postali poslovni subjekti, ki bi posamezne destinacije tržili s

pomočjo programov, proizvodov in turističnih območij. Novost pa naj bi bila prav tako vsakoletna državna razvojna politika na področju turizma, ki bo opredeljevala ciljne programe, finančna sredstva in izvedbene ekonomske instrumente za uresničitve ciljev turistične politike. Ključnega pomena pri tem bo spremljanje izvajanja strategije, ki naj bi se odvijalo na vsakoletni Strateški razvojni konferenci, kjer bodo predstavniki turističnega gospodarstva, države in civilnih institucij obravnavali temeljna strateška razvojna vprašanja, spremembe in uresničevanje strategije, uresničevanje dosedanjih strateških projektov in predlogi novih projektov ter temeljna razvojna vprašanja nove turistične politike za naslednje leto.

6. Slovenija v povezavi z EU

Pripravljenost Slovenije za vstop v EU na področju turizma se kaže v harmonizaciji slovenske zakonodaje z uredbami EU na tem področju ter v številu že obravnavanih in usklajenih pogajalskih izhodišč Republike Slovenije za vstop v EU s področja turizma. Dobro sodelovanje Slovenije z EU na področju turizma pa nakazujejo tudi številni projekti, izvedeni v Sloveniji, ki jih predvsem v okviru Pharovega programa čezmejnega sodelovanja sofinancira EU.

6.1. Usklajenost slovenske zakonodaje z uredbami EU na področju turizma

V nadaljevanju opisujemo usklajenost slovenske zakonodaje z evropsko Direktivo o statistiki in Direktivo o paketnih turističnih potovanjih.

6.1.1. Direktiva o statistiki

V sami Direktivi sveta EU ni neposredno govora o obveznostih pridruženih članic EU. Zato pa njihove obveznosti jasno opredeljujejo sklepi seminarja Svetovne turistične organizacije (WTO) leta 1995 v Varšavi, na katerem so se ukvarjali s prilagajanjem statistike turizma v državah srednje in vzhodne Evrope.

Na seminarju, ki so se ga udeležili predstavniki iz vse Evrope, so se ukvarjali z vprašanjem poenotenja statistike turizma v srednjeevropskem prostoru, tj. opredelitvi statističnih metod, ki jih uporabljajo v posameznih državah, in glavnih rezultatov, pridobljenih z njimi. Za Slovenijo je prišla v poštev večina sklepov, sprejetih na omenjenem seminarju (Kšela, 1995, str. 5).

- Na osnovi dokumentov in priročnikov bodo države srednje in vzhodne Evrope postopoma prilagodile svoje statistike priporočilom WTO. Predstavniki teh držav naj podpirajo uporabo priporočenih definicij, ki pridejo v poštev pri spremljanju turizma v svojih državah.
- Posebno pomembna je standardizacija statistike turizma, če posebej glede ekonomskih podatkov, vendar mora biti obenem usklajena s standardi statistik celotnega narodnega gospodarstva.
- WTO določi minimum raziskav, ki jih države morajo izvajati. To bo pomagalo pri uvajanju nacionalnega sistema turističnih statistik.
- Potrebno je razvijati mednarodno in regionalno sodelovanje, s čimer se bomo izognili podvajanju podatkov in zmanjšali izdatke za statistična raziskovanja.
- Analize mednarodnega turističnega prometa morajo temeljiti na stalnem beleženju prihodov tujcev na mejnih prehodih, podatki teh raziskav pa bodo dopolnjeni s podatki raziskav o izdatkih potnikov, ki odhajajo iz države.

Slovenija se pri vodenju svoje turistične statistike trudi upoštevati tako priporočila WTO kot Eurostata, vsekakor pa ne zanemara postopkov raziskav iz preteklih let, da bi ohranila primerljivost časovnih serij. V tabeli 1 so predstavljene zahteve EU po področjih spremljanja in indikatorjev, zabeležene šifre odgovarjajoče raziskave, ki jo izvaja naša statistika, ter ime raziskave z omenjenega področja.

*Sklepi sprejeti
na varšavskem
srečanju*

Tabela 1: Spremljanje indikatorjev turizma v EU in v Sloveniji

Evropska unija Področje in indikatorji	Raziskava	Slovenija Ime raziskave
Objekti za nastanitev gostov	GO-ZMOG TU/M	Poročilo o nastanitvenih zmogljivostih gostinstva Mesečno poročilo o turistih in njihovih prenočitvah
	TU-MARINE	Letno poročilo o zmogljivosti in prometu marin
• število enot		Zajeto v raziskavi TU/M
• število sob		Zajeto v raziskavi TU/M
• število postelj		Zajeto v raziskavi TU/M
• hoteli po kakovosti (št. zvezdic)		
Prihodi in nočitve gostov v objektih nastanitve	TU/M	Mesečno poročilo o turistih in njihovih prenočitvah
• število prihodov		Zajeto v raziskavi TU/M
• število nočitev		Zajeto v raziskavi TU/M
Prihodi in nočitve nerezidentov	TU/M	Mesečno poročilo o turistih in njihovih prenočitvah
• število prihodov		Zajeto v raziskavi TU/M
• število nočitev		Zajeto v raziskavi TU/M
Izkoriščenost nastanitvenih objektov	TU/M	Mesečno poročilo o turistih in njihovih prenočitvah
• indeks izkoriščenosti postelj		Zajeto v raziskavi TU/M
Druge turistične aktivnosti	GO-ZMOG	Poročilo o nastanitvenih zmogljivostih gostinstva
	TU-AGEN	Letno poročilo potovalnih agencij in uradov
	TU/ČL	Četrletno poročilo o obiskovalcih turističnih zanimivosti, igralnic in kopališč
• število restavracij	GO-ZMOG	Poročilo o nastanitvenih zmogljivostih gostinstva
• število pivnic in podobnih enot	GO-ZMOG	Poročilo o nastanitvenih zmogljivostih gostinstva
• število potovalnih agencij	TU-AGEN	Letno poročilo potovalnih agencij in uradov
• število enot rent-a-car		
• število turističnih uradov in pisarn	TU-AGEN	Letno poročilo potovalnih agencij in uradov
• število knjižnic, arhivov, muzejev	TU/ČL	Četrletno poročilo o obiskovalcih turističnih zanimivosti
• število turističnih zabavišč	TU/ČL	Četrletno poročilo o obiskovalcih turističnih zanimivosti
• število drugih aktivnosti	TU/ČL	Četrletno poročilo o obiskovalcih turističnih zanimivosti
Prihodek in zaposlenost v gostinstvu	GO/M	Mesečno poročilo o gostinstvu
• število zaposlenih		Zajeto v raziskavi GO/M
• prihodek v gostinstvu		Zajeto v raziskavi GO/M
Prehodi obiskovalcev preko mej	TU-MEJE	Anketa o tujih potnikih
• število obiskovalcev		Zajeto v raziskavi TU-MEJE
Poraba turistov	TU-ČAP	Anketa o potovanjih domačega prebivalstva
	TU-TURISTI	Anketa o tujih turistih
• izdatki rezidentov v državi	TU-ČAP	Anketa o potovanjih domačega prebivalstva
• izdatki rezidentov v tujini	TU-ČAP	Anketa o potovanjih domačega prebivalstva
• izdatki nerezidentov v državi	TU-TURISTI	Anketa o tujih turistih
Gibanje cen v turizmu	C-31, 33	Statistika cen v gostinstvu
• indeks potrošnih cen		Indeks cen življenjskih potrebščin
• indeks hotelskih cen	C-31, 33	Statistika cen v gostinstvu
• indeks cen v restavracijah	C-31, 33	Statistika cen v gostinstvu
• indeks skupnih turističnih cen	C-31, 33	Statistika cen v gostinstvu

Vir: SURS.

*Usklajenost
slovenske
zakonodaje*

*Razdrobljenost
slovenske
zakonodaje za
področje
paketnih
turističnih
potovanj*

*Člen
Evropskega
sporazuma, ki
opredeljuje
sodelovanje na
področju
turizma*

Kot lahko vidimo iz preglednice 1, naša statistična raziskovanja zadoščajo predpisom EU v skoraj vseh pogledih. Z našimi raziskavami so pokrita vsa področja, razen deloma področje »Druge turistične aktivnosti«, kjer naša statistika ne spremlja število rent-a-car, med zabavišči pa spremlja le obisk igralnic in bazenov. Ostalim zahtevam Eurostata in WTO naša statistika ugotovi, tudi kar se tiče natančnosti, obdelave in rokov objavljanja statističnih podatkov.

6.1.2. Direktiva o paketnih turističnih potovanjih

Podrobna razčlenitev direktive in njena primerjava z našo sedanjo zakonodajo kaže na to, da je slovenska zakonodaja v primerjavi z evropsko izredno razdrobljena in zato tudi težko pregledna (Zupančič, 2000). Za primerjavo in povezovanje moramo v to sintezo vključiti tri vsebinsko ločene zakone, in sicer:

- zakon o obligacijskih razmerjih,
- zakon o varstvu potrošnikov in
- zakon o pospeševanju turizma.

Primerjava vseh treh skupaj z direktivo kaže, da slovenska zakonodaja zajema skoraj vse sklope, ki jih vsebuje tudi direktiva EU.

6.2. Evropski sporazum o pridružitvi med R Slovenijo in EU ter pogajalska izhodišča RS za vstop v EU s področja turizma

Evropski sporazum (ES) o pridružitvi med Slovenijo in EU je bil sklenjen 10. 06. 1996 v Luksemburgu. Po ratifikacijskem postopku je stopil v veljavo 01. 02. 1999. ES temelji na skupnem razumevanju in vrednotah in postavlja temelje za postopno zблиževanje na področju številnih dejavnosti. V 90. členu ES opredeljuje sodelovanje med pogodbenicami na področju turizma. Pogodbenice povečujejo in razvijajo sodelovanje z namenom, da:

- spodbujajo turizem,
- povečujejo pretok informacij po mednarodnih omrežjih, preko bank podatkov itd.,
- prenašajo znanje in izkušnje s pomočjo usposabljanja, izmenjav, seminarjev,
- izvajajo regionalne turistične projekte, kot so na primer projekti čezmejnega sodelovanja, pobratenja mest itd.,
- izmenjujejo stališča in zagotavljajo ustrezno izmenjavo informacij o pomembnejših vprašanjih skupnega interesa, ki vplivajo na turizem,
- spodbujajo razvoj infrastrukture, ki bo ugodno vplivala na vlaganje v turizem,
- uvajajo računalniški sistem rezervacij in informacijski sistem v Sloveniji skupaj s pravili za varstvo turistov kot potrošnikov.

V okviru pogajanj Slovenije z EU je turizem vključen v več področij. Ukrepe, ki zadevajo turizem⁹, deli EU na tri zaokrožena področja, ki se nanašajo na (Mihalič, 2000):

- ukrepe, ki zadevajo potnike (turiste) in se nanašajo predvsem na njihovo mobilnost in zaščito;

⁹ Gre za "ukrepe na področju turizma", ki jih je EU sprejela v okviru drugih (uradnih) politik, vendar zadevajo tudi dejavnost turizma.

- ukrepe, ki zadevajo turistična podjetja (predvsem HoReCa sektor, in manj podjetja v sferi organiziranja in posredovanja potovanj) in se nanašajo predvsem na konkurenčnost in modernizacijo ter razvoj turizma v manj razvitih regijah (regionalna politika in koordinacija strukturnih instrumentov), na spodbujanje zaposlenosti v majhnih in srednje velikih turističnih podjetjih (pogajalska izhodišča za področje mala in srednje velika podjetja);
- ukrepe v zvezi z naravnimi viri in kulturnimi dobrinami, ki spodbujajo odgovorno rabo in zaščito.

Področja in ukrepi turistične politike EU zadevajo različna pogajalska izhodišča. V tabeli 2 je prikazano pokrivanje s trenutno relevantnimi pogajalskimi izhodišči R Slovenije.

Tabela 2: Ukrepi EU na področju turizma in nekatera relevantna pogajalska izhodišča

Ukrepi	Področje pogajalskih izhodišč	Stanje pogajanj
1. Potniki		
Mobilnost	• Prost pretok oseb	• Trenutno zaprto
Zaščita	• Varstvo potrošnikov in zdravja	• Trenutno zaprto
2. Turistična podjetja		
Konkurenčnost	• Konkurenca in državne pomoči • Statistika • Mala in srednje velika podjetja • Transport • Regionalna politika in koordinacija strukturnih instrumentov	• Trenutno zaprto • Trenutno zaprto • Trenutno zaprto • Trenutno zaprto • Pogajanja potekajo
Modernizacija	• Šolstvo • Znanost • Telekomunikacije in informacijska tehnologija	• Trenutno zaprto • Trenutno zaprto • Trenutno zaprto
Zaposlovanje	• Socialna politika in zaposlovanje • Regionalna politika in koordinacija strukturnih elementov	• Trenutno zaprto • Pogajanja potekajo
Mala in srednje velika podjetja	• Mala in srednje velika podjetja	• Trenutno zaprto
3. Privlačnosti		
Naravne	• Okolje	• Trenutno zaprto
Kulturne in socialne	• Okolje	• Trenutno zaprto

Vir: www.gov.si/ops/slo/pi/seznam.html, pregled stanja pogajalskih izhodišč 13.05.2002.

6.3. Kaj vstop Slovenije v EU prinaša slovenskemu turizmu

Vstop Slovenije v EU prinaša spremembe tudi na področju turizma, predvsem glede prepoznavnosti Slovenije, prostega pretoka delovne sile, kapitala, storitev in blaga.

Prepoznavnost Slovenije ob vključitvi v EU bi bila vsekakor večja, kar bi vplivalo na povečanje priliva turistov. Članstvo v EU bi odpravilo mnoge psihološke zadržke, ki ovirajo odločitve turistov za letovanje v Sloveniji, ki temeljijo na premajhni prepoznavnosti Slovenije, povezovanju Slovenije z vojno na Balkanu kot bivšega dela Jugoslavije, prav tako bi se povečalo prepričanje, da gre za drugim članicam primerljivo državo in sistem v tej državi.

*Prepoznavnost
Slovenije*

Prost pretok delovne sile

Prednosti **prostega pretoka delovne sile** so prav gotovo v tem, da se povečuje konkurenca, ki objektivno vpliva na povečevanje kakovosti. Problem nastane, če predvidevamo, da se bodo kakovostni delavci odločili poiskati delo zunaj Slovenije. Na njihova mesta lahko pridejo slabše usposobljeni delavci, z njimi pa tudi slabša kakovost storitev. V nasprotju s Slovenijo v EU ni zakonskih zahtev po določeni stopnji izobrazbe za gostince. Tudi če te zahteve obdržimo, bi pravno veljale le za obstoječe »rezidente«, ne pa tudi za nove. V tem primeru bi prišlo do diskriminacije domačih gostincev. Nova znanja ter usposobljenost so vsekakor nujne za posameznika in za celotno dejavnost, vendar pa bo morala biti potreba po usposabljanju vse bolj posledica tržnega povpraševanja in vse manj pravna prisila.

Tuj kapital

Čeprav je vladala velika bojazen, da bi tujci pokupili naše hotele, se je izkazalo, da so bile bojazni, pa tudi pričakovanja v glavnem neupravičena. Pri tem ne gre samo za problem lastninjenja, ampak tudi za dejstvo, da je razvita turistična industrija precej kompleksna in da prinaša gospodarske koristi celotnemu območju, hotelski dobiček pa je bolj pičel. Za **tuj kapital** bomo verjetno bolj zanimivi, ko bomo razvili turistično infrastrukturo z lastnimi sredstvi.

Prost pretok blaga in turističnih storitev

Prost pretok blaga bo vplival predvsem na cene prehranbenih in drugih proizvodov za hotelsko industrijo, kar je načeloma gledano pozitivno. Vendar pa bi morali ob tem ohraniti kakovostne surovine domačega izvora, ki pomenijo prednost v kakovosti gostinske ponudbe. Prvi korak je zavarovanje naših blagovnih znamk, ki kažejo izvornost turističnega območja ter kulturno identiteto. **Prost pretok turističnih storitev**, ki nimajo svoje identitetne podlage, ki niso originalne in drugačne ter hkrati kakovostne, ne dosegajo primerne cene. Za poslovanje turističnih agencij pomeni vstop v EU veliko povečanje konkurence in če bodo ostale tako majhne in nepovezane, bodo igrale le vlogo prodajalca drugje pripravljenih ponudb. V tej perspektivi pa kaže preveriti tudi vlogo in perspektivo splošne turistične promocije, še posebej predstavništev v »tujini« (Pobega, 1998).

6.4. Nekateri programi EU s področja turizma, ki se izvajajo v Sloveniji

V nadaljevanju predstavljamo nekaj programov EU s področja turizma v Sloveniji. Predvsem so pomembni Pharovi programi čezmejnega sodelovanja, ki se v Sloveniji izvajajo že nekaj let.

6.4.1. Program LEONARDO DA VINCI

Program Leonardo da Vinci je program EU za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja ter usposabljanja v Evropi in zagotavlja enakovredno sodelovanje vseh držav članic. Njegovi temeljni cilji so dvig kakovosti poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja ter podpora nacionalnim prioritetam, konkretni odziv na potrebe evropskega trga delovne sile in ustvarjanja novih možnosti zaposlovanja, vzpostavitev enakovredne strokovne komunikacije pri razvoju poklicnega izobraževanja v evropskem prostoru, spodbujanja inovativnosti v poklicnem izobraževanju, vnašanje nove kakovosti povezovanja izobraževanja in dela ter podpora razvoja socialnega partnerstva, krepitev vloge malih in srednjih podjetij pri razvijanju poklicnega izobraževanja ter zagotavljanje novih programov in večjega zaposlovanja.

Temeljni cilji programa

Program je namenjen načrtovalcem politike poklicnega izobraževanja in usposabljanja, predstavnikom socialnih partnerjev, vsem vrstam poklicnih in strokovnih šol ter drugim izobraževalnim organizacijam, podjetjem, zavodom za zaposlovanje ter univerzam.

Temeljni pogoj za sodelovanje v programu je bil za Slovenijo izpolnjen z uveljavitvijo pridružitvenega sporazuma. Na razpis za sodelovanje v programu Leonardo da Vinci se je prijavil slovenski Mednarodni inštitut za turizem (ki izpolnjuje tudi pogoj, da mora prijavljeni projekt zagotoviti mednarodno sodelovanje z vsaj dvema sorodnima institucijama iz EU) s projektom Usposabljanje in izobraževanje nacionalnih inštruktorjev v turizmu in hotelirstvu oziroma ustanovitev Centra za usposabljanje v turizmu.

Projekt je bil leta 1999 izbran kot pilotski projekt EU v programu Leonardo da Vinci. Center za usposabljanje v turizmu izvaja seminarje, namenjene permanentnemu izobraževanju in usposabljanju zaposlenih v hotelski, gostinski in turistični dejavnosti, saj morajo svoja strokovna in praktična znanja stalno obnavljati in izpopolnjevati, še zlasti, če želijo biti pri svojem delu uspešni in konkurenčni. Glavna interesna področja usposabljanja so hotelski menedžment, marketing v turizmu, vodenje kuhinje in strežbe, animacija, kontroling, hotelsko gospodinjstvo, načrtovanje izobraževalnih programov v turizmu, interni design v hotelirstvu, odnosi z javnostmi...

6.4.2. Program PHARE CROSSBORDER COOPERATION

Pharov program čezmejnega sodelovanja (Phare CBC) je pomoč, ki spodbuja sodelovanje mejnih regij med državami članicami EU in pristopnimi državami srednje in vzhodne Evrope. Sredstva iz programa Phare CBC so namenjena krepitvi sodelovanja pri razvoju gospodarstva (predvsem malega gospodarstva, turizma in kmetijstva), prometne in komunikacijske infrastrukture in varovanja okolja, pa tudi programom izobraževanja in usposabljanja, spodbujanja neposrednih stikov in kulturnih izmenjav. V okviru Sklada za male projekte pa se sredstva Phare CBC posebej namenjujejo tudi neposrednim stikom ljudi na obeh straneh meje, in sicer na poslovnem ter znanstveno-raziskovalnem področju, denar pa je namenjen tudi za spodbujanje skupnih družabnih, športnih in kulturnih prireditev. S sredstvi iz Sklada za male projekte upravljajo na lokalni ravni, s čimer se na lokalne skupnosti vedno bolj prenaša tudi sprejemanje odgovornosti za odločanje in nadzor ter se tako nadaljuje decentralizacija programa.

V nadaljevanju opisujemo nekatere projekte Phare CBC, ki so se odvijali v Sloveniji.

- **»Obmejna turistična cona«**

Slovensko obmejno območje z avstrijsko Štajersko je s članstvom Avstrije v EU postalo deležno programa Phare CBC, v okviru katerega je Mariborska razvojna agencija kandidirala za sredstva EU z večletnim razvojnim projektom »Obmejna turistična cona« in za njegovo izvedbo zagotovila 1,2 mio EUR sredstev.

Projekt, ki je bil definiran za programsko obdobje 1995-1998, je razdeljen na naslednje podprojekte: Vinske in sadne ceste, Kolesarske poti, Pohodniške, gozdne, učne in pešpoti, Usposobitev območij rek Drave in Mure za razvoj turizma, Turistična signalizacija, Turistični informacijski centri in Turistična promocija.

*Pogoji za
sodelovanje*

*Namen
programa*

Podprojekti

Cilji projekta

Računalniško podprt informacijski sistem

Temeljni cilji projekta so dvig kakovosti turistične infrastrukture v obmejnem območju, povečanje števila turistov in števila nočitev v obmejni regiji.

- **»Skupni turistični produkt Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp«**

V okviru programa Phare CBC med Slovenijo in Avstrijo se izvaja projekt »Skupni turistični produkt Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp«. Namen projekta je ureditev treh krožnih gorskokolesarskih poti in razvoj druge turistične infrastrukture na tem obmejnem območju. Projekt je zasnovan tako, da bo povezal kulturno-zgodovinske in naravne turistične zanimivosti, kmetije s svojo ponudbo, infrastrukturo za šport in rekreacijo ter druge elemente turistične ponudbe z obeh strani meje s ciljem uspešnejšega trženja.

Posebni in kvantitativni cilji projekta so trasiranje in ureditev približno 120 km gorskokolesarskih poti, izključno po že obstoječih gorskih poteh in gozdnih cestah, oblikovanje in postavitve informacijskega označevalnega sistema za krožne in povezovalne poti, vzpostavitev 5 turistično-informacijskih centrov z osnovno opremo in usposobljenimi ekipami, ureditev in oprema 25-ih informacijskih točk ob poti (kmetije, mejni prehodi, planinske postojanke, znamenitosti...), vzpostavitev treh interpretacijskih centrov, ki bodo predstavljali kulturno-zgodovinske posebnosti, razvoj skupne marketinške strategije, ter izdelava promocijskih in informacijskih gradiv (turistične karte, vodniki, prospekti...) (Vodovnik, 1999).

- **»Turistična pot v obmejnem delu občine Kuzma«**

Projekt je bil izbran v okviru sklada za male projekte programa Phare CBC. Mejna cesta, ki predstavlja turistično pot, poteka delno po slovenskem ozemlju, delno pa po ozemlju Avstrije ter je speljana do tromeje Slovenije, Avstrije in Madžarske. Izbrani izvajalec projekta je postavil informacijske ter usmerjevalne table. Prav tako je bilo ob poti postavljenih veliko klopi in posod za odpadke. Na stičišču na tromeji pa so postavili brunarico, pokrito s slamo, plato, številna igrala za otroke itd. Izdelali in postavili so bilo tudi 16 tabel z imeni drevesnih vrst v petih jezikih, zvočno tablo o ptičjih vrstah na Goričkem, informativno tablo z vzorci dreves iz dežele ob Muri, tablo o višinski in debelinski rasti drevesa, lovsko prežo...

- **»Osmica´**

V okviru sklada za male projekte programa Phare CBC je bil izbran tudi projekt »Osmica´, ki ga izvaja Društvo turizma na kmetijah Fraska. Društvo deluje na Krasu in skrbi za kulturno dediščino in ohranjanje običajev. V okviru projekta je društvo izdelalo logotip in zgibanko, s katero svojo ponudbo predstavlja na razstavah, promocijah in prireditvah.

- **»Sloveniatravelnet.com´**

V Sloveniji se je leta 2000 začel razvijati projekt računalniško podprtega informacijskega sistema v turizmu, ki ga je sofinancirala EU v okviru programa Phare CBC. Projekt je na začetku zajemal 16 slovenskih občin ob avstrijski meji. Zbiranje in urejanje podatkov je organizirano v bazi podatkov z »online« dostopom preko internetnega naslova za vse pooblaščen osebe v mreži iz 16 občin. Že od začetka pa je bil projekt zasnovan kot odprti sistem, ki bi ga bilo mogoče izgraditi v nacionalnega. Prvi koraki za razširitev sistema na vseslovensko področje so bili storjeni s podpisom pogodbe o upravljanju ter z zagotovitvijo financiranja projekta.

6.4.3. Projekt ECOS OUVERTURE-EUROPE TRADITIONS

Projekt, ki ga financira Evropska komisija, je namenjen razvoju zasebne nastanitvene ponudbe v gradovih, dvorcih in podeželskih hišah. Projekt je medregijski, vanj pa so vključene regije iz Portugalske, Nemčije, Madžarske in iz Slovenije (Ljubljana).

Ljubljana se je v projekt vključila, ker želi tudi v mestu oz. njegovi okolici usposobiti nekaj objektov (podeželskih hiš, dvorcev, gradov) za turistične namene in s tem povečati privlačnost mesta. Za projekt so primerne predvsem nekatere hiše, ki sodijo v kategorijo arhitekturne dediščine. S projektom bi torej hkrati zagotovili prenovo in vzdrževanje nekaterih arhitekturno pomembnih stavb in obogatitev turistične ponudbe.

Osnovni cilj projekta je vzpostavitev regijske mreže turistične ponudbe gradov, dvorcev in podeželskih hiš, ki bodo turistom ponujale kvalitetno bivanje.

Slovenska zakonodaja na področju turizma je (skoraj) v celoti usklajena z evropsko. Zadnja zahteva v Direktivi o statistiki je bila izpolnjena v letu 2000, ko so na SURS začeli izvajati četrtno anketo Turistična potovanja domačega prebivalstva, ki zagotavlja dovolj podrobne in natančne podatke o turističnih potovanjih domačega prebivalstva za potrebe in zahteve domačih uporabnikov ter Eurostata. Prav tako Slovenija s turističnimi projekti že nekaj časa sodeluje v programih EU. To so predvsem Pharovi programi čezmejnega sodelovanja, ki spodbujajo sodelovanje mejnih regij med državami članicami EU in pristopnimi državami srednje in vzhodne Evrope.

*Razlogi za
vključitev*

7. Gibanja v slovenskem turizmu v zadnjih sedmih letih

Zaradi razpršenosti ponudbe izdelkov in storitev za potrebe turizma med mnoge gospodarske dejavnosti je redno statistično spremljanje turizma zelo oteženo. Najpogosteje se konkurenčnost in uspešnost turističnega gospodarstva meri s količinskimi kazalci kot so število nočitev ali število turistov, redno se spremlja tudi turistični devizni priliv.

Za spremljanje in prikazovanje turizma si Svetovna turistična organizacija (WTO) prizadeva za uveljavitev in splošno rabo turističnih satelitskih računov. S satelitskimi računi merimo velikost sektorjev gospodarstva, ki so v nacionalnih računih zapostavljeni oz. v primerjavi z drugimi sektorji niso ustrezno zastopani. S satelitskimi računi je izdelana serija globalih standardov in definicij za vrednotenje turističnega gospodarstva po doprinosu k bruto domačemu proizvodu (BDP), delovnih mest, investicij, davkov in vloge turizma v nacionalni plačilni bilanci.

V sedmem poglavju bomo analizirali rezultate slovenskega turizma v obdobju zadnjih 7 let. Analiza je narejena na podlagi statističnih podatkov, ki jih objavljata SURS (število turistov in njihovih prenočitev) in BS (devizni turistični priliv in odliv). Na osnovi poenostavljene metode turističnih satelitskih računov prikazujemo tudi prve izračune o deležu BDP oz. dodane vrednosti, ki ga ustvari turizem v Sloveniji, ki so ga za leto 1998 izračunali na slovenskem Mednarodnem inštitutu za turizem. Na koncu poglavja pa primerjamo slovenske turistične rezultate s turističnimi rezultati nekaterih drugih držav.

7.1. Analiza turističnega prometa v obdobju 1995–2001

Analizirali bomo število domačih in tujih turistov ter njihovih prenočitev v Sloveniji v obdobju od 1995–2001. Prenočitve domačih in tujih gostov v Sloveniji so razdelane po mesecih, v katerih so gostje bivali v Sloveniji, ter po vrstah krajev in vrstah nastanitvenih objektov, v katerih so prenočevali. Prenočitve tujih turistov pa so razvrščene tudi po državah, iz katerih gostje prihajajo.

7.1.1. Število turistov in njihove nočitve

Po številu turistov in njihovih prenočitev je bilo leto 2001 najboljše turistično leto, saj je število turistov prvič po letu 1991 preseгло mejo dveh milijonov, število prenočitev pa mejo sedmih milijonov (gl. tabelo 3).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije za leto 2001 je v Sloveniji letovalo 2,085,722 turistov, ki so opravili 7,129,602 turističnih prenočitev. Število turistov je bilo za 6.5% višje kot leta 2000, ki je bilo drugo najuspešnejše turistično leto, oziroma za 32.3% višje kot leta 1995.

Razmeroma visoko rast gre v precejšnji meri pripisati porastu števila tujih gostov. Le-to se je v letu 2001 glede na leto 2000 povečalo za 11.8%, glede na leto 1995 pa 66.5%. Na drugi strani število domačih gostov nekaj zadnjih let ostaja na približno

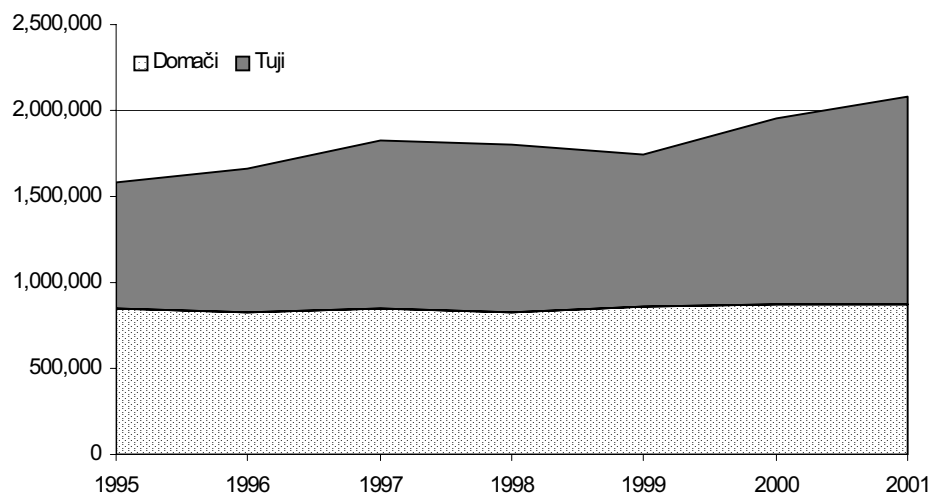
Tabela 3: Število turistov in njihovih prenočitev v RS v obdobju 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
TURISTI - skupaj	1,576,672	1,657,669	1,823,129	1,798,925	1,749,532	1,957,116	2,085,722
domači	844,569	825,774	848,779	822,411	865,484	867,567	867,001
tuji	732,103	831,895	974,350	976,514	884,048	1,089,549	1,218,721
PRENOČITVE - skupaj	5,883,046	5,832,244	6,384,062	6,295,308	6,056,563	6,056,563	7,129,602
domači	3,447,579	3,281,637	3,305,662	3,232,876	3,315,345	3,315,345	3,316,125
tuji	2,435,467	2,550,607	3,078,400	3,062,432	2,741,218	2,741,218	3,813,477

Vir: SURS.

enaki ravni (gl. sliko 2). Tako je delež števila domačih gostov v celotnem številu turistov padel s 53.6% v letu 1995 na 41.6% v letu 2000.

V nasprotju z deležem domačih turistov v skupnem številu gostov delež prenočitev domačih turistov v vseh turističnih nočitvah za leto 2001 še vedno presega polovico (51.4%). Vendar pa se zaradi povečevanja števila tujih prenočitev v letih od 1995 do 2001 (z izjemo leta 1999, ko so se tuji turisti zaradi bližine kosovske vojne izogibali obisku Slovenije) ter ob približno enakem številu domačih nočitev tudi ta delež iz leta v leto niža (v letu 1995 je bil enak 58.6% ter v letu 1997 56.3%).

*Delež domačih prenočitev***Slika 2: Število turistov v RS v obdobju 1995–2001**

Vir: SURS.

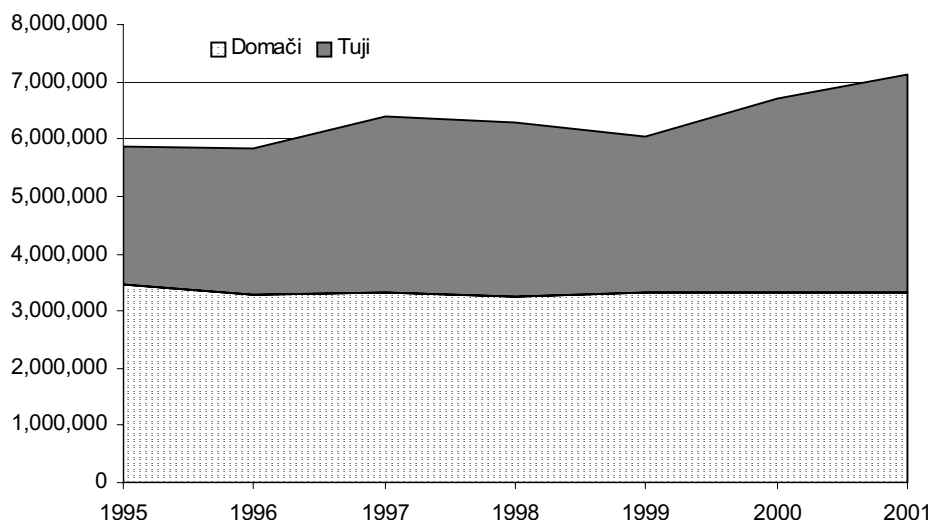
V zadnjih letih se povprečna doba bivanja gosta v Sloveniji znižuje. Povprečno število prenočitev na turista v Sloveniji je bilo leta 1995 enako 3.7 dneva, v letu 2001 pa so turisti v turističnih namestitvenih objektih bivali povprečno 3.4 dneva. Domači turisti so v letu 2001 v povprečju prenočili 3.8-krat, tuji pa 3.1-krat. Za manjše¹⁰ povprečno število prenočitev na turista v Sloveniji je več razlogov. Tako za Slovence kot tudi za goste iz sosednjih držav velja, da se odločajo predvsem za krajši (večkratni) oddih v Sloveniji. Prav tako je za nekatere skupine tujih turistov

Povprečna doba bivanja

¹⁰ V letu 2001 je turist na Hrvaškem v povprečju prenočil 5.5-krat, v Sloveniji pa 3.4-krat – glej tudi Ekonomsko ogledalo 2/2002, str. 20.

v Sloveniji značilno, da se v času, ki ga preživijo pri nas, selijo iz kraja v kraj, pri čemer se vsaka sprememba turističnega kraja beleži kot nov prihod. Prav tako pa se povečuje delež turistov, ki v Sloveniji prenočijo na poti v neko drugo državo¹¹.

Slika 3: Število prenočitev v RS v obdobju 1995–2001

Vir: SURS.

7.1.2. Prenočitve po vrstah krajev

Gledano po vrstah krajev so domači turisti v letu 2001 (podobno pa tudi v vseh prejšnjih letih) največkrat prenočili v zdraviliških, obmorskih in gorskih krajih (gl. tabelo 4).

V primerjavi z letom 1995 se je število domačih prenočitev v letu 2001 zmanjšalo za 3.8%, in sicer predvsem zaradi zmanjšanja nočitev v gorskih (za 28.9%) in obmorskih krajih (5.5%), medtem ko se je v tem času število nočitev domačih

*Prenočitve
domačih
gostov po
vrstah krajev*

Tabela 4: Prenočitve domačih turistov po krajih v RS v obdobju 1995-2001

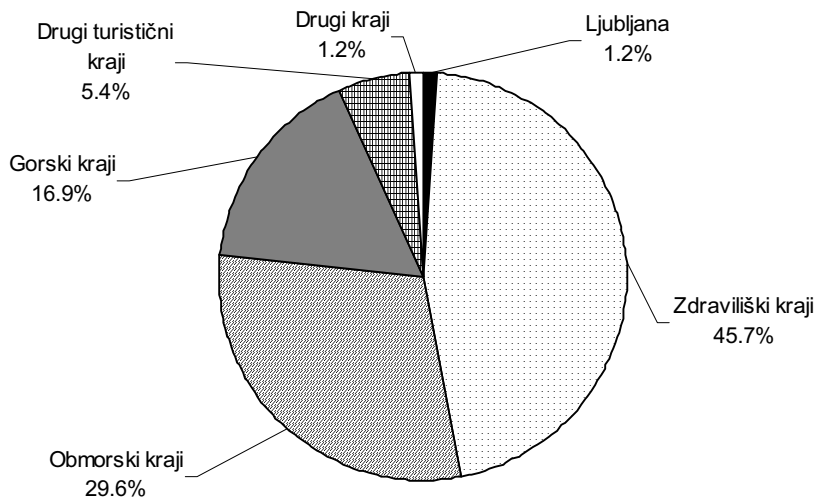
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Skupaj	3,447,579	3,281,637	3,305,662	3,232,876	3,315,345	3,314,901	3,316,125
Ljubljana	54,153	44,382	42,180	43,450	47,103	39,588	40,912
Zdraviliški kraji	1,377,107	1,349,018	1,389,393	1,421,384	1,383,741	1,470,363	1,515,930
Obmorski kraji	1,038,953	984,277	997,154	946,468	1,030,602	970,710	981,838
Gorski kraji	785,889	707,025	688,803	639,317	654,170	627,810	558,974
Drugi turistični kraji	172,740	178,387	173,020	164,806	182,184	178,629	179,343
Drugi kraji	18,737	18,548	15,112	17,451	17,545	27,801	39,128

Vir: SURS.

¹¹ Po "Anketi o tujih turistih v RS v poletni sezoni 2000" se je delež turistov, ki v Sloveniji prenočijo le na poti v neko drugo državo, v skupnem številu tujih turistov z 9.5% iz leta 1997 povečal na 11.3% v letu 2000; najbolj delež nemških turistov v tranzitu, iz 10.4% v letu 1997 na 17.2% v letu 2000.

gostov v zdraviliških krajih povečalo za 10.1%. Število prenočitev domačih turistov se je v tem obdobju močno povečalo (za 108.8%) tudi v drugih krajih, toda njihov delež je bil v celotnih domačih prenočitvah v letu 2001 le 1.2-odstoten.

Slika 4: Struktura domačih nočitev po krajih prenočitev v letu 2001

Vir: SURS.

Čeprav so tudi v letu 1995 domači turisti največkrat prenočili v zdraviliških krajih (39.9% vseh domačih prenočitev), se je ta delež v letu 2001 še močno povečal (gl. sliko 4).

Število nočitev tujih turistov se je v letu 2001 glede na leto 1995 povečalo kar za 56.6%, glede na leto 2000 pa za 12.0%. V letu 2001 so tuji turisti, podobno kot prejšnja leta, največkrat prenočili v gorskih, obmorskih ter zdraviliških krajih; za razliko od domačih turistov pa večkrat tudi v drugih turističnih krajih in v Ljubljani (gl. tabelo 5). Število tujih nočitev se je med leti 1995 in 2001 povečalo po vseh vrstah krajev.

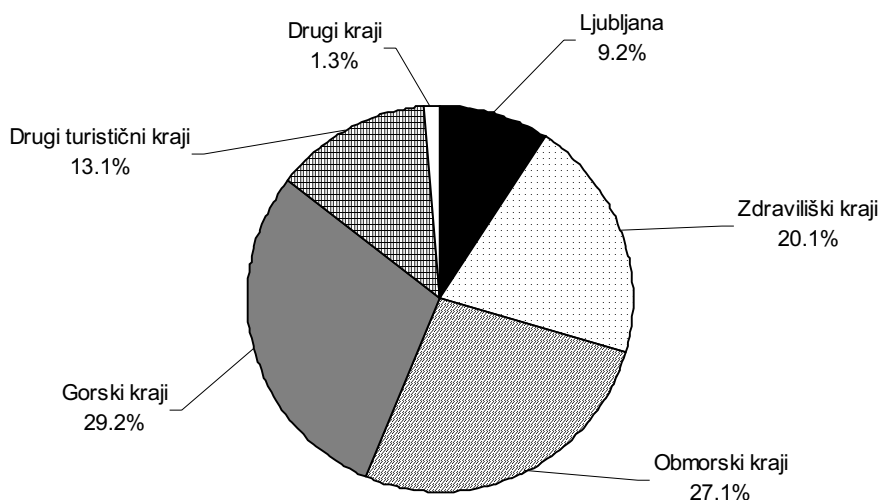
Število tujih nočitev se je v letu 2001 glede na leto 1995 najbolj povečalo v gorskih (za 69.4%), v obmorskih (za 65.8%) ter v drugih krajih (za 72.4%).

*Prenočitve
tujih turistov
po vrstah
krajev*

Tabela 5: Prenočitve tujih turistov po krajih v RS v obdobju 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Skupaj	2,435,467	2,550,607	3,078,400	3,062,432	2,741,218	3,404,097	3,813,477
Ljubljana	259,039	259,500	264,887	272,096	272,083	313,454	350,509
Zdraviliški kraji	507,360	517,930	564,972	555,915	508,310	642,535	768,412
Obmorski kraji	623,636	622,997	899,809	852,424	717,941	913,195	1,033,896
Gorski kraji	657,395	707,081	891,354	923,881	783,208	984,692	1,113,380
Drugi turistični kraji	359,709	402,582	430,879	435,037	435,154	515,117	498,444
Drugi kraji	28,328	40,517	26,499	23,079	24,522	35,104	48,836

Vir: SURS.

Slika 5: Struktura tujih nočitev po krajih prenočitve v letu 2001

Vir: SURS.

7.1.3. Najpomembnejše emitivne turistične države za slovenski turizem

Najpomembnejše države za slovenski turizem

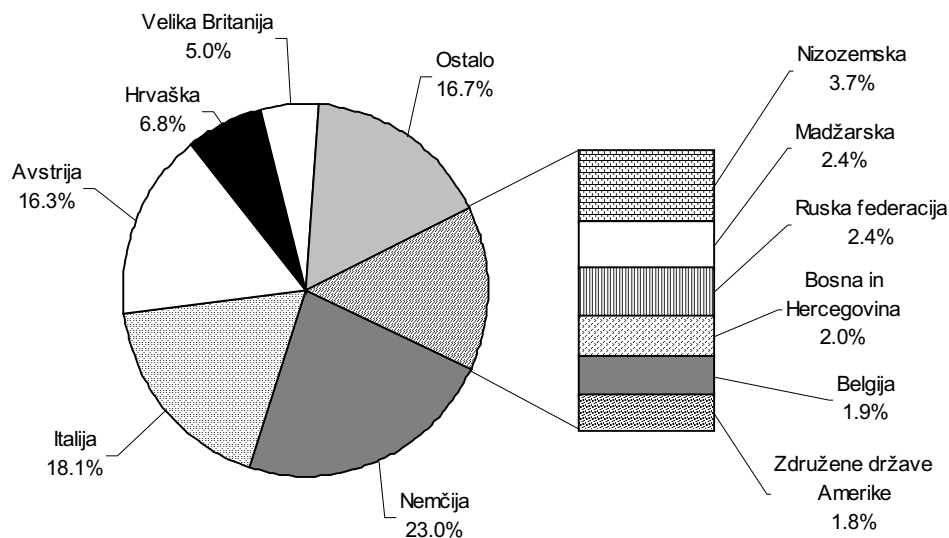
Najpomembnejše emitivne turistične države za slovenski turizem ostajajo Nemčija, Italija, Avstrija in Hrvaška (glej sliko 6). Turisti iz naštetih držav so leta 1995 ustvarili 66.2%, leta 2000 64.7% in leta 2001 64.1% vseh tujih nočitev. Najpomembnejši so gostje iz Nemčije, ki so leta 2001 ustvarili 23.0% vseh tujih nočitev (877,795), kar je bilo za 53.6% več kot leta 1995 in za 13.6% več kot leta 2000. Po številu nočitev so bili lani na drugem mestu Italijani (18.0% vseh tujih nočitev). Število njihovih prenočitvev se je glede na leto 1995 povečalo za 77.5%, glede na leto 2000 pa za 5.8%.

Avstrijci, ki so po letu 1995 padli na tretje mesto najpomembnejših tujih držav za naš turizem, so v letu 2001 ustvarili 16.3% vseh tujih nočitev, kar je bilo za 40.6% več kot leta 1995 oziroma za 17.6% več kot leta 2000. Hrvaški gostje so pri nas prenočili 260,312-krat, kar je bilo za 22.4% več kot leta 1995 ter za 3.7% več kot leta 2000.

Tabela 6: Prenocitve nekaterih najpomembnejših tujih turistov po državah, iz katerih prihajajo, za obdobje 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Nemčija	571,601	595,464	782,128	747,737	607,316	772,833	877,795
Italija	387,804	445,969	537,412	550,302	489,696	650,566	688,227
Avstrija	440,749	438,158	483,472	457,656	443,408	526,996	619,822
Hrvaška	212,751	212,601	212,676	211,863	217,239	251,073	260,312
Velika Britanija	65,762	98,818	135,269	138,074	118,086	152,497	190,681
Nizozemska	83,457	97,385	151,470	130,511	81,320	125,210	139,385

Vir: SURS.

Slika 6: Struktura tujih prenočitev leta 2001

Vir: SURS.

Največji porast v številu nočitev smo v obdobju 1995–2001 zabeležili pri gostih iz Izraela (za 760.1%), z Irske (za 595,6%), Belorusije (za 564.8%), Danske (za 272.5%), Švedske (za 249.3%), Portugalske (za 245.0%), Avstralije (za 232.6%), Japonske (za 218.0%), Norveške (za 213.4%) itd. Vendar pa so deleži nočitev teh turistov tako majhni (delež nočitev turistov iz vseh omenjenih držav v celotnih tujih prenočitvah v letu 2001 znaša 4.4%), da za slovenski turizem (še) niso pomembni.

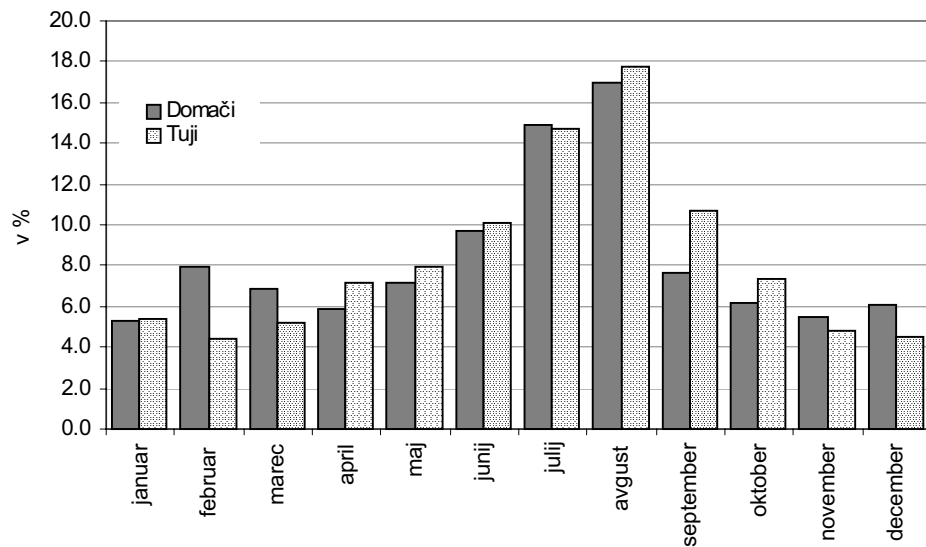
Izmed pomembnejših turističnih držav (poleg že omenjenih štirih) za slovenski turizem se je v obdobju 1995–2001 število prenočitev gostov iz Velike Britanije povečalo za 190.0%, Nizozemcev za 67.0%, turistov iz Madžarske za 54.6%, iz Rusije za 9.4%, iz Združenih držav Amerike za 111.7% ter gostov iz Belgije za 48.8%.

7.1.4. Prenočitve po mesecih

Največ nočitev so turisti v letu 2001 opravili v avgustu (gl. sliko 7). Tako so domači turisti v avgustu opravili 17.0% vseh prenočitev, tuji pa 17.8%. Vrstni red naprej je naslednji: julij (14.9 oz. 14.7-odstotni delež), junij, september, maj itd. Podrobnejša analiza nočitev turistov v Sloveniji po mesecih v obdobju 1995-2001 pa kaže različno sliko pri nočitvah domačih in nočitvah tujih gostov. Leta 1995 so domači turisti v avgustu opravili 727,947 nočitev (21.1% vseh nočitev v letu 1995), leta 2001 pa samo 562,508. Število nočitev domačega prebivalstva v Sloveniji v avgustu pada iz leta v leto, razen leta 2001, ko je število prenočitev ostalo na približno enaki ravni iz leta 2000. Tako je bilo število domačih nočitev v avgustu leta 2001 za 22.7% manjše kot v letu 1995.

Podobno sliko kaže število domačih nočitev v juliju in juniju v obdobju 1995–2001. Za razliko od leta 1999, ko se je število nočitev (najbrž zaradi odmevnih »domoljubnih« akcij v času, ko tuji turisti zaradi kosovske vojne niso letovali pri nas) domačih turistov v teh dveh mesecih glede na enako obdobje leta 1998 povečalo, se je v ostalih letih število nočitev domačih gostov zmanjševalo in se leta 2001 ustalilo na ravni iz leta 2000. Če smo še v letu 1995 v juliju zabeležili 648,893 ter v

Struktura prenočitev domačih turistov po mesecih

Slika 7: Prenočitve domačih in tujih gostov po mesecih, leto 2001

Vir: SURS.

juniju 324,566 domačih nočitev, je bilo teh v enakem obdobju leta 2000 le še 490,168 oz. 314,836 (v letu 2001 494,236 nočitev v juliju in 320,822 nočitev v juniju).

Obraunavani podatki kažejo na to, da se domači turisti za počitnice v Sloveniji odločajo predvsem pred in po sezoni (glavni razlogi so najbrž nižje cene, pa tudi manjša zasedenost objektov, plaž, bazenov in s tem povezan manjši »hrup«), v glavni sezoni pa letujejo drugje (predvsem na Hrvaškem). Na to kažejo tudi podatki četrletne ankete o potovanjih domačega prebivalstva, ki jo je z letom 2000 uvedel SURS. Po podatkih ankete je bilo v obdobju julij–september 2001 na zasebnem turističnem potovanju 53.4% prebivalcev Slovenije, starih 15 let ali več (v nadaljevanju turisti). Za razliko od ostalih četrletij je več kot polovico (61.1%) vseh zasebnih potovanj v 3. četrletju potekalo v tujini. Kar 99.6% vseh zasebnih potovanj v tujini se je odvijalo v Evropi. Cilj 84.6% potovanj v tem obdobju (podobno pa tudi v ostalih treh četrletjih) je bila Hrvaška.

Struktura prenočitev tujih turistov po mesecih se skozi leta bistveno ne spreminja. Število tujih prenočitev po posameznih mesecih raste skladno s številom vseh tujih prenočitev, tako da deleži prenočitev po mesecih ostajajo približno enaki. Največ nočitev so tuji turisti opravili v mesecih najvišje sezone (junij, julij, avgust in september). Delež nočitev v teh štirih mesecih v celotnih tujih prenočitvah se skozi leta giblje okoli 50% (v letu 1995 49.5-odstotni delež, v letu 2001 pa 53.2).

7.1.5. Prenočitve po vrstah nastanitvenih objektov

Največ nočitev tujih turistov smo po posameznih letih zabeležili v osnovnih nastanitvenih zmogljivostih. Znotraj teh tuji turisti največkrat prenočijo v hotelih.

S povečevanjem števila tujih prenočitev v Sloveniji raste tudi število nočitev tujih gostov v hotelih. Vendar pa ta rast v zadnjih letih nekoliko zaostaja za rastjo vseh tujih prenočitev. V letu 2001 smo v Sloveniji zabeležili za 56.6% več tujih nočitev kot leta 1995, rast nočitev tujih gostov v hotelih v omenjenem obdobju pa je bila 42.2%. V letu 2001 glede na leto prej se je število tujih nočitev v hotelih povečalo za 5.7% (vseh tujih prenočitev pa za 12.0%). Na drugi strani se je v obdobju od

Tabela 7: Prenočitve tujih turistov po vrstah nastanitvenih objektov v obdobju 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001*
SKUPAJ	2,435,467	2,550,607	3,078,400	3,062,432	2,741,218	3,404,097	3,813,477
1. Osnovne, od tega	2,058,933	2,166,981	2,575,034	2,560,630	2,346,252	2,854,283	2,996,665
hoteli	1,884,387	1,937,190	2,315,854	2,297,662	2,081,111	2,535,181	2,678,972
penzioni	45,038	52,507	61,137	63,174	54,532	72,662	72,878
moteli	40,177	48,719	42,686	36,347	41,964	54,167	36,614
apartmaji	29,391	32,358	75,069	82,775	79,069	96,532	117,780
2. Dopolnilne, od tega	376,534	383,626	503,366	501,802	394,966	549,814	816,812
kampi	198,853	234,249	329,632	330,939	238,997	366,061	377,862

Vir: SURS.

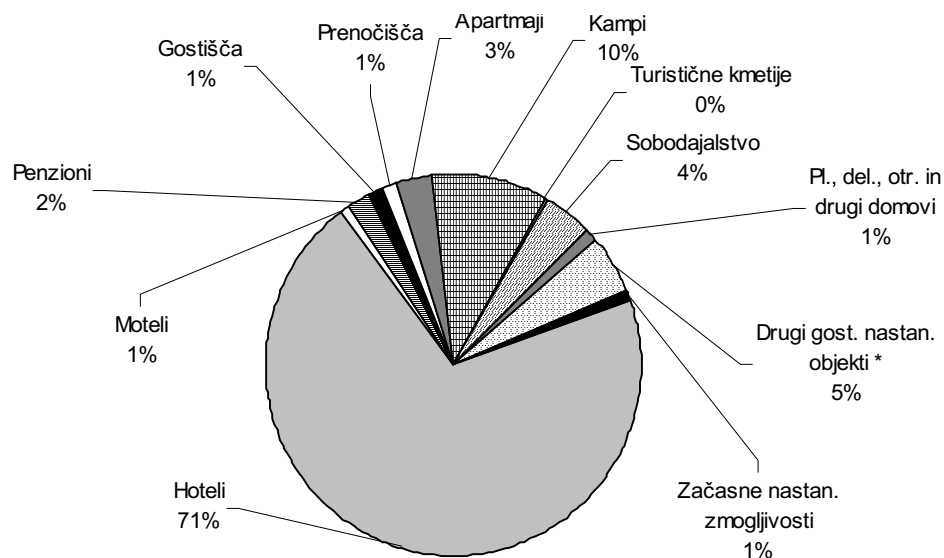
Opomba: * Leta 2001 je SURS začel prikazovati podatke o številu turistov in njihovih prenočitvah po novi kategorizaciji nastanitvenih obratov. Tako vrste nastanitvenih objektov SURS od leta 2001 ne prikazuje več ločeno za osnovne in dopolnilne zmogljivosti, nova pa je tudi postavka »druge gostinske nastanitvene zmogljivosti«, v katerih so zajeti vsi nekatégorizirani ali napačno kategorizirani nastanitveni gostinski objekti (v avgustu 2001 je bilo takšnih kar 68 obratov, katerih ležišča so zavzemala skoraj 7% vseh razpoložljivih ležišč v Sloveniji). Za potrebe naše analize je grupiranje posameznih vrst v osnovne in dopolnilne zmogljivosti narejeno po vzorcu iz preteklih let, pri čemer je potrebno opozoriti, da je postavka »druge gostinske nastanitvene zmogljivosti« v letu 2001 zajeta v dopolnilne nastanitvene objekte.

1995–2001 nadpovprečno povečalo število nočitev tujih turistov v apartmajih (za 300.7%, v letu 2001 glede na leto 2000 za 22.0%) ter v kampih (za 90.0%). Skladno z opisanimi gibanji se zmanjšuje delež tujih nočitev v hotelih v celotnih tujih prenočitvah. Tako so v letu 1995 hoteli ustvarili 77.4%, v letu 2000 74.5%, v letu 2001 pa 70.3% vseh tujih prenočitvah (gl. sliko 8). Delež nočitev v apartmajih v celotnih tujih prenočitvah je sicer še vedno majhen (3.1-odstoten v letu 2001), se je pa glede na leto 1995 povečal za skoraj 2 odstotni točki.

Podobno kot pri tujih smo tudi pri domačih turistih največ prenočitev zabeležili v osnovnih nastanitvenih zmogljivostih. Čeprav je delež osnovnih nastanitvenih zmogljivosti večji od polovice, je ta delež precej nižji od tistega pri prenočitvah tujih turistov. Znotraj teh domači turisti največkrat prenočijo v hotelih. Veliko domačih

*Tuje prenočitve
po vrstah
nastanitvenih
objektov*

Slika 8: Struktura prenočitev tujih turistov po vrstah objektov za leto 2001

Vir: SURS.

Opomba: * druge gostinske namestitvene zmogljivosti vključujejo nekatégorizirane ali napačno kategorizirane nastanitvene gostinske obrate.

Tabela 8: Prenočitve domačih turistov po vrstah nastanitvenih objektov v obdobju 1995-2001

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001*
SKUPAJ	3,447,579	3,281,637	3,305,662	3,232,876	3,315,345	3,314,901	3,316,125
1. Osnovne, od tega	2,066,377	2,004,096	2,006,663	1,977,249	2,121,714	2,153,271	2,276,485
hoteli	1,746,047	1,632,626	1,630,024	1,580,519	1,692,118	1,688,312	1,590,573
penzioni	81,309	67,038	74,443	67,077	63,478	74,784	48,790
moteli	45,806	37,965	31,963	27,021	34,382	24,237	19,841
apartmaji	146,180	148,753	219,721	249,253	269,318	293,281	561,149
2. Dopolnilne, od tega	1,381,202	1,277,541	1,298,999	1,255,627	1,193,631	1,161,630	1,039,640
kampi	650,499	636,710	665,465	660,198	619,322	587,566	302,135

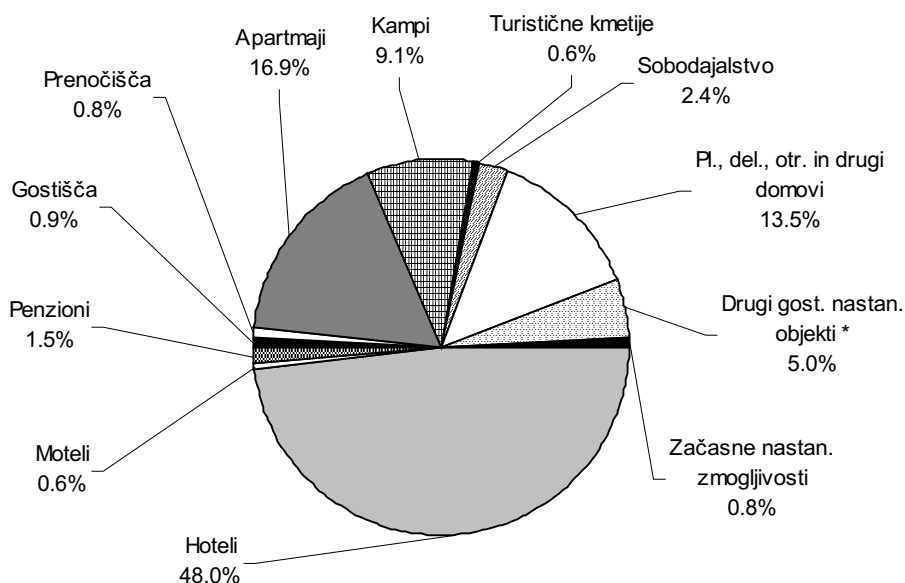
Vir: SURS.

Opomba: * Leta 2001 je SURS začel prikazovati podatke o številu turistov in njihovih prenočitvah po novi kategorizaciji nastanitvenih obratov. Tako vrste nastanitvenih objektov SURS od leta 2001 ne prikazuje več ločeno za osnovne in dopolnilne zmogljivosti, nova pa je tudi postavka »druge gostinske nastanitvene zmogljivosti«, v katerih so zajeti vsi nekategorizirani ali napačno kategorizirani nastanitveni gostinski objekti (v avgustu 2001 je bilo takšnih kar 68 obratov, katerih ležišča so zavzela skoraj 7% vseh razpoložljivih ležišč v Sloveniji). Za potrebe naše analize je grupiranje posameznih vrst v osnovne in dopolnilne zmogljivosti narejeno po vzorcu iz preteklih let, pri čemer je potrebno opozoriti, da je postavka »druge gostinske nastanitvene zmogljivosti« v letu 2001 zajeta v dopolnilne nastanitvene objekte.

Domače prenočitve po vrstah nastanitvenih objektov

turistov pa prenočuje v apartmajih (v letu 2000 8.8%, v letu 1995 pa le 4.2% vseh nočitev). Prenočitve v apartmajih se povečujejo iz leta v leto. Tako je bilo v letu 2000 kar za 100.6% več nočitev domačih turistov v apartmajih kot leta 1995. Eden izmed razlogov je tudi ta, da se je povečalo število apartmajev, ki so jih v zakup vzela različna podjetja, ki jih oddajajo svojim delavcem (ponavadi po nižji dnevni ceni). Ti apartmaji so velikokrat zamenjava za »stare« delavske počitniške domove (leta 1995 je bilo v delavskih počitniških domovih zabeleženo 356,035 domačih nočitev, leta 2000 pa 275,280). Število prenočitev domačih gostov v apartmajih se je tudi v letu 2001 glede na leto prej močno povečalo (za 91.3%), število domačih prenočitev v hotelih, penzionih, motelih... in kampih pa se je v obravnavanem obdobju znižalo.

Slika 9: Struktura prenočitev domačih turistov po vrstah objektov za leto 2001

Vir: SURS.

Opomba: * druge gostinske namestitvene zmogljivosti vključujejo nekategorizirane ali napačno kategorizirane nastanitvene gostinske obrate.

Poleg prej omenjenih razlogov je na povečanje števila nočitev v apartmajih v letu 2001 vplivalo tudi prikazovanje podatkov o številu prenočitev po novi kategorizaciji nastanitvenih obratov, kar se je še posebno odrazilo pri relaciji kampi – apartmaji. Apartmajska ležišča na zemljišču kampov so bila do leta 2001 upoštevana pri kampih, po letu 2001 pa pri apartmajih.

7.2. Analiza deviznega priliva od turizma v obdobju 1995–2001

Preko tako imenovanega »nevidnega izvoza« prispeva turizem k pritoku deviz v državo in uravnavanju plačilne bilance. Pritok deviz, ki so jih tuji turisti prinesli v državo, se odraža na aktivni strani plačilne bilance, iznos denarja, ki ga domačini porabijo v tujini, pa se prikazuje na pasivni strani. V Sloveniji pozitivni saldo turistične devizne bilance pomembno prispeva k zmanjševanju razlike v pokritosti celotnega uvoza s celotnim izvozom.

Do leta 2000 se je turistični devizni priliv, izražen v tekočih USD, zmanjševal. Največ turističnih deviz smo v naši državi zaslužili leta 1996. Takrat so tuji turisti še množično kupovali naš razmeroma poceni bencin ter blago iz prostocarinskih prodajaln (PCP). Zlate čase »bencinskega in cigaretne turizma« so prekinili sredi leta 1996 za nas restriktivni ukrepi, uvedeni v sosednjih državah oziroma regijah: novi režim cenejše prodaje bencina v Furlaniji-Julijski krajini in ukrepi avstrijske vlade za zmanjšanje uvoza blaga iz PCP. Prebivalci sosednjih regij Avstrije in Italije so izgubili pomemben motiv za enodnevni/izletniški obisk Slovenije. S tem pa ni upadla le prodaja tujcem v PCP in na črpalkah, temveč tudi v gostiščih, trgovinah, rekreacijske storitve itd.

Leta 1997 je bil tako devizni priliv od turizma nominalno za 4.3% manjši kot leta 1996, leta 1998 pa se je nominalno znižal še za 8.3%. Vse živahnejše turistične tokove v Sloveniji je spomladi 1999 prekinila nova balkanska vojna v Jugoslaviji ter slaba prometna situacija v Alpah (požari v tunelih ter temu sledeči zastoji na gorskih prelazih). Turistični devizni priliv se je spet zmanjšal – nominalno za 12.4%. V letu 2000 in še bolj v letu 2001 smo končno zabeležili porast deviznih prilivov iz turizma, kar je bilo v skladu z dobrimi turističnimi rezultati v teh dveh letih (število tujih prenočitev je bilo v letu 2000 za 24.2% ter v letu 2001 za 12.0% višje kot v letu prej).

*Turistični
devizni priliv...*

*...od
leta 1996...*

*...do
leta 2001*

Tabela 9: Potovanja v obdobju 1995-2001

(v tisoč USD)

Leto	Skupaj izvoz	Skupaj uvoz	Saldo
1995	1,083,986	573,340	510,645
1996	1,239,761	601,612	638,149
1997	1,186,926	517,452	669,474
1998	1,088,410	558,175	530,235
1999	953,600	538,954	414,646
2000	960,819	520,737	440,082
2001	994,853	517,688	477,166

Vir: BS, predhodni podatki.

Leto 2001

Po podatkih BS je bil devizni priliv od potovanj leta 2001 enak 995 mio USD, državljani Slovenije pa so na turističnih potovanjih v tujini porabili 518 mio USD. Devizni presežek od potovanj je znašal 477 mio USD. Prihodki od turizma so bili v letu 2001 nominalno za 3.5% višji kot leta 2000 ter za 4.3% višji od leta 1999. Izločitev vpliva sprememb dolarja kaže realnejšo sliko. Tako so bili prihodki od turizma leta 2001 realno za 3.9% večji od leta 2000 ter realno za 17.5% višji od leta 1999. Devizni presežek je bil tako leta 2001 realno za 7.9% višji kot leta 2000 ter za 31.8% višji od tistega iz leta 1999.

Tabela 10: Devizni prejemki od turizma (potovanja) v obdobju 1995-2001

(v tisoè USD)

Leto	Zdravje ¹	Izobraževanje ¹	Ostalo						IZVOZ skupaj
			Turistična podjetja ¹	Prodaja blaga v PCP ¹	Igralnice ¹	Drugo ¹	Ostala plačila s kreditno kartico	Ocena plačil s tolarско gotovino	
1995	5,654	1,236	86,332	196,617	132,292	141,785	5,716	514,355	1,083,986
1996	9,717	1,609	99,056	209,738	151,330	230,907	5,676	531,727	1,239,761
1997	5,994	1,945	96,469	164,466	159,150	223,859	14,995	520,047	1,186,926
1998	8,009	2,004	103,193	128,180	169,210	189,950	17,785	470,079	1,088,410
1999	5,077	2,948	95,447	92,203	160,402	141,891	37,127	418,505	953,600
2000	10,196	4,117	109,019	80,478	131,645	134,937	63,006	427,421	960,819
2001	5,790	11,818	122,630	63,564	135,416	130,682	92,680	432,273	994,853

Vir: BS, predhodni podatki.

Opomba: ¹ prejeta plačila v tuji valuti.**Legenda:**

i Zdravljenje: zdravstvene storitve turistom, zdravilišča, stroški zdravniške oskrbe.

i Izobraževanje: stroški šolanja, vključno štipendije in šolnine, stroški specializacije.

i Turistična podjetja: storitve turističnih agencij, hotelov in drugih nastanitvenih objektov.

i Prodaja blaga v PCP: prodajna vrednost blaga, prodanega nerezidentom za tujo valuto.

i Igralnice: neto odkup tuje gotovine in čekov od iger na srečo.

i Drugo: prodaja drugega blaga in drugih storitev turistom za tujo valuto.

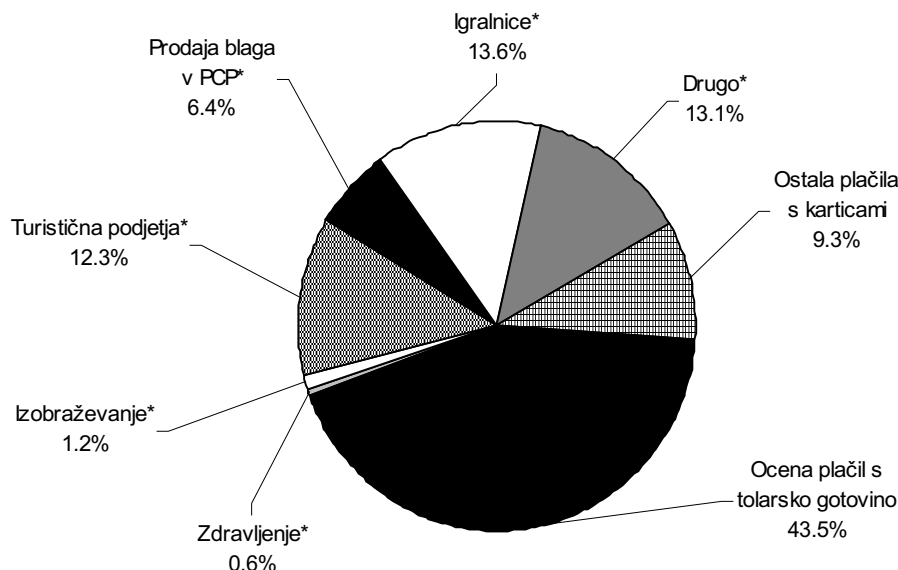
i Ostala plačila s karticami: plačila s karticami (ki se štejejo v turizmu) razen za zdravljenje, izobraževanje, v turističnih podjetjih, PCP-jih in igralnicah.

i Ocena plačil s tolarско gotovino: prodaja tolarjev nerezidentom, neto izplačila tolarjev z deviznih računov nerezidentov in neto nakup domače valute v tujini.

Turistični devizni priliv po posameznih komponentah

Realno se je v letu 2001 glede na leto prej najbolj povečala postavka izobraževanje (za 190.4%), vendar pa je bil njen delež v celotnem deviznem prilivu le 1.2% (gl. sliko 10). Prav tako so se v tem obdobju povečala ostala plačila s karticami (realno za 47.0%), devizni prilivi turističnim podjetjem (za 12.2%) ter prilivi igralnicam (za 3.2%). Zaradi preoblikovanja PCP na meji z Avstrijo in Italijo v mejne prodajalne, so se prilivi v PCP v letu 2001 glede na leto 2000 realno zmanjšali za 20.5%, vendar pa so se na račun prodaje blaga turistom v teh novih mejnih prodajalnah najbrž povečale nekatere druge postavke deviznega izvoza od potovanj. Najpomembnejša postavka deviznega priliva od potovanj ostaja ocena plačil s tolarско gotovino, ki je bila v letu 2001 realno za 1.7% višja od leta 2000.

V letu 2001 so podobno kot prejšnja leta devizni prilivi od potovanj obsegali dobro polovico vsega izvoza storitev, devizni odlivi od potovanj pa dobro tretjino celotnega uvoza storitev. Presežek izvoza nad uvozom storitev tako skoraj v celoti (v nekaterih letih pa je celo višji) izhaja iz pozitivnega salda turistične devizne bilance, ki tako ob negativnem saldu v menjavi blaga (uvoz blaga je večji od izvoza) pomembno vpliva k zmanjševanju razlike v pokritosti celotnega uvoza s celotnim izvozom.

Slika 10 : Struktura deviznega priliva od potovanj po vrsti priliva za leto 2001

Vir: BS, preračuni UMAR.

Opomba in legenda: glej tabela 10.

7.3. Turistični satelitski računi

Na osnovi poenostavljene metode turističnih satelitskih računov (analiza z input-output tabelami) so na slovenskem Mednarodnem inštitutu za turizem (Analiza ekonomskih učinkov slovenskega turizma, J. Sirše, I. Zakotnik, Mednarodni inštitut za turizem, 1999.) izračunali, kolikšen delež BDP oz. dodane vrednosti celotnega slovenskega gospodarstva ustvari turizem. Sektor turizem so opredelili v skladu s priporočili WTO in OECD ob upoštevanju specifičnosti turističnega povpraševanja v naših razmerah. V ta namen so v skupinah dejavnosti, ki se skladno z navedenimi priporočili navadno identificirajo kot turistične, ocenili delež outputa po vrstah, ki je

*Analiza z
input-output
tabelami*

Tabela 11: Identifikacija gospodarske dejavnosti turizma po SKD za Slovenijo

SKD dejavnosti		Delež v turizmu zajete dejavnosti v %	Opis dejavnosti
55.	H	78.0	gostinstvo ¹
60.1	I	8.1	železniški mednarodni promet potnikov
60.213	I	100.0	dejavnost žičnic in vlečnic
62.	I	63.4	zračni promet - mednarodni prevozi potnikov
63.3	I	100.0	storitve potovalnih agencij in organizatorjev potovanj
71.1	K	100.0	dajanje avtomobilov v najem
85.122	N	78.0	zdraviliško zdravstvena dejavnost
92.621	O	100.0	dejavnost marin
92.622	O	100.0	dejavnost smučarskih centrov in smučišč
92.712	O	100.0	dejavnost igralnic
Fizične osebe	H,I,K,O	78.0	samostojni podjetniki posamezniki in pri njih zaposlene osebe v navedenih dejavnostih

Vir: Analiza ekonomskih učinkov slovenskega turizma, J. Sirše, I. Zakotnik, Mednarodni inštitut za turizem, 1999.

Opomba: ¹ v turistično potrošnjo ni vključen tisti del gostinskih storitev, ki se nanaša na neturistično potrošnjo domačih prebivalcev.

*Turizem
v letu 1998*

prodan izletnikom. V sektor turizem so v odvisnosti od tega deleža deloma ali v celoti vključili v tabeli 11 navedene skupine dejavnosti po področjih SKD.

Na inštitutu so tako ugotovili, da je slovenski turizem v letu 1998 neposredno ustvaril 9.1% BDP ter 5.3% dodane vrednosti, ustvarjene v Sloveniji, neposredno v turizmu pa je bilo zaposlenih 4.3% vseh delavcev. Ena od pomembnih ekonomskih lastnosti turizma je njegovo multiplikativno delovanje na gospodarstvo kot celoto. Za leto 1998 naj bi skupni sektorski multiplikator proizvodnje (ki kaže velikost proizvodnje vseh sektorjev narodnega gospodarstva, ki je neposredno in posredno potrebna za zadovoljitev enote turističnega povpraševanja) enak 1.79. Multiplikator dodane vrednosti turizma v letu 1998 je bil enak 1.69, multiplikator zaposlovanja pa 1.50. Slovenski turizem je v letu 1998 na podlagi teh izračunov ustvaril v državi skupaj 16.3% BDP, ki se proizvede neposredno in posredno za turistično povpraševanje, oziroma 8.9% dodane vrednosti, ustvarjene v Sloveniji. S proizvodnjo za potrebe turizma se je tako skupaj v letu 1998 ukvarjalo 6.4% vseh zaposlenih v Sloveniji.

7.4. Mednarodne primerjave

Evropa je tudi v letu 2000 ohranila vodilno vlogo med turističnimi destinacijami. V nadaljevanju bomo prikazali, kako uspešne so bile v letu 2000 še druge regije, pa tudi kakšne so razlike v rezultatih slovenskega turizma od turističnih rezultatov nekaterih zahodno- ter centralnoevropskih držav.

7.4.1. Svet v letu 2000

Po podatkih Svetovne turistične organizacije (WTO) je v letu 2000 v tujino potovalo 698.8 mio turistov, devizni priliv od turizma je znašal 475.8 milijard USD. Po ocenah strokovnjakov WTO se je število turistov glede na leto 1999 povečalo za 7.4% (za 50 mio), devizni priliv pa za 4.5%. Na povečanje števila turistov ter njihovih izdatkov so imeli močan pozitiven vpliv veliki mednarodni dogodki (Expo 2000 v Hannoveru, Poletne olimpijske igre v Sydneyju, Evropsko prvenstvo v nogometu v Belgiji in na Nizozemskem...).

*Svetovni
turizem v letu
2000*

Tabela 12: Mednarodni prihodi turistov in devizni priliv od turizma po posameznih celinah za leto 2000

	Mednarodni prihodi potnikov			Devizni priliv od turizma		
	Abs. podatki, v mio	Spremembe, v %	Deleži, v %	Abs. podatki, v mrd USD	Spremembe, v %	Deleži, v %
	2000	2000/1999	2000	2000	2000/1999	2000
Svet-skupaj	698.8	7.4	100.0	475.8	4.5	100.0
Afrika	27.6	4.4	4.0	10.7	3.7	2.2
Južna in Severna Amerika	129.0	5.5	18.5	136.4	11.5	28.7
Vzhodna Azija in Pacifik	111.9	14.7	16.0	82.5	9.6	17.3
Evropa	403.3	6.1	57.7	231.5	-0.7	48.6
Bližnji Vzhod	20.6	12.9	2.9	9.7	-1.6	2.0
Južna Azija	6.4	11.0	0.9	5.1	11.1	1.1

Vir: WTO.

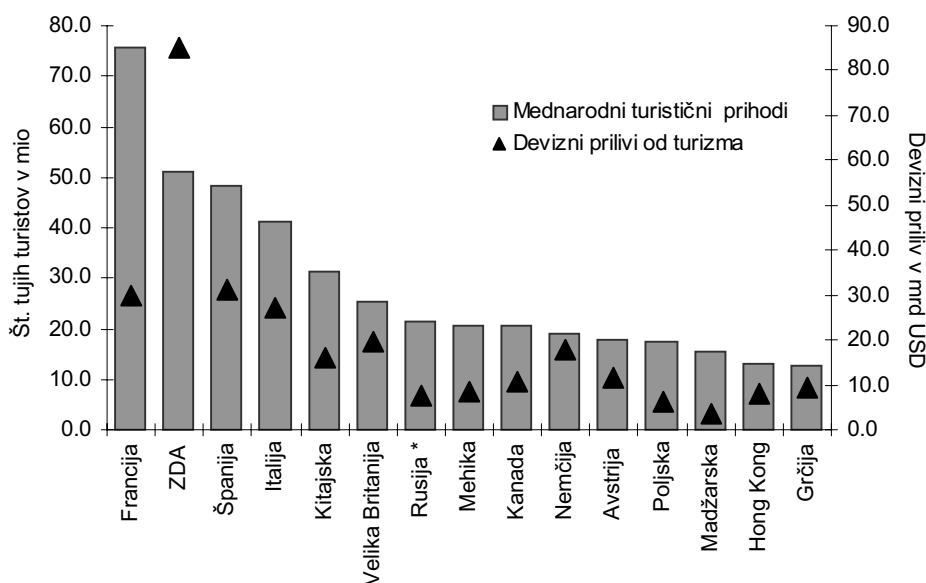
Čeprav so vse svetovne regije v letu 2000 zabeležile več turistov kot leto prej, pa tudi v tem letu Vzhodna Azija in Pacifik ostaja najhitreje razvijajoča se regija. Tako se je število mednarodnih turistov v Vzhodno Azijo in Pacifik v letu 2000 glede na leto prej povečalo kar za 14.7%. Vzhodna Azija - predvsem Tajska, Malezija, Kambodža in Vietnam - postaja ena izmed najpopularnejših turističnih destinacij v svetu, saj tam turistično povpraševanje že presega turistične zmogljivosti.

Evropa je v letu 2000, podobno kot prejšnja leta, ohranila vodilno vlogo med turističnimi destinacijami. Leta 2000 se je zanjo odločilo 57.7% vseh popotnikov, ki so k svetovnemu turističnemu deviznemu izkupičku prispevali slabo polovico celotnega turističnega priliva. Delež Evrope v celotnih mednarodnih turističnih prihodkih se je v letu 2000 sicer znižal za 0.8-odstotne točke, kar je posledica višje rasti v regijah, ki do nedavnega turistično niso bile razvite in odkrite.

Francija je bila s 75.5 mio tujih turistov tudi leta 2000 po številu tujih turistov turistično najuspešnejša država, z 29.9 mio USD deviznega priliva od turizma pa je bila na tretjem mestu po deviznem prilivu, takoj za ZDA in Španijo. Po številu prihodov so bile v letu 2000 druge ZDA, ki pa imajo v vseh letih največji delež v celotnih deviznih prihodkih (v letu 2000 je bilo kar 17.9% vseh deviznih prilivov ustvarjenih v ZDA). Sledijo tradicionalne turistične države (gl. sliko 11).

Na listi držav, ki imajo najvišje devizne odlive iz turizma (turistov, ki največ potujejo iz svoje države), so na vrhu gospodarsko najuspešnejše ekonomije. Prva je, tako kot na strani prilivov, ZDA, katere državljani so v letu 2000 za svoja potovanja izven države namenili za 65.0 mrd USD. Z več kot 10.0 mrd USD turističnih odlivov sledijo: Nemčija (47.6 mrd USD), Velika Britanija (36.6 mrd USD), Japonska (31.5 mrd USD), Francija (17.2 mrd USD), Italija (15.5 mrd USD), Kanada (12.4 mrd USD) in Nizozemska (11.8 mrd USD).

Slika 11: Mednarodni turistični prihodi in turistični devizni prilivi po posameznih državah v letu 2000 (prvih 15 držav po številu mednarodnih prihodov potnikov)

Vir: WTO.

Opomba: * podatek o deviznem prilivu za leto 1999.

*Vzhodna Azija
in Pacifik*

Evropa

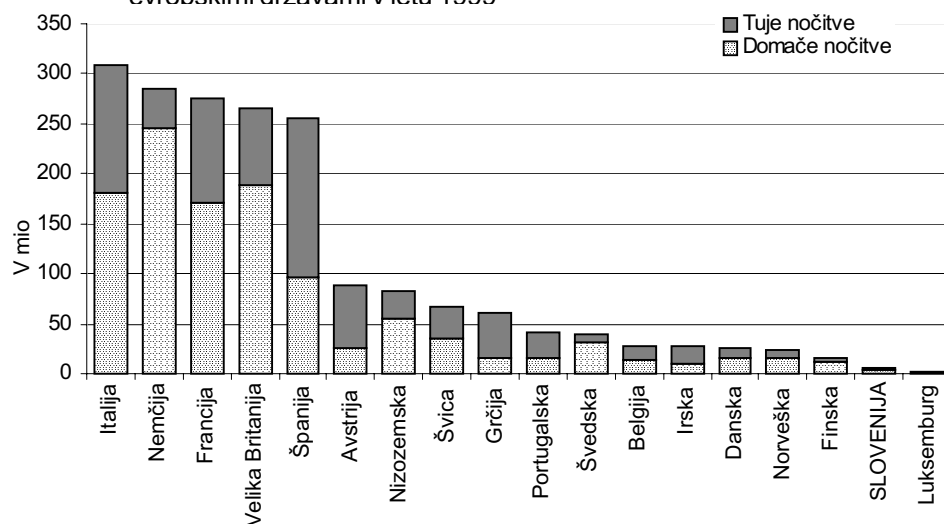
*Mednarodni
prihodi in
devizni priliv*

*Turistični
devizni odliv*

*Delež Slovenije
v svetu***7.4.2. Slovenija v primerjavi z drugimi državami**

Slovenijo je leta 2000 obiskalo 1,089,549 tujih turistov, kar je bilo 0.16% vseh mednarodnih prihodov (leta 1995 0.13%). Prejemki od turizma pa so znašali 960.8 mio USD, tržni delež Slovenije v svetovnih prejemkih od turizma je bil 0.2% (leta 1995 0.27%).

Slika 12: Primerjava števila prenočitev (domaćih in tujih) za Slovenijo z nekaterimi evropskimi državami v letu 1999

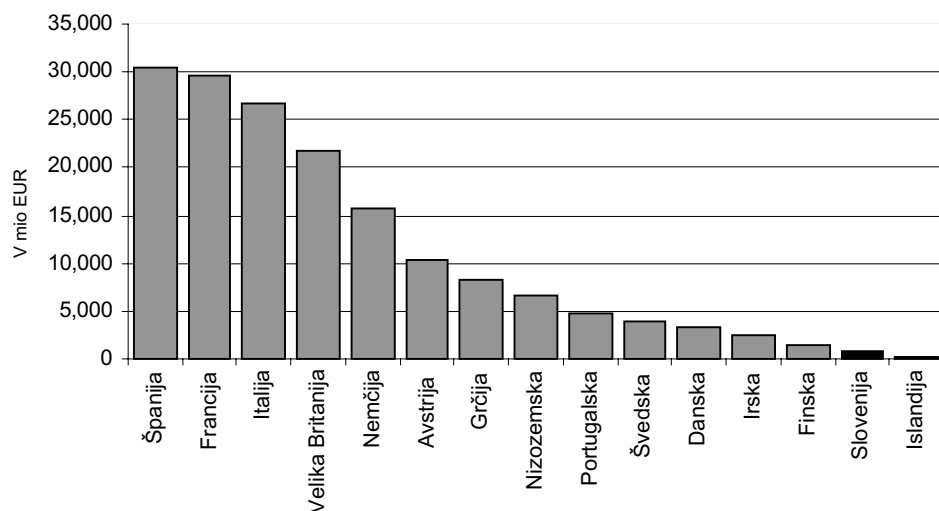

Vir: SURS (za Slovenijo), Eurostat (za države EU).

*Primerjava z
nekaterimi
evropskimi
državami*

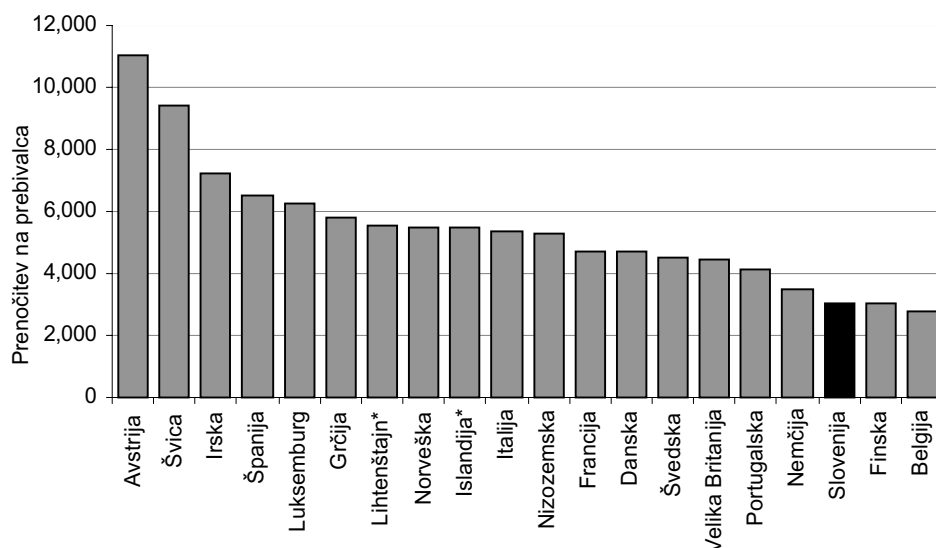
Primerjava števila turističnih prenočitev ter turističnih deviznih prilivov v Sloveniji z nekaterimi evropskimi državami za leto 1999 (podatki Eurostat-a) kažejo, da se Slovenija tako po enem kot po drugem kazalcu uvršča na rep obravnavanih držav, pri čemer so razlike do višje uvrščenih držav zelo izrazite.

Slika 13: Primerjava deviznih turističnih prilivov za Slovenijo z nekaterimi evropskimi državami v letu 1999

Vir: Eurostat.

Slika 14: Primerjava števila prenočitev na prebivalca za Slovenijo z nekaterimi evropskimi državami v letu 1999

Vir: Eurostat (za EU države), SURS (za Slovenijo).

Opomba: * podatek za leto 1998.

Vendar pa za Slovenijo (prav tako pa tudi za druge manjše evropske države) zaradi majhnosti, in s tem tudi same prostorske omejitve, pravo sliko o »turistični razvitosti«
kažeta kazalca število nočitev na prebivalca ter turistični devizni priliv na prebivalca.

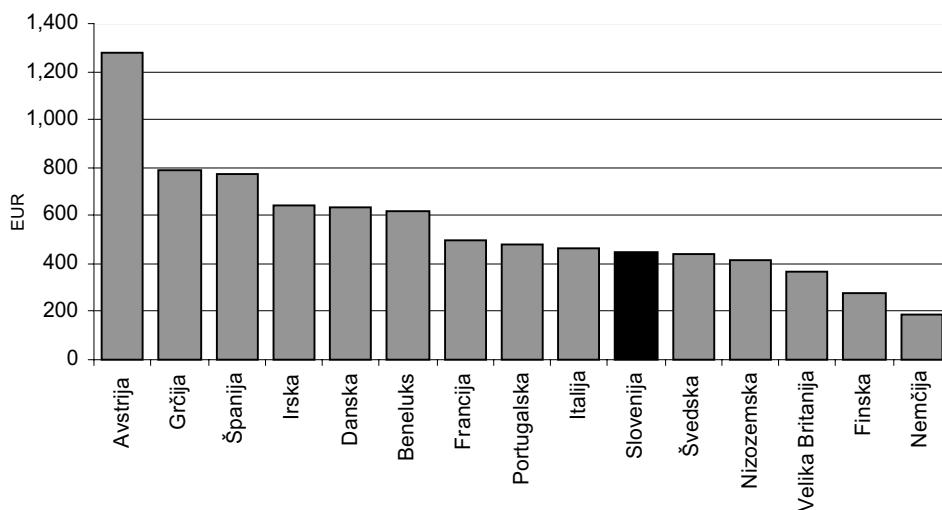
Realnejšo sliko prikazuje primerjava števila prenočitev na prebivalca v Sloveniji in v drugih evropskih državah. Čeprav je Slovenija uvrščena na 18. mesto izmed 20-tih izbranih držav, vidimo, da razlike, z izjemo prvih dveh (Avstrija in Švica), do višje uvrščenih držav niso tako velike.

Primerjava deviznih prilivov na prebivalca v Sloveniji in v izbranih državah za leto 1999 daje še boljše rezultate. Slovenija se je po tem kazalcu uvrstila na 10. mesto izmed 15-tih držav članic EU (pri čemer Belgija in Luksemburg nastopata kot ena država). Ponovno sicer izstopa Avstrija, ki je s skoraj 1,300 EUR deviznega turističnega priliva na prebivalca prepričljivo na prvem mestu. Še višje se je Slovenija

Število prenočitev na prebivalca

Devizni turistični priliv na prebivalca

Slika 15: Primerjava deviznih turističnih prilivov na prebivalca za Slovenijo z nekaterimi evropskimi državami v letu 1999

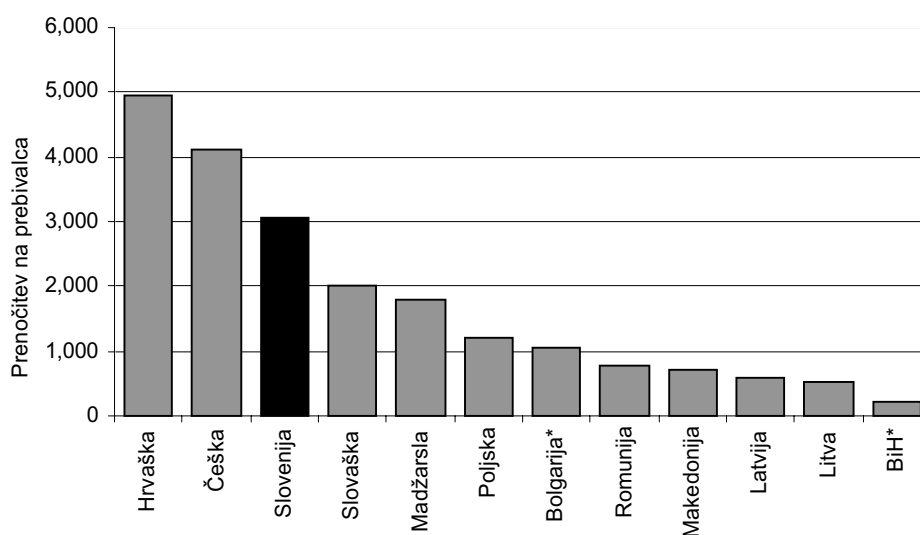
Vir: Eurostat.

*Primerjava z
državami
srednje in
vzhodne
Evrope*

po enakem kazalcu uvrstila leta 1998, saj je bilo turistično leto 1999 zaradi kosovske vojne slabše od leta 1998. Tako se je Slovenija z rezultati o deviznem turističnem prilivu na prebivalca v letu 1998 uvrstila na 6. mesto izmed 15-tih izbranih držav.

Še višje se Slovenija po istih dveh kazalcih uvršča v primerjavi z nekaterimi državami srednje in vzhodne Evrope.

Slika 16: Primerjava števila prenočitev na prebivalca za Slovenijo z nekaterimi državami centralne in vzhodne Evrope v letu 1999

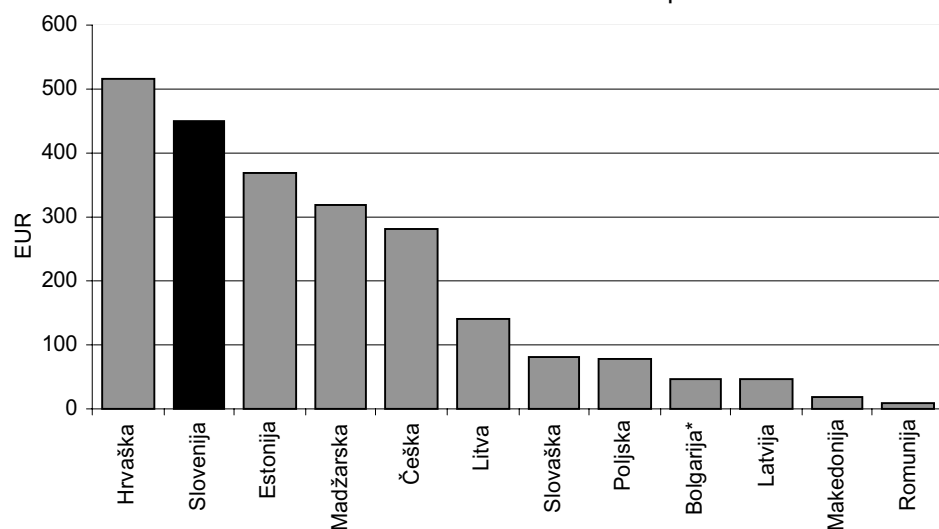

Vir: SURS (za Slovenijo), Eurostat (za ostale države).

Opomba: *podatek za leto 1998.

Po številu prenočitev na prebivalca v letu 1999 se je Slovenija uvrstila na 3. mesto (za Hrvaško in Češko) izmed 12-tih izbranih držav, po deviznem turističnem prilivu na prebivalca pa še za eno mesto višje (gl. sliki 16 in 17).

Slika 17: Primerjava deviznih turističnih prilivov na prebivalca za Slovenijo z nekaterimi državami centralne in vzhodne Evrope v letu 1999

Vir: Eurostat.

Opomba: *podatek za leto 1998.

7.5. SWOT analiza slovenskega turizma

Vrednostna analiza opredeljuje prednosti in priložnosti slovenskega turizma na eni in slabosti ter nevarnosti na drugi strani. Z njo opredeljujemo najpomembnejše značilnosti slovenskega turističnega gospodarstva v razmerju do zunanjega poslovnega okolja.

7.5.1. Prednosti slovenskega turizma

Ena izmed glavnih prednosti slovenskega turizma je **majhna oddaljenost** od sedanjih¹² in potencialnih trgov ter **enostavna dostopnost**¹³, ki je postala še pomembnejša ob septembrskem terorističnem napadu na ZDA, ki je v goste iz oddaljenih držav vnesla strah pred letenjem. Prav tako je pomembna **središčna lega in prehodnost prostora** ter bližina industrijskih centrov, ki so naša glavna potencialna turistična tržišča, pa tudi bližina svetovno znanih turističnih znamenitosti (Benetke, Dunaj, Budimpešta...). Vsekakor je zelo pomembna tudi **ohranjenost flore in favne** ter izrazita **raznolikost Slovenije tako v pogledu podnebja kot ozemlja**, na katerem je enakomerno razporejenih več turističnih centrov. Turistični izdelki imajo lastnost naravnosti (surovine, proizvodi in blago so pretežno domačega izvora).

7.5.2. Slabosti slovenskega turizma

Struktura nastanitvenih zmogljivosti pa tudi **kakovost storitev** v turističnih krajih v veliki meri ne ustrežata novemu, vedno bolj individualnemu povpraševanju ter izpolnjevanju pričakovanj posameznega gosta. To je tudi posledica **premajhne specializacije**, ki onemogoča usmerjenost v doseganje vrhunske kakovosti specifičnih storitev, ki bi bila glede na naravne in kulturne značilnosti ter omejenosti prostora in s tem ponudbe, ki v Sloveniji ne omogoča množičnega turizma, zelo smotrna. **Kadri**, od katerih je najbolj odvisna kakovost storitev oz. odnos do gostov, niso dovolj strokovno usposobljeni. Prav tako Slovenija zaostaja v povezovanju s sodobnim **cestnim omrežjem**¹⁴, omrežjem hitrih železnic ter razvijanju informacijskega sistema v turizmu (kar zmanjšuje možnost sodobne prodaje storitev). Za slovenski turizem so velika ovira tudi **prepočasen proces lastninjenja** in problemi z denacionalizacijo kulturnih in turističnih objektov, ki zavirajo obnavljanje in investiranje v te objekte. Slovenija leži na obrobju držav, v katerih je še nedavno potekala vojna, kar zelo negativno vpliva na odločanje za potovanje k nam. Promocija, ki bi pripomogla k večji prepoznavnosti slovenskega turizma, še vedno ni ustrezno organizirana in prilagojena specifičnim potrebam turističnega marketinga. K slabi promociji zagotovo doprinese tudi dejstvo, da v Sloveniji delujejo **(pre)številne turistične organizacije**, hkrati pa je osnovni birokratski aparat države, ki naj bi usmerjal razvoj, neučinkovit. V okviru države je znotraj ministrstva za gospodarstvo organiziran sektor za turizem. Druga nacionalna ustanova je Slovenska turistična organizacija (STO), ki pa jo od leta 1995, ko je bila ustanovljena, predvsem pretresajo kadrovske čistke. Na Gospodarski zbornici RS imamo Združenje za gostinstvo in turizem, civilna družba v turizmu se je povezala v Turistično zvezo Slovenije, obstaja še Nacionalno turistično združenje, ki ga v

Prednosti

Slabosti

¹² V letu 2000 so kar 95% vseh tujih prenočitev v Sloveniji ustvarili gostje iz evropskih držav.

¹³ Dostopnost je sicer enostavna, vendar prometno ne najbolj urejena – glej tudi slabosti – poglavje 7.5.2.

¹⁴ Po Anketi o tujih turistih v RS v poletni sezoni 2000 so tuji turisti kakovost cest in storitev ob cestah ocenili z najnižjo oceno.

*Kongresni
turizem*

turističnih krogih razumejo kot elitni krog najuglednejših gospodarstvenikov in strokovnjakov...

7.5.3. Priložnosti slovenskega turizma

Zaradi omejenosti prostora, in s tem tudi ponudbe, Slovenija ni primerna za masovni turizem. **Specializacije** v posamezne veje bi slovenskemu turizmu prinesle največ. Ena od takih vej je **kongresni turizem**. Trg kongresnega turizma raste hitreje od trga »holiday-makerjev«. Povprečna poraba na udeleženca mednarodnega kongresa je kar petkrat večja od porabe klasičnega turista. Slovenija ima idealne zmogljivosti za organizacijo mednarodnih kongresov z do 500 ali tisoč udeleženci, takšnih pa je tudi največ. Poleg kongresnih dvoran so za ta turizem pomembne ustrezne prenočitvene zmogljivosti, dobre povezave, bližina naravnih lepot, kulturnih znamenitosti in prireditev... Udeleženci kongresnega turizma namreč od organizatorjev pričakujejo izdelano ponudbo – popolno ponudbo od letališča do prevozov, nastanitve, športnega in kulturnega programa ter zabave. Poleg udeležencev mora organizator poskrbeti tudi za ljudi, ki navadno pridejo skupaj z udeleženci.

Druga veja, ki se v razvitem delu sveta tudi zelo hitro razvija, je **kulturni turizem**. Gre za turistične ponudbe, ki zahtevajo od udeležencev miselni napor, kar udeleženci od kulturne turistične ponudbe tudi pričakujejo. Poglavitne teme kulturnega turizma predstavljajo religija, izobraževanje, zgodovina in arheologija, arhitektura in umetnost, naravne znamenitosti in lepote, vedno pa sta za tržno uspešnost dobrodošla tudi ščepec eksotike in elementi sedanosti v obliki osebnega stika z matičnim prebivalstvom (Lebe, 1999). K razvijanju kulturnega turizma so doprinesle značilnosti moderne sveta:

- ï Stopnja izobrazbe prebivalstva se v razvitem svetu vztrajno dviga. Predvsem ljudje z višjo in visoko izobrazbo so pripravljene potrošiti vse več denarja za svoje ugodje (wellness programi), zdravje (fitness, zdravilišča kot preventiva), za širjenje obzorja in za nova kulturna in razvedrilna doživetja.
- ï Pojavlja se izrazita želja po organiziranem preživljanju prostega časa. Vse več ljudi pričakuje od prireditelja potovanj v času dopusta doživetje.
- ï Poleg povečanja števila starejših oseb, se je tudi starost kot oznaka za betežnost pomaknila na čas po 80. življenjskem letu – večina upokojenih ljudi se počuti vitalne in rada potuje. Današnji dedki in babice ne namenjajo več poglavitne skrbi varčevanju za naslednjo generacijo, temveč želijo še sami veliko videti in doživeti.

*Kulturni
turizem*

Kulturna turistična ponudba lahko pritegne stacionarne ali tranzitne goste. Prav pri ponudbi kulturnih dobrin prehodnim gostom imamo v Sloveniji veliko možnosti trženja, saj se število turistov, ki samo prečkajo Slovenijo zaradi odhoda na počitnice v druge države, povečuje¹⁵. Prav tako je vse več tujih turistov, ki v Slovenijo pridejo zaradi kulturnih znamenitosti in prireditev¹⁶. Poleg kulturnih in naravnih znamenitosti ter kulturnih prireditev lahko turistom ponudimo tudi stik z matičnim prebivalstvom – na primer ob obisku muzejskih zbirk v privatni lasti, ob različnih folklornih

¹⁵ Po anketi o tujih turistih v RS v poletni sezoni 2000 se je delež tujih turistov, ki so kot glavni razlog za prihod v Slovenijo navedli tranzit, od 9.5% iz leta 1997 povečal na 11.3% v letu 2000.

¹⁶ Po anketi o tujih turistih v RS v poletni sezoni 2000 se je delež tujih turistov, ki so kot glavni motiv, zaradi katerega so se odločili za prihod v Slovenijo, navedli kulturne znamenitosti in prireditve, od 4.1% iz leta 1997 povečal na 7.1% v letu 2000.

prireditvah, še posebno, ker tuji turisti gostoljubnost prebivalstva ocenjujejo z zelo pozitivnimi ocenami¹⁷.

Z vidika sodobnih trendov v turističnem povpraševanju velja za perspektivno turistično področje tudi tako imenovani **podeželski turizem**. Slovenija je v evropskem merilu država z visokim deležem gozdnih površin, z ekološko ohranjenim podeželjem in relativno bogato etnološko ponudbo. Čedalje več turistov povprašuje po sprostitvi v naravi, čistem okolju, etnoloških znamenitostih, po posebnostih slovenske kuhinje in po izdelkih domače obrti. V ta namen je potrebno razviti nove turistične kmetije z nastanitvenimi kapacitetami, ki bodo poleg lokalnih turističnih znamenitosti in atrakcij, naravne in kulturne dediščine itd. privabljale domače in tuje turiste.

7.5.4. Nevarnosti slovenskega turizma

Glavna nevarnost, ki preti slovenskemu turizmu, je **nepoznavanje** Slovenije oz. povezovanje Slovenije z (nemirnim) Balkanom. Brez splošne promocije države ter povečanja investicij v turizem Slovenija ne bo mogla konkurirati trem sosednjim, močno turistično razvitim državam, s čimer lahko postane le še bolj tranzitna država. Ker večino tujih turistov v Slovenijo prihaja iz evropskih držav, lahko na slovenski turizem negativno vpliva daljša in nepredvidljiva recesija v Evropi in zmanjšanje tujega turističnega povpraševanja.

Slovenski turizem lahko opredelimo kot pomembno gospodarsko dejavnost, ki predstavlja okoli 9% BDP (podatek za leto 1998) ter okoli 10% deviznega priliva v tekočem delu plačilne bilance. Slovenski turizem ima enega največjih proizvodnih panožnih multiplikatorjev (1.8), saj povezuje številne druge gospodarske dejavnosti. Število nočitev se je v zadnjih šestih letih (1995–2000) gibalo okoli 6 milijonov, v letu 2001 pa je prvič v samostojni Sloveniji preseglo mejo 7 milijonov. Na izboljšanje rezultatov je, poleg stabilizacije razmer na doslej nemirnem Balkanu, vplivalo tudi povečanje investicij v turizmu v zadnjih letih. Za zadnji dve leti je značilna predvsem relativno visoka rast prenočitev tujih turistov, število domačih prenočitev v zadnjih letih pa ostaja na približno enaki ravni. Ob povečanju števila prenočitev tujih gostov so se povečali tudi devizni prilivi od turizma, tako da se je v letu 2000, še bolj pa v letu 2001 devizni priliv od turizma povečal tudi v tekočih dolarjih. Vendar pa povprečna zasedenost ležišč (v letu 2000 23.2%) kaže, da se lahko število prenočitev še povečuje, predvsem zunaj glavne sezone. Slovenski turizem mora izkoristiti svoje prednosti ter svoje priložnosti iskati predvsem v specializaciji v posamezne veje turizma.

*Podeželski
turizem*

Nevarnosti

¹⁷ Po anketi o tujih turistih v RS v poletni sezoni 2000 je kar 85% anketiranih tujih turistov gostoljubnost prebivalcev Slovenije ocenilo z najvišjo oceno.

8. Sklep

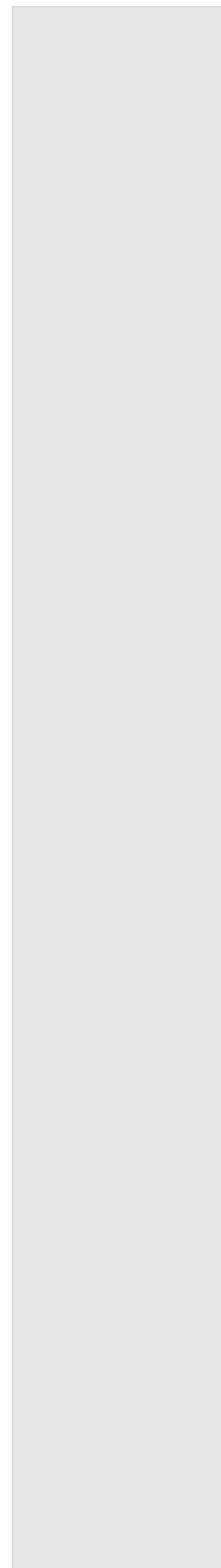
Zaradi prepletenosti turizma z vsemi gospodarskimi dejavnostmi lahko rečemo, da država že preko politik v drugih panogah vpliva na turizem. Vendar pa prav pri koordinaciji vseh posredno in neposredno vpletenih v turizem mora imeti država usklajevalno, nadzorovalno ter pospeševalno vlogo. Država naj bi s svojimi instrumenti in ukrepi poskušala vzpodbujati turizem, pri čemer je nujno uveljavljanje etičnih pravil in pravil poslovne, naravovarstvene in kulturne narave.

Turistična politika v EU se izvaja predvsem preko politik drugih področij, saj v evropski pravni ureditvi skoraj ni uredb, ki bi neposredno urejale področje turizma. Najbolj znani sta dve direktivi: Direktiva o statistiki ter Direktiva o paketnih turističnih potovanjih. Slovenska zakonodaja na področju turizma je (skoraj) v celoti usklajena z evropsko. Zadnja zahteva v Direktivi o statistiki je bila izpolnjena v letu 2000, ko so na SURS začeli izvajati četrtletno anketo Turistična potovanja domačega prebivalstva. Prav tako Slovenija s turističnimi projekti že nekaj časa sodeluje v programih EU. To so predvsem Pharovi programi čezmejnega sodelovanja, ki spodbujajo sodelovanje mejnih regij med državami članicami EU in pristopnimi državami srednje in vzhodne Evrope.

Poleg omenjenih direktiv je Slovenija svojo turistično politiko v preteklih letih izvajala preko v letu 1995 sprejete Resolucije o strateških ciljih na področju razvoja turizma v Republiki Sloveniji, v katerih je zapisala tudi svoje turistične cilje in ukrepe. Med najpomembnejšimi pravnimi ukrepi je Resolucija navajala oblikovanje Zakona o pospeševanju turizma. Vendar pa je bila temeljna značilnost organizacije turizma v Sloveniji na državni ravni v obdobju 1996–2000 njegova hiperinstitucionalizacija. Vlada je uporabljala Resolucijo o strateških ciljih iz leta 1995, vendar ni imela celovite letne turistične politike. Turistična zakonodaja iz leta 1998 pa je povsem mehanično razdelila vodenje turistične politike med nacionalno in lokalne institucije. Te slabosti naj bi odpravila nova Strategija slovenskega turizma za obdobje 2002–2006, po kateri državni model razvoja turizma zamenjuje podjetniški model. Nosilci turistične ponudbe naj bi namesto organizacijsko administrativnih enot postali poslovni subjekti, ki bi posamezne destinacije tržili s pomočjo programov, proizvodov in turističnih območij. Novost pa naj bi bila prav tako vsakoletna državna razvojna politika na področju turizma, ki bo opredeljevala ciljne programe, finančna sredstva in izvedbene ekonomske instrumente za uresničitev ciljev turistične politike. Ključnega pomena pa je spremljanje izvajanja strategije, ki naj bi se odvijalo na vsakoletni Strateški razvojni konferenci, kjer bi predstavniki turističnega gospodarstva, države in civilnih institucij obravnavali temeljna strateška razvojna vprašanja, spremembe in uresničevanje strategije, uresničevanje dosedanjih strateških projektov in predloge novih projektov ter temeljna razvojna vprašanja nove turistične politike za naslednje leto.

V zadnjih letih se že kažejo boljši turistični rezultati. Število nočitev se je v zadnjih šestih letih (1995–2000) gibalo okoli 6 milijonov, v letu 2001 pa je prvič v samostojni Sloveniji presešlo mejo 7 milijonov. Na izboljšanje rezultatov je poleg stabilizacije razmer na doslej nemirnem Balkanu vplivalo tudi povečanje investicij v turizmu v zadnjih letih. Za zadnji dve leti je značilna predvsem relativno visoka rast prenočitev tujih turistov, število domačih prenočitev v zadnjih letih pa ostaja na približno enaki ravni. Ob povečanju števila prenočitev tujih gostov so se povečali tudi devizni prilivi od turizma, tako da se je v letu 2000, še bolj pa v letu 2001 devizni priliv od turizma povečal tudi v tekočih dolarjih.

Ob skupnem sodelovanju vseh turističnih subjektov ter ob izkoriščanju prednosti slovenskega turizma, ki mora svoje priložnosti iskati predvsem v specializaciji v posamezne veje turizma, bodo rezultati v slovenskem turizmu v prihodnjih letih še boljši. Ker ima turizem enega največjih proizvodnih panožnih multiplikatorjev (1.8), pa se bo to odrazilo tudi v številnih drugih gospodarskih dejavnostih.

Literatura in viri

Banka Slovenije.

Choy, D., Tourism planning: the case for market failure, *Tourism Management*, 12(4): 1991, str. 313-330,.

Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on package travel, package holidays and package tours. URL http://europa.eu.int/comm/dg24/policy/developments/pack_trav/pack_trav01_en.html.

Council Directive 95/57/EC of 23 November 1995 of the collection of statistical information in the field of tourism. Brussels: Official Journal of the European communities No L291/32, 1995. 8 str.

Eurostat. new Cronos Database.

Evropski sporazum o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani. http://www.evropska-unija.si/Evropska_unija/Odnosi/Pdf/evropski_sporazum.pdf.

Freyer, W., *Tourismus: Einführung in die Fremdenverkehrsökonomie*. R. Oldenbourg Verlag, Munchen, 1990, 428 str.

Hughes, H.L., Holidays and the economically disadvantaged, *Tourism Management*, 12(3): 1991, str. 193-196.

Hughes, H.L., Tourism and government: a subset of leisure policy?, str. 472-480 v Seaton, A.V. (editor), *Tourism, The State of the Art*, John Wiley & Sons Ltd., Chichester, 1995, 867 str.

Hunziker, W., Krapf, K., *Grundriss der Allgemeinen Fremdenverkehrslehre*. Zurich: Polygraphischer Verlag AG, 1942. 392 str.

Kovač, B., Kakšne spremembe prinaša zakonodaja EU slovenskemu turizmu. *Evrobilten št. 20/2000*. Ljubljana: Urad vlade za informiranje.

Kšela, J., Poročilo s seminarja WTO. Ljubljana: Statistični urad republike Slovenije, 1995. 5 str.

Lebe, S. S., Trženje slovenske kulturne turistične ponudbe v Evropi. *Posvet slovenski turizem in naše vključevanje v evropske integracije*. Maribor, 1999. 12 str.

Mihalič, T., *Ekonomija okolja v turizmu*, Ekonomska fakulteta : Ljubljana, 1995. 217 str.

Mihalič, T., Izbrani vidiki vključevanja Slovenije v EU z vidika turizma. *IB revija št. 1/2000*. Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2000. Str. 91-102.

Mihalič, T., *Vodnik po ekonomiki turizma*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1998. 147 str.

Pobega, N., *Evropska unija in evropski turistični trg*. *Turistične novice št. 2/98*.

Resolucija o strateških ciljih na področju razvoja turizma v Republiki Sloveniji s programom aktivnosti in ukrepov za njeno izvajanje (1995). Uradni list Republike Slovenije. Št. 7. Str. 721-732.

Rotija, K. et al: *Analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995-2000 po dejavnostih*, Delovni zvezek UMAR, 2001, str.53-56.

Sirše, J., Stroj-Vrtačnik, I., Pobega, N. (1993). *Strategija razvoja slovenskega turizma*. Institut za ekonomska raziskovanja. Ljubljana. 96 strani.

Sirše, J., Zakotnik, I.: *Analiza ekonomskih učinkov slovenskega turizma*. Mednarodni inštitut za turizem, 1999.

Stantič, C., *Posledice prevzemanja pravnega reda EU za slovenski turizem ter vloga skladov in razvojnih vzpodbud EU*. *Posvet slovenski turizem in naše vključevanje v evropske integracije*. Maribor, 1999. 5 str.

Statistični urad Republike Slovenije: Različne publikacije, med njimi Anketa o potovanjih domačega prebivalstva, Anketa o tujih turistih v RS v poletni sezoni, Nastanitvene zmogljivosti, turisti in turistične prenočitve...

Statistika za turizem, ekspertiza. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1994. 84 str.

Strategija slovenskega turizma 2002-2006, februar 2002.

Urad vlade za informiranje: www.gov.si/ops/slo/pi/seznam.html(10.10. 2001)

Vodovnik, P., Skupen turistični produkt Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp. Turistične novice št. 2/99. Ljubljana: Nacionalno turistično združenje, 1999. str.5.

Weber, S., Mikačič, V., Osnove turizma. Zagreb: Školska knjiga, 1995. 213 str.

Zakon o obligacijskih razmerjih (Uradni list SFRJ, št. 57-880/89).

Zakon o pospeševanju turizma (Uradni list Rs, št. 57-2602/98).

Zakon o pospeševanju turizma. (1998). Uradni list republike Slovenije. Št. 57. Str. 4135-4141.

Zakon o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 20-815/98).

Zorko, D., Uvod v turizem. Ljubljana: Zavod R Slovenije za šolstvo, 1999. 208 str.

Zupančič, R., Primerjava slovenske in evropske zakonodaje s področja turizma. Diplomaska naloga. Ekonomska fakulteta in Biotehniška fakulteta, Ljubljana, 2000. 33 str.

Do sedaj izšlo v zbirki **DELOVNI ZVEZKI**

Letnik I, leto 1992

- št.1. Razvojno planiranje na ravni Republike Slovenije. Uredil mag. Matej More, maj 1992, 59. strani
- št.2. Ocena gospodarskega in socialnega razvoja Slovenije v letih 1991 in 1992 (majska analiza) z dokumentacijo, vodja projekta mag. Andrej Hartman, junij 1992
- št.3. Slovenia in 1991 - 1992. Report on economic developments. June 1992, 55 strani; (with statistical annex)
- št.4. Radej Bojan: Vrste ekonomskih inštrumentov varstva okolja in njihova uporaba. Naravni viri kot razvojni dejavnik - interdisciplinarni raziskovalni projekt trajnega razvoja, maj 1992, 122 strani
- št.5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih dejavnostih gospodarstva na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb za prvo polletje 1992. Pripravila: Stane Vencelj in Jana Jevševar, september 1992, 30 strani
- št.6. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v Sloveniji v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih družbenih dejavnostih na osnovi podatkov SDK iz zaključnih računov in periodičnih obračunov zavodov za prvo polletje 1992 in za leto 1991. Pripravila Jasna Kondža, oktober 1992
- št.7. Finančni rezultati poslovanja javnih podjetij gospodarstva Slovenije v prvem polletju 1992 - primerjalni prikaz po posameznih dejavnostih gospodarstva na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb za prvo polletje 1992. Pripravila Jana Jevševar, oktober 1992, 36 strani
- št.8. Selected indicators from the income statement and balance sheet by sector and by origin of capital of the Slovenian economy in January-June 1991 and 1992
- št.9. Gospodarska gibanja v letu 1992 in kratkoročne perspektive gospodarstva Slovenije v letu 1993 (Jesenska analiza), vodja projekta mag. Andrej Hartman, oktober 1992
- št.10. Slovenia - Economic Developments in 1992 nad the Outlook for 1993, October 1992
- št.11. Panožne prognoze na podlagi ocenjevanja perspektivne sposobnosti industrijskih podjetij za obdobje 1992 - 1995, vodja projekta dr. Pavle Gmeiner, november 1992

Letnik II, leto 1993

- št.1. Ali so se stroški uvoza blaga resnično povečali, dr. Janez Potočnik, januar 1993
 - št.2. Bilanca pomembnejših prehranskih proizvodov, Božena Leonardi, januar 1993
 - št.3. Industrijska politika Slovenije - koncept, omejitve, možnosti in usmeritve na narodnogospodarski in sektorski ravni, dr. Pavle Gmeiner, dr. Anton Povše, februar 1993
 - št.4. Analiza gibanja plač in dometa ter učinkovitosti zamrznitve plač v marcu 1993, Bojan Radej, marec 1993
 - št.5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1992, Jana Jevševar, april 1993
 - št.5.1. Lastninjenje družbenega premoženja v gospodarstvu republike Slovenije v letu 1992, Judita Mirjana Novak, maj 1993
 - št.5.2. Finančni rezultati poslovanja javnih podjetij v letu 1992 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1992, Jana Jevševar, maj 1993
 - št.5.3. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti - Primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1992, Jasna Kondža, maj 1993
 - št.5.4. Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1992, Vida Brus, maj 1993
 - št.6. Portfolio analiza slovenske industrije v obdobju 1990-1992, Tanja Česen, junij 1993
 - št.7. Nacionalni računi Slovenije- ocena 1990-93 in projekcije 1994-97, vodja projekta Igor mag. Strmšnik, junij 1993
 - št.8. Gospodarska gibanja v Sloveniji leta 1993 in perspektive do leta 1997 (Pomladansko poročilo), vodja projekta mag. Andrej Hartman, junij 1993
 - št.9. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva, zavodov s področja družbenih dejavnosti ter bank in zavarovalnic v prvem polletju 1993- primerjalni prikazi na osnovi podatkov SDK iz periodičnih obračunov pravnih oseb, Jana Jevševar, Dijana Pirc, Vida Brus, september 1993
 - št.10. Mesto Slovenije v svetu- mednarodne primerjave podatkov nacionalnih računov, Tanja Česen, september 1993
 - št.11. Gospodarska gibanja v letu 1993 in kratkoročne perspektive gospodarstva Slovenije v letu 1994 (Jesensko poročilo), vodja projekta mag. Andrej Hartman, november 1993
 - št.12. Izhodišča za pripravo strategije gospodarskega razvoja Slovenije, dr. Janez Potočnik, november 1993
-

Letnik III, leto 1994

- št. 1. Prebivalstvo in zaposlenost v Sloveniji na prehodu iz osemdesetih v devetdeseta leta in ocena tendenc razvoja do leta 2000, Tomaž Kraigher, januar 1994
- št. 2. Analiza obrestnih mer in obresti v letih 1991 do 1993, Vida Brus, februar 1994
- št. 3. Analiza in perspektiva deželnega rizika Slovenije, dr. Pavle Gmeiner, maj 1994
- št. 4.1 Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1993 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Judita Mirjana Novak, maj 1994
- št. 4.2. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Dijana Pirc, maj 1994
- št. 4.3. Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1993 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov za leto 1993, Vida Brus, maj 1994
- št. 4.4. Finančni rezultati podjetij v izgubi v letih 1992 in 1993, Slavica Jurančič, junij 1994
- št. 5. Prikaz cenovnih sprememb v letih 1985 do 1993 - izračun verižnih indeksov cen po sektorjih NACE klasifikacije dejavnosti, Jure Povšnar, Nataša Marzidovšek, junij 1994
- št. 6. Gospodarska gibanja v Sloveniji v letu 1994 s projekcijami razvoja do leta 1998 (Pomladansko poročilo), vodja projekta mag. Andrej Hartman, junij 1994
- št. 7. Regionalni vidiki razvoja Slovenije v obdobju 1990 - 1994, Janja Pečar, julij 1994
- št. 8. Finančni rezultati poslovanja Zavodov s področja družbenih dejavnosti in zavarovalnih organizacij v prvem polletju 1994, Judita Novak, Dijana Pirc in Vida Brus, september 1994
- št. 9. Kmetijska pridelava in odkup kmetijskih proizvodov v obdobju 1988 - 1993, Mateja Kovač, oktober 1994
- št. 10. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1994 s projekcijo razvoja v letu 1995 (Jesensko poročilo), vodja projekta mag. Tanja Česen, november 1994
- št. 11. Primerjava med finančnimi rezultati poslovanja slovenskega gospodarstva za leto 1993 po zakonu o računovodstvu in po slovenskih računovodskih standardih, Judita Mirjana Novak, december 1994
- št. 12. Turistični promet v obdobju 1985-1994 in statistični prikaz stanja turizma v Sloveniji, Petra Drobne, december 1994

Letnik IV, leto 1995

- št. 1. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v letu 1994, Primerjalni prikazi na osnovi zaključnih računov za leto 1994, Judita Mirjana novak, april 1995
- št. 2. Analiza in perspektiva deželnega rizika Slovenije po dveh scenarijih v obdobju do leta 2000, dr. Pavle Gmeiner, 1995
- št. 3. Finančni rezultati poslovanja bank in zavarovalnic v letu 1994 - primerjalni prikazi na osnovi podatkov zaključnih računov, Vida Brus, junij 1995
- št. 4. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1995 s projekcijo razvoja do leta 2000 (Pomladansko poročilo), vodja projekta Igor mag. Strmšnik, julij 1995
- št. 5. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1994 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance uspeha leta 1994, Judita Mirjana Novak, julij 1995
- št. 6. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji v letu 1995 s projekcijo razvoja v letu 1996 (Jesensko poročilo), vodja projekta Igor mag. Strmšnik, oktober 1995
- št. 7. Nacionalni programi in posebni razvojni zakoni v luči strategije gospodarskega razvoja Slovenije in vpliva na regionalni razvoj, mag. Ana Murn, Ljubljana, november 1995
- št. 8. Značilnosti razvoja slovenskih regij, Janja Pečar, Ljubljana, december 1995
- št. 9. Politika cenovnega nadzora v Sloveniji v letih 1991 do 1995, Nataša Marzidovšek, Ljubljana, december 1995
- št. 10. Pregled posebnih razvojnih dokumentov, ki jih je sprejela država Slovenija, mag. Ana Murn, Ljubljana, 1995
- št. 11. Razmerja v slovenskem gospodarstvu v letih 1992 in 1993 v luči input - output tabel, Vesna Štraser, Ljubljana, 1996
- št. 12. Ocena demografskih računov Slovenije 1981 - 1994, Tomaž Kraigher, Ljubljana, marec 1996

Letnik V, leto 1996

- št.1. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji leta 1996 s ciljno projekcijo razvoja do leta 2000 (Pomladansko poročilo), vodji projekta mag. Igor Strmšnik in mag. Alenka Kajzer
- št.2. Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1995 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1995), Judita Mirjana Novak, Ljubljana, julij 1996
- št.3. Poslovanje bank v letu 1995, Vida Brus, Ljubljana, julij 1996
- št.4. Javnofinančne obveznosti, ki izhajajo iz dokumentov razvojnega načrtovanja in posebnih rajonih zakonov, mag. Ana Murn, Ljubljana, september 1996
- št.5. Finančni rezultati poslovanja zavodov s področja družbenih dejavnosti v letu 1995, Judita Mirjana Novak, Ljubljana, oktober 1996
- št.6. Neposredne tuje investicije v slovensko gospodarstvo in njihov razvojni potencial. Foreign Direct Investment in the Slovenian Economy and its Development Potential, Matija dr. Rojec, Ljubljana, oktober 1996
- št.7. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1995, Janja Pečar, Ljubljana, oktober 1996
- št.8. Kazalci finančne uspešnosti gospodarjenja v letu 1995 po sektorjih in regijah, Liljana Figar kot vodja, Peter Beltram, Vida Brus, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Janja Pečar, Boštjan Plešec, Jure Povšnar, Ana Sečnik, Ljubljana, november 1996
- št.9. Ocena input-output tabele Republike Slovenije za leto 1995 v tekočih in stalnih cenah, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, november, 1996
- št.10. Dejavniki za povečanje konkurenčnosti slovenske predelovalne industrije s posebnim ozirom na kooperacije, razvojne raziskave in tuja vlaganja, dr. Pavle Gmeiner, Ljubljana, december 1996
- št.11. Analiza gospodarskih gibanj v Sloveniji - Jesensko poročilo 1996, vodja projekta dr. Alenka Kajzer, Ljubljana, december 1996
- št.12. Slovenija in Maastrichtski kriteriji konvergence, dr. Ivo Lavrač in mag. Vladimir Lavrač, Ljubljana, februar 1997

Letnik VI, leto 1997

- št. 1. Analiza gospodarskih gibanj s ciljno projekcijo do leta 2001 (Pomladansko poročilo), vodja projekta dr. Alenka Kajzer, junij 1997
- št. 2. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1996 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1996), Judita Mirjana Novak, julij 1997
- št. 3. Ocena kupne moči bruto domačega proizvoda na prebivalca v Sloveniji 1993-1997 in prognoza do 2005, mag. Tanja Česen, julij 1997
- št. 4. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1996, Janja Pečar, oktober 1997
- št. 5. Poslovanje bank v letu 1996, Vida Brus, Ljubljana, oktober 1997
- št. 6. Uvod v kupno moč denarne enote in probleme merjenja domačega proizvoda po kupni moči, dr. Pavle Gmeiner, november 1997
- št. 7. Ocena gospodarskih gibanj v letu 1997 in možnosti razvoja v letu 1998 (Jesensko poročilo), vodja projekta dr. Alenka Kajzer, november 1997
- št. 8. Finančni rezultati poslovanja izvoznikov v letu 1996, Judita Mirjana Novak, december 1997
- št. 9. Kazalci finančne uspešnosti gospodarjenja v letu 1996 po sektorjih, Liljana Figar kot vodja, Vida Brus, Andrej Hrovat, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Mateja Pečar, Jure Povšnar, Ana Sečnik, december 1997
- št. 10. SAM Slovenija 1996 (matrika nacionalnih računov), Ivanka Zakotnik, december 1997
- št. 11. Slovenija v Evropi regij - Regionalne strukture razširjene evropske zveze, mag. Igor Strmšnik, januar 1998
- št. 12. Globalna konkurenčnost Slovenije - Eksperimentalna ocena njenih prednosti in slabosti po metodi Svetovnega ekonomskega foruma. dr. Pavle Gmeiner, januar 1998

Letnik VII, leto 1998

- št. 1. Pregled javnofinančnih prihodkov za leto 1997 (na osnovi Poročila B-2) Agencije RS za plačilni promet, Jasna Kondža, Ljubljana, marec 1998
- št. 2. Projekcije prebivalstva Slovenije 1996 - 2070, Tomaž Kraigher, Ljubljana, marec 1998
- št. 3. Sistem nacionalnih računov SAM (Social Accounting Matrix) Slovenija 1995, dr. Ivo Lavrač, Branka Tavčar, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, april 1998
- št. 4. Vlado finančne intervencije v gospodarstvu, Državne pomoči v Evropski uniji, mag. Ana Murn, Ljubljana, 1998
- št. 5. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1997 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1997), Judita Mirjana Novak, Ljubljana, julij 1998
- št. 6. Slovenija v letu 1997 – ocene nacionalnih računov, Ivanka Zakotnik, Ljubljana, avgust 1998
- št. 7. Finančna uspešnost gospodarjenja v letu 1997 po sektorjih, Liljana Figar, Andrej Hrovat, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Jure Povšnar, Mateja Pečar, Ana Sečnik, Ljubljana, oktober 1998
- št. 8. Ocena četrletnega bruto domačega proizvoda Slovenije potrošna struktura 1995 – 1997, dr. Tanja Česen, Ljubljana, november 1998
- št. 9. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1997, Janja Pečar, december 1998
- št. 10. Razvojni indikatorji za vrednotenje okoljske kakovosti gospodarske rasti, Bojan Radej, februar 1999
- št. 11. Koncept in empirični rezultati merjenja nacionalne konkurenčne sposobnosti v Sloveniji za obdobje 1995-1998 in napovedi do leta 2000, dr. Pavle Gmeiner, Liljana Figar, februar 1999
- št. 12. Prenova regionalne politike, mag. Igor Strmšnik, april 1999

Letnik VIII, leto 1999

- št. 1. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1998 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1998), Judita Mirjana Novak, avgust 1999
- št. 2. Ocenjevanje cen življenskih potrebščin, drobnoprodajnih cen in cen industrijskih izdelkov pri proizvajalcih, Boštjan Plešec, Nataša Marzidovšek, maj 2000
- št. 3. Strategija gospodarskega razvoja Slovenije - razvojni scenarij, koordinatorja: mag. Igor Strmšnk, Branka Tavčar, september 1999
- št. 4. Matrika nacionalnih računov - Slovenija 1998, Ivanka Zakotnik, december 1999
- št. 5. Finančna uspešnost gospodarjenja v letu 1998 po sektorjih, Jure Povšnar, dr. Tanja Česen, Andrej Hrovat, Mojca Koprivnikar Šušteršič, Mateja Kovač, Judita Mirjana Novak, Ana Sečnik, februar 2000
- št. 6. Vzroki primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance v obdobju tranzicije, mag. Rotija Kmet, februar 2000
- št. 7. Poslovanje bančnega sistema v letu 1998, Andrej Hrovat, februar 2000
- št. 8. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1998, Janja Pečar, marec 2000
- št. 9. Pregled javnofinančnih prihodkov za leto 1998 in 1999 (na osnovi Poročila B-2) Agencije RS za plačilni promet, Jasna Kondža, april 2000
- št. 10. Zunanje neravnovesje in ekonomska politika v obdobju tranzicije - primer Češke, Madžarske in Poljske z možnimi zaključki za Slovenijo, mag. Rotija Kmet, marec 2000
- št. 11. Sodobne tendence v odnosih med storitveno in industrijsko proizvodnjo v svetu in v Sloveniji, dr. Metka Stare, april 2000
- št. 12. Regionalna politika, Mojca Aljančič, Sara Dragana Bogdanovič, maj 2000

Letnik IX, leto 2000

- št. 1. Neposredne tuje investicije v Slovenijo, trendi, razvoj in politika v obdobju 1997 - 1999, dr. Matija Rojec, 2000
- št. 2. Finančni rezultati poslovanja gospodarskih družb v letu 1999 (na osnovi statističnih podatkov iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1999), Judita Mirjana Novak, september 2000
- št. 3. Plačilna bilanca in napovedovanje njenega razvoja, mag. Jože Markič, Ljubljana, september 2000
- št. 4. Ekonometrična analiza gibanja investicij v osnovna sredstva v Sloveniji, mag. Vesna Štraser, 2000
- št. 5. Poslovanje bančnega sistema v letu 1999, mag. Luka Vesnaver, oktober 2000
- št. 6. Pomen in merjenje osnovne inflacije v Sloveniji, mag. Boštjan Vasle, oktober 2000
- št. 7. Shema indikatorjev monitoringa okoljskega razvoja, mag. Bojan Radej, Jure Povšnar, Mateja Kovač, Ivanka Zakotnik, dr. Pavle Gmeiner, Matjaž Hanžek in dr. Janko Seljak, november 2000
- št. 8. Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1999, Janja Pečar, mag. Metka Farič, januar 2001
- št. 9. Analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995-1999 po dejavnostih, mag. Rotija Kmet, Janez Kušar, Jure Povšnar, Mateja Kovač, dr. Tanja Česen, mag. Mateja Peternelj, marec 2001
- št. 10. Državne in strukturne pomoči v Evropski uniji, posameznih državah Evropske unije in Sloveniji, Ana Murn, marec 2001

Letnik X, leto 2001

- št. 1. Motivi in strategije tujih investitorjev v Sloveniji / Motivation and Strategic Considerations of Foreign Investors in Slovenia, Matija Rojec, Miroslav Stanojevič
- št. 2. Sektorska analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995 - 2000, mag. Rotija Kmet, Gorazd Kovačič, Mojca Koprivnikar Šušteršič, Jure Povšnar, Eva Zver, Mateja Kovač, Janez Kušar, mag. Brigita Lipovšek
- št. 3. Ocenjevanje in projekcija izobrazbenih tokov in izobrazbene sestave prebivalstva, Tomaž Kraigher
- št. 4. Poslovanje gospodarskih družb v letu 2000, Judita Mirjana Novak
- št. 5. Industrijska politika v Republiki Sloveniji (D - predelovalne dejavnosti), Gorazd Kovačič
- št. 6. Regionalni vidiki razvoja Slovenije (in poslovanje gospodarskih družb v letu 2000), Janja Pečar
- št. 7. Povezava med realnim deviznim tečajem in razlikami med realnimi obrestnimi merami (SIT in DEM ter USD), mag. Boštjan Vasle
- št. 8. Analiza obnašanja gospodinjestev v Sloveniji v obdobju 1997–2000 (na podlagi podatkov APG), Ana Tršelič
- št. 9. Razvoj informacijske družbe v Evropi in Sloveniji, mag. Rotija Kmet.
- št. 10. Razvoj analize in diagnoze nacionalne konkurenčne sposobnosti Slovenije, Pavle Gmeiner et al.

Letnik XI, leto 2002

- št. 1. Turistična politika in analiza slovenskega turizma v obdobju 1995–2001, Mojca Koprivnikar Šušteršič